

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

**ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΑΘΛΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΘΕΜΑ: ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΤΗΣ
ΑΘΗΝΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ**

της
Ξηνταροπούλου Βασιλικής

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό Σώμα:

1^{ος} Επιβλέπων: Γεωργιάδης Κων/νος, Καθηγητής

2^{ος} Επιβλέπων: Μουντάκης Κων/νος, Αναπλ. Καθηγητής

3^η Επιβλέπουσα : Αυγερινού Βασ/κή, Επίκουρος Καθηγήτρια

Σπάρτη: 2011

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασιλική Ξηνταροπούλου: Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας στην περιφερειακή ανάπτυξη: Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας.
(Με την επίβλεψη του κ. Κωνσταντίνου Γεωργιάδη, Καθηγητή)

Η περιφερειακή ανάπτυξη αφορά σε ένα σύνολο πολιτικών και δράσεων που έχουν σκοπό την αναβάθμιση της ζωής στις περιφέρειες της χώρας. Η περιφερειακή ανάπτυξη μιας χώρας επηρεάζεται, ως προς τους προσανατολισμούς, το περιεχόμενο και τους ρυθμούς της, από εσωγενείς και εξωγενείς παράγοντες. Προϋποθέτει τη συνεργασία, σε μακροπρόθεσμη βάση, του κράτους και των υπηρεσιών του, των θεσμών και των υπηρεσιών της Αυτοδιοίκησης, της Περιφέρειας, της Νομαρχίας και του Δήμου, των πολιτών και των κατοίκων που είναι και οι τελικοί αποδέκτες των πολιτικών και των δράσεων. Ωστόσο, μεγάλα γεγονότα, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν, επίσης, να συμβάλλουν σε αυτήν την υπόθεση, επιταχύνοντας τις διαδικασίες και τους ρυθμούς της. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή των επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων σε έναν νομό τόσο κοντά στην πόλη διεξαγωγής των Αγώνων όπως είναι ο Νομός Αργολίδας, καταγράφοντας τα έργα υποδομής και αισθητικής αναβάθμισης που έγιναν στην περιοχή εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις του νομού στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας και αναλύοντας χρονικά τα στοιχεία του τουρισμού του νομού από το 1998 και δέκα χρόνια μετά. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι επενδύθηκαν 96 εκατομμύρια Ευρώ για έργα υποδομής στο Ν. Αργολίδας, ο νομός συμπεριλήφθηκε στο πρόγραμμα της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας όπου κατεγράφησαν πολιτιστικά δρώμενα με σκοπό την ανάδειξη στοιχείων του Ελληνικού πολιτισμού. Όσον αφορά στο τουρισμό οι Ολυμπιακοί Αγώνες έδωσαν νέα ώθηση και βοήθησαν στην ανάδειξη και προβολή του τουριστικού προϊόντος του νομού, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τις αφίξεις των τουριστών.

Λέξεις κλειδιά: *τουριστική ανάπτυξη, πολιτιστική Ολυμπιάδα, Ελλάδα*

ABSTRACT

Vasiliki Xintaropoulou: The effects of the Athens Olympics on Regional Growth. The Case of the Prefecture of Argolida.

(Under the supervision of Professor Constantinos Georgiadis)

Regional growth involves a total of policies and actions aiming at the upgrade of life in the regions of a country. The growth and development of a country is influenced, as regards its orientation, by its content and pace, as well as by internal and external factors. Moreover, its presupposes a long term cooperation of the state and its services, the institutions and the services of the Local Administration (Regional, Prefectural, Municipal) the citizens and the inhabitants who in the final analysis are affected by these policies and actions. However, great events such as the Olympic Games can also contribute to this matter, accelerating its processes and rhythms. The purpose of this thesis is to record the effects of the Olympic Games on a single county, so close to the city where they were held. Such a county is Argolida. Here are recorded, first the works of infrastructure and the aesthetic upgrading of the county in preparation for the Olympic Games and second, the artistic events within the framework of the Cultural Olympiad. There follows a chronological analysis of Argolic tourism, covering a span of ten years, from 1998 to 2008. The results of this research indicate that 96 million euros were invested in the works of Argolida's infrastructure and that the county was included in the programme of the Cultural Olympiad, being thus able to highlight the most important ideals of greek civilization. As far as tourism is concerned, the Olympic Games helped and gave a new impetus to the exposure and promotion of Argolida's tourist product, a fact that is confirmed by the increased arrivals of tourists.

Key words: *tourist growth, cultural Olympiad, Greece*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις πιο ειλικρινείς ευχαριστίες μου σε όλα τα μέλη της επιτροπής: κ. Γεωργιάδη Κωνσταντίνο Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, κ. Μουντάκη Κωνσταντίνο Αναπληρωτή Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και κα Αυγερινού Βασιλική, Επίκουρο Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Ιδιαίτερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή κ. Γεωργιάδη Κωνσταντίνο για την πολύτιμη καθοδήγησή του και βοήθειά του κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας μελέτης.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράσταση και βοήθειά τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	iv
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	v
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	ix

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004 στην Περιφερειακή Ανάπτυξη: Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας.....	1
---	---

I. ΕΠΙΧΕΙΡΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

1. Ιστορικά στοιχεία Ν. Αργολίδας	5
2. Γενικά δημογραφικά δεδομένα	9
3. Οι Δημογραφικοί δείκτες	12
4. Η Διάρθρωση της παραγωγής	13
5. Αναπτυξιακοί Στόχοι Νομού Αργολίδας	15

II. ΟΙ «ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ» ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ:

Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας

1. Το γενικό πλαίσιο	30
2. Οι «Ολυμπιακές Πόλεις» και οι στόχοι της ανάπτυξης του Νομού Αργολίδας....	31
3. Οι «Ολυμπιακές Πόλεις» και οι στόχοι της ανάπτυξης του Νομού Αργολίδας... 43	
4. Πολιτισμός και Πολιτιστική Ολυμπιάδα: Περιεχόμενο και στόχοι.....	45
5. Πολιτιστική Ολυμπιάδα και περιφερειακή ανάπτυξη: Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας	47
6. Οι πολιτιστικοί θεσμοί και τα πολιτιστικά δρώμενα	53
6.1. Πολιτιστικοί Θεσμοί και δρώμενα εθνικής και τοπικής εμβέλειας	53
6.2. Πολιτιστικοί Θεσμοί και δρώμενα τοπικής εμβέλειας	58
7. Συμπεράσματα.....	63

III. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ

1. Εισαγωγή.....	69
2. Οι επιδράσεις των Ολυμπιακών Αγώνων στην ελληνική οικονομία	70
3. Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 και Περιφερειακή Ανάπτυξη – Αργολίδα.....	73

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας και η ανάπτυξη της Αργολίδας.....	85
---	----

V. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, η οικονομική κρίση και η περιφερειακή ανάπτυξη	91
---	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94
--------------------	----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Δημογραφικά Δεδομένα.....	10
Πίνακας 2: Μόνιμος πληθυσμός κατά φύλο και ομάδες ηλικιών	10
Πίνακας 3: Ποσοστιαίες Αναλογίες ομάδων ηλικιών.....	11
Πίνακας 4: Ποσοστιαίες Αναλογίες Φύλων.....	11
Πίνακας 5: Τα συγκοινωνιακά έργα.....	35
Πίνακας 6: Τα έργα οδοποιίας 1999- 2002.....	35
Πίνακας 7: Τα έργα οδοποιίας 2003- 2004.....	36
Πίνακας 8: Τα αποχετευτικά έργα και οι βιολογικοί καθαρισμοί.....	37
Πίνακας 9: Αναπλάσεις.....	37
Πίνακας 10: Προϋπολογισμοί έργων υποδομής.....	38
Πίνακας 11: Έργα Αρχαιολογικής σημασίας.....	40
Πίνακας 12: Έργα Πολιτιστικής σημασίας.....	40
Πίνακας 13: Προϋπολογισμοί πολιτιστικών υποδομών.....	40
Πίνακας 14: Αθλητικές υποδομές και εγκαταστάσεις.....	42
Πίνακας 15: Κατηγοριοποίηση των περιοχών του Νομού Αργολίδας.....	49
Πίνακας 16: Άργος: Αρχαιολογικοί χώροι- Αρχιτεκτονική- Μουσεία.....	50
Πίνακας 17: Ναύπλιο: Αρχαιολογικοί χώροι-Αρχιτεκτονική- Μουσεία.....	51
Πίνακας 18: Επίδαυρος: Αρχαιολογικοί χώροι-Αρχιτεκτονική- Μουσεία.....	51
Πίνακας 19: Μυκήνες: Αρχαιολογικοί χώροι-Αρχιτεκτονική- Μουσεία.....	51
Πίνακας 20: Τίρυνθα: Αρχαιολογικοί χώροι-Αρχιτεκτονική- Μουσεία.....	52
Πίνακας 21: Θεατρικά δρώμενα Ν. Αργολίδος.....	60
Πίνακας 22: Μουσικά δρώμενα Ν. Αργολίδος	60
Πίνακας 23: Χορευτικά δρώμενα Ν. Αργολίδος.....	61
Πίνακας 24: Μουσικά και Χορευτικά δρώμενα Ν. Αργολίδος.....	61
Πίνακας 25: Λογοτεχνικά δρώμενα Ν. Αργολίδος.....	62
Πίνακας 26: Συνέδρια πολιτισμού Ν. Αργολίδος.....	62
Πίνακας 27: Βασικά οικονομικά μεγέθη του ελληνικού τουρισμού, 2009.....	74
Πίνακας 28: Αφίξεις τουριστών στο Νομό Αργολίδας από 1997- 2008.....	79
Πίνακας 29: Διανυκτερεύσεις στο Νομό Αργολίδας από 1997- 2008.....	80
Πίνακας 30: Μέση διάρκεια των διανυκτερεύσεων ανά τουρίστα.....	81

Πίνακας 31: Η εξέλιξη της πληρότητας των ξενοδοχείων στην Αργολίδα κατά τους μήνες αιχμής (2005-2008).....	82
Πίνακας 32: Διανυκτερεύσεις ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχειακού τύπου μονάδες (2005-2008).....	83

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Ηλικιακή σύνθεση Ν. Αργολίδας.....	12
Διάγραμμα 2: Η εξέλιξη του αριθμού των ξενοδοχειακών μονάδων στην Αργολίδα, 2003- 2009	75
Διάγραμμα 3: Η εξέλιξη του αριθμού των κλινών στην Αργολίδα (2003-2009).....	76
.....	76
Διάγραμμα 4: Η εξέλιξη της κατάταξης των ξενοδοχειακών μονάδων στην Αργολίδα (2005-2009).....	77
Διάγραμμα 5: Η εξέλιξη του αριθμού των δωματίων στην Αργολίδα (2003-2009)	77
.....	77
Διάγραμμα 6: Η εξέλιξη της κατάταξης των ενοικιαζόμενων δωματίων στην Αργολίδα (2005-2009).....	78
Διάγραμμα 7: Η εξέλιξη του αριθμού διανυκτερεύσεων σε κάμπινγκ της Αργολίδας (2005-2009).....	82

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας το 2004 στην

Περιφερειακή Ανάπτυξη: Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας.

Το Ολυμπιακό Κίνημα, μαζί με τους Ολυμπιακούς Αγώνες αποτελούν σήμερα αναμφίβολα το τέλειο παράδειγμα διεθνοποίησης στον αθλητισμό. Όταν το 1896 ο Pierre de Coubertin, σε συνεργασία με τον Δημήτριο Βικέλα, αποφάσισαν να αναβιώσουν τους Αρχαίους Ολυμπιακούς Αγώνες, προφανώς δεν μπορούσαν να προβλέψουν τη σημερινή τους διεθνή εξέλιξη και αποδοχή.

Το Ολυμπιακό κίνημα είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο που ξεπερνά τα όρια του αθλητισμού και του πολιτισμού και αγγίζει τομείς όπως η εκπαίδευση, η πολιτική η οικονομία, το περιβάλλον και η τεχνολογία. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες παρουσιάζουν ενδιαφέρον γιατί αποτελούν ταυτόχρονα ένα παγκόσμιο φαινόμενο και ένα τοπικό/εθνικό εγχείρημα¹. Η πρόκληση αυτή είναι πλέον γνώριμη και στη χώρα μας, η οποία, μολονότι είναι μια μικρή Ευρωπαϊκή χώρα ανέλαβε και έφερε σε πέρας τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων.

Οι μακροχρόνιες ευεργετικές επιδράσεις μιας επιτυχούς διοργάνωσης διεθνούς εμβέλειας – όπως των Ολυμπιακών Αγώνων – καταφαίνονται πρωτίστως στον τουριστικό τομέα. Ωστόσο, η αναζήτηση και η καταγραφή των οικονομικών επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων στον Τουριστικό τομέα –πέραν της διεθνούς προβολής της χώρας – περιλαμβάνουν την ανάπτυξη του τουρισμού σε επίπεδο εγκαταστάσεων, υποδομής, και σχεδιασμού της σχετικής πολιτικής, οι οποίες θα αναδείξουν τον εν λόγω κλάδο σε μοχλό ανάπτυξης και όχι σε ευκαιριακό οικονομικό σύστημα στήριξης της βιομηχανίας και του εμπορίου.

Οι θετικές επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στον ελληνικό τουρισμό αναφέρονται στην εξασφάλιση μόνιμων τουριστών ή τουριστών επισκεπτών υψηλού οικονομικού επιπέδου, στη δημιουργία ευνοϊκού τουριστικού κλίματος μέσω της προβολής της χώρας από τα διεθνή τηλεοπτικά δίκτυα, στη δημιουργία εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, όσον αφορά την οργάνωση και την τέλεση διεθνών αθλητικών γεγονότων, στην ενθάρρυνση των εγχώριων και ξένων

---

¹Παπαδημητρίου Δήμητρα, *Διοίκηση αθλητικών οργανισμών και επιχειρήσεων*, σελ. 317

επενδύσεων στον τουρισμό και, όπως είναι φυσικό στην βελτίωση και την δημιουργία νέων τουριστικών και ξενοδοχειακών μονάδων.²

Με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 η Ελλάδα για πρώτη φορά στη νεότερη ιστορία της, έγινε το παγκόσμιο κέντρο του αθλητισμού και του πολιτισμού. Η Ελλάδα έπρεπε να συνδυάσει την πανάρχαια πολιτιστική κληρονομιά της με τον δυναμισμό του παρόντος. Μια χώρα μικρή έπρεπε να οργανώσει την μεγαλύτερη παγκόσμια αθλητική διοργάνωση, αποδεικνύοντας έτσι το μέγεθος και την δυναμική του λαού της.

Πέραν της αδιαμφισβήτητης διεθνούς προβολής της χώρας στο εξωτερικό, στο εσωτερικό εμφανίζεται και ένα ισχυρό ρεύμα για την επιτάχυνση των ρυθμών υλοποίησης των εξαγγελθέντων έργων και δράσεων. Έργα που υπό άλλες συνθήκες θα έτρεχαν με ρυθμούς χελώνας προολυμπιακά εξαναγκάστηκαν σε έγκαιρη περαίωση.

Η δε τεχνογνωσία που αποκτήθηκε μπορεί να αποκτήσει ανταλλακτική αξία, να γίνει εξαγωγίμο είδος και να αποτελέσει και τη βάση για πολλές επιτυχείς διοργανώσεις στο μέλλον, όχι μόνον αθλητικές αλλά και πνευματικές, καλλιτεχνικές, εκπαιδευτικές και άλλες.³

Η Αθήνα εξασφάλισε ένα σύνολο παρεμβάσεων χρησίμων για την πόλη, επωφελών για την λειτουργία της, αισθητικώς αποδεκτών και περιβαλλοντικά παραδεκτών. Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων παραμένουν εμφανείς για αρκετά χρόνια μετά. Έτσι η ιστορική, πνευματική και πολιτιστική φυσιογνωμία της Αθήνας σίγουρα αναβαθμίστηκε μακροχρονίως.

Με βάση το νόμο του 1998 ένας από τους ιδρυτικούς σκοπούς της εταιρείας «Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων - Αθήνα 2004 ΑΕ» ήταν και η οργάνωση της φιλοξενίας και η τουριστική υποστήριξη των Ολυμπιακών Αγώνων. Βασικός στόχος προς εξυπηρέτηση του σκοπού αυτού ήταν η αναβάθμιση και διεύρυνση των τουριστικών δυνατοτήτων.

Πέραν λοιπόν από τις ηχηρές έννοιες των Ολυμπιακών Αγώνων, του αθλητισμού και του πνεύματος, υπάρχει και μία πολύ αξιόλογη και καθόλου

---

² Καψή Νέλλη – Μπενάκη Ελένη, *Ολυμπιακοί Αγώνες και επιχειρήσεις στήριξη και προσδοκία κέρδους*, εκδόσεις Κέρκυρα, Αθήνα, 2004 σελ. 188

³ Μεσσάρης Διονύσιος, *Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 και Τουρισμός: η Περιβαλλοντική και Περιφερειακή Διάσταση*, σελ.2.

ευκαταφρόνητη παράμετρος, αυτή του τουρισμού, η οποία και αποτελεί ιδιαίτερο αντικείμενο της διεξαχθείσας εργασίας. Η Αθήνα, μαζί με άλλα μεγάλα αστικά συγκροτήματα, και ίσως εξ αιτίας αυτής της δομής τους, δεν αποτελούν και ισχυρό πόλο έλξης τουριστικής κίνησης. Απλώς παίζουν έναν διαμετακομιστικό ρόλο, σε σχέση με καταληκτικούς τουριστικούς στόχους της περιφέρειας.

Για να γίνει τουριστικά ελκτικός ένας χώρος πρέπει, να διαφημιστεί ουσιαστικά, για να συμβεί αυτό όμως πρέπει να υπάρχει υποδομή τοπική, πέραν του απαραίτητου ειδικού τουριστικού θέματος. Τέτοια θέματα είναι το φυσικό κάλλος, μία γεωλογική ιδιομορφία, ένα θέρετρο, ένα κοσμοπολίτικο περιβάλλον, ευκαιρίες για οικοτουρισμό και άλλα πολλά⁴.

Ο Νομός Αργολίδας συγκαταλέγεται μεταξύ των περιοχών εκείνων που συγκεντρώνουν τουρισμό μαζικού κυρίως χαρακτήρα. Δηλαδή επισκέπτες καταφτάνουν οργανωμένοι σε ομάδες, με οργανωμένο πρόγραμμα διακίνησης, διαμονής και αναψυχής, για συγκεκριμένο χρόνο, σε προεπιλεγμένους τόπους.

Η Αργολίδα είναι ιδιαίτερα πλούσια σε αρχαιολογικούς και λοιπούς πολιτιστικούς πόρους. Η γη της είναι σπαρμένη με αρχαία ερείπια, βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, κάστρα και φρούρια, νεώτερα μνημεία, ιστορικούς τόπους, τόπους ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και παραδοσιακούς οικισμούς. Κατοικημένη από τη Μεσολιθική εποχή (8000 π.χ.) υπήρξε σε όλη την αρχαιότητα ένα από τα σημαντικότερα κέντρα της Πελοποννήσου.⁵

Οι μείζονος εθνικής και διεθνούς εμβέλειας αρχαιολογικοί χώροι που βρίσκονται στο νομό είναι:

- Οι Μυκίνες, περίφημη μυκηναϊκή ακρόπολη με τα κυκλώπεια τείχη, το ανάκτορο και τους βασιλικούς τάφους και
- Η Επίδαυρος, όπου υπάρχει το ιερό του Θεραπευτού θεού Ασκληπιού και το φημισμένο θέατρο.
- Το Άργος, η αρχαιότερη πόλη της Ευρώπης.
- Το Ναύπλιο, η πρώτη πρωτεύουσα της Ελλάδας, έχει να επιδείξει σημαντικό πλούτο μνημείων ιστορικού, πολιτιστικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, όπως είναι το Φρούριο Παλαμηδίου, η Ακροναυπλία και το Μπούρτζι.

---

⁴ Μεσσάρης Δ. Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 και Τουρισμός: η περιβαλλοντική και Περιφερειακή Διάσταση, σελ.4

⁵ <http://www.argolida.gr>

Όλα τα παραπάνω καθιστούν το νομό αυτό ένα ιδιαίτερα θελκτικό τουριστικό προορισμό.

Παρακολουθώντας τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας διερωτόμουν συχνά για τις συνέπειες της μεγάλης αυτής γιορτής, στη χώρα μας, στην ανάπτυξη της Περιφέρειας και συγκεκριμένα τον τόπο καταγωγής μου, το Ναύπλιο.

Σκοπός της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας είναι η καταγραφή των τουριστικών και κατ' επέκταση και οικονομικών επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων σε έναν νομό τόσο κοντά στην πόλη διεξαγωγής των Αγώνων όπως είναι ο Νομός Αργολίδας.

Η εργασία αποτελεί μορφή Μελέτη Περίπτωσης (case study) και περιλαμβάνει παρουσίαση του χαρακτήρα και της ιστορίας του νομού, καταγραφή των έργων υποδομής και αισθητικής αναβάθμισης που έγιναν στην Αργολίδα εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων, καταγραφή των πολιτιστικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων κατά το 2004, χρονική ανάλυση των στοιχείων του τουρισμού και των υπόλοιπων οικονομικών δεικτών του νομού. Τα στοιχεία συνελέγησαν από την Γενική Γραμματεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος, το Υπουργείο Πολιτισμού (την Δ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, την 25η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων), τον σύλλογο ξενοδόχων Αργολίδος, τους δήμους, την νομαρχία Αργολίδας, τους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους: ΟΠΑΝΑΡ, πολιτιστικός σύλλογος Ναυπλίου ο «Παλαμήδης», και το διαδίκτυο.

Συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο καταρτίστηκε το επιχειρησιακό σχέδιο του Νομού Αργολίδος που θα μας απασχολήσει στο υπόλοιπο της εργασίας μας. Το επιχειρησιακό σχέδιο περιλαμβάνει παρουσίαση της ιστορίας του νομού, των δημογραφικών στοιχείων, της διάρθρωσης παραγωγής καθώς και των στρατηγικών αναπτυξιακών στόχων. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα έργα που έγιναν στο νομό Αργολίδος από την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων το 1997 μέχρι και την τέλεσή τους το 2004. Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζεται η πολιτιστική υποδομή του νομού και η ένταξη του νομού και η καταγραφή των πολιτιστικών δρώμενων στα πλαίσια της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας από το 2001 έως και το 2004. Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει τον τουρισμό του νομού από το 1997 και έντεκα χρόνια μετά δηλαδή προολυμπιακά, κατά το έτος διεξαγωγής των αγώνων και μεταολυμπιακά. Η ολοκλήρωση της εργασίας επέρχεται με τα συμπεράσματα στο κεφάλαιο τέταρτο.

I. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΟ Ν. ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ

1. Ιστορικά στοιχεία Νομού Αργολίδας

Η Αργολίδα είναι ένας από τις λίγες περιοχές της γης που μπορούν να επιδείξουν 50.000 ετών συνεχή ανθρώπινη παρουσία. Η Ερευνητική Ομάδα του Πανεπιστημίου του Στάνφορντ της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών ανακάλυψε σε τέσσερες θέσεις της νοτιοανατολικής Αργολίδας λίθινα εργαλεία και όπλα, που χρονολογούνται στη Μέση Παλαιολιθική Περίοδο, όπως απέδειξε η εργαστηριακή έρευνα με τη μέθοδο των ραδιοϊσοτόπων σε μερικά από τα ευρήματα. Οι άνθρωποι δηλαδή που δημιούργησαν τα εργαλεία αυτά έζησαν ή πέρασαν από την Αργολίδα 50.000 έως 40.000 χρόνια πριν από σήμερα.

Αλλά και στα επόμενα χρόνια της Ύστερης Παλαιολιθικής περιόδου η ανθρώπινη παρουσία στο χώρο αποδεικνύεται, έστω και σποραδική, όπως μαρτυρούν τα λίθινα εργαλεία και όπλα, που βρέθηκαν στο Φράγχθι και στο Κεφαλάρι.⁶ Στην αρχή της Νεολιθικής Περιόδου (8.000 π.Χ.) η μόνιμη εγκατάσταση ανθρώπινης κοινότητας στο Σπήλαιο Φράγχθι είναι πλέον επιβεβαιωμένη, όπως βέβαιη είναι και μια πρώτη εμφάνιση της ναυτιλίας, αφού ο οψιανός, πέτρωμα της Μήλου, χρησιμοποιείται για εργαλεία. Αυτή η ανακάλυψη στο σπήλαιο ευρημάτων οψιανού, ηφαιστειακού μαύρου πετρώματος που βρίσκεται στο νησί της Μήλου, είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί υποδηλώνει τάση ανταλλαγής αγαθών, σε μια αρχέγονη μορφή εμπορίου.⁷ Στην ύστερη πλέον Νεολιθική Περίοδο (3.600 – 3.000 π.Χ.) σε περισσότερες θέσεις της Αργολίδας (Μυκήνες, Πρόσυμνα, Τίρυνθα, Ηραίο, Λέρνα κ.ά.) παρατηρείται ανθρώπινη δραστηριότητα και στα λίθινα εργαλεία τώρα πια προστίθενται μυλόπετρες και πήλινα αγγεία.

Στην εποχή του Χαλκού και κατά τη διάρκεια της Πρωτοελλαδικής Περιόδου (2.800 – 1.900 π.Χ.) η κατοίκηση στην περιοχή γίνεται πιο οργανωμένη. Στην Τίρυνθα, την Ασίνη, το Άργος, τις Μυκήνες, τη Λέρνα και στην περιοχή των Φούρνων συναντώνται μικροί οργανωμένοι οικισμοί με πυκνές επαφές με τη θάλασσα και

---

⁶ Φ. Παχυγιάννη, «ΑΡΓΟΛΙΔΑ: Ένας χώρος 50.000 ετών συνεχούς ανθρώπινης παρουσίας» στο *Ελλάβωρος – Άργος, για τα γράμματα και τις τέχνες*, τευχ. 12, 1995, εκδ. Ιωάννης Ρηγόπουλος, σσ. 133-135.

⁷ Άδωνις Κ. Κύρου, *Στο Σταυροδρόμι του Αργολικού*, τόμος Α', Αθήνα 1990, σελ. 44.

ισχυρή επίδραση από τις Κυκλάδες. Στη Μεσοελλαδική εποχή (1.900 – 1.600 π.Χ.) αρχίσουν να αναπτύσσονται δύο κυρίως κέντρα: η Τίρυνθα, ως σταθμός επικοινωνίας με τη θάλασσα, και οι Μυκήνες, ως αντίστοιχη θέση στο πέρασμα για την ενδοχώρα.

Κατά τη Μυκηναϊκή εποχή (1.600 – 1.100 π.Χ.) τέσσερα κέντρα αναπτύσσονται στην Αργολίδα: οι Πολύχρυσες Μυκήνες, η Τίρυνθα, η Μιδέα και η Ασίνη. Τα δείγματα της ανθρώπινης δημιουργίας αυτής της εποχής σε όλους τους τομείς, αρχιτεκτονική, τοιχογραφίες, κεραμική, μεταλλοτεχνία, χρυσοχοΐα, μικροτεχνία, ειδωλοπλαστική, σφραγιδογλυφία, καθώς και οι πινακίδες της συλλαβογράμματης Γραμμικής Β', είναι πολύ γνωστά διεθνώς.

Στην επόμενη – τη Γεωμετρική εποχή (1.100 – 800 π.Χ) – η πόλη που άρχισε να αναδεικνύεται σαν κυρίαρχη δύναμη στην Αργολική πεδιάδα και επικράτησε έναντι των άλλων είναι το Άργος, που δημιουργήθηκε και βρίσκεται στην ίδια περιοχή εδώ και 5.000 χρόνια και είναι η αρχαιότερη πόλη στην Ελλάδα, ίσως και στην Ευρώπη, με τεράστιο ιστορικό και αρχαιολογικό υπόβαθρο. Ιδιαίτερα σημαντικά είναι τα δείγματα του γεωμετρικού ρυθμού της περιόδου αυτής, όπως είναι ο γεωμετρικός κρατήρας του Μουσείου του Άργους με παράσταση της τύφλωσης του Πολύφημου (7^{ος} αι. π.Χ). Η πόλη γνώρισε ιδιαίτερη πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη με την παρουσία του βασιλιά Φεΐδωνα, ο οποίος, σύμφωνα με την παράδοση, είναι ο πρώτος που καθιερώνει τα μέτρα, τα σταθμά και την κοπή των νομισμάτων.⁸

Από τον 6ο π.Χ. αιώνα το Άργος εξακολουθεί να αποτελεί δύναμη που ρυθμίζει τα πράγματα στην Πελοπόννησο. Τούτο μαρτυρούν τα ερείπια του Ηραίου, μεγαλοπρεπή ναού προς τιμήν της Ήρας.⁹ Στην κλασική εποχή (5^{ος} και 4^{ος} αιώνες π.Χ.) σημαντική είναι η παρουσία της ποιήτριας Τελέσιλλας (αρχές 5^{ου} αι. π.Χ.) και του γλύπτη Πολυκλείτου, του δημιουργού του χρυσελεφάντινου αγάλματος της Ήρας, του Διαδούμενου και του Δορυφόρου, του γνωστού ως «κανόνος»για τις πρότυπες αναλογίες του ανδρικού σώματος που απεικονίζει.¹⁰

Μετά την υποταγή της Ελλάδας στους Ρωμαίους, κυρίως κατά την Βυζαντινή εποχή, η ιστορία του Άργους συμπλέκεται με την ιστορία του Ναυπλίου. Η Ναυπλία, όπως

---

⁸ Φ. Παχυγιάννη, ο.π., σελ. 135-139.

⁹ http://www.argolida.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=64&Itemid=129

¹⁰ Φ. Παχυγιάννη, ο.π., σελ. 140.

είναι το αρχαίο όνομα του Ναυπλίου, ήταν πόλη αυτόνομη μέχρι το 676 π.Χ. οπότε έγινε επίνειο του Άργους. Από το 589 π.Χ. η πόλη είναι γνωστή ως Ναύπλιο.

Το Ναύπλιο χτισμένο πάνω σε βραχώδη χερσόνησο, οφείλει το όνομά του, σύμφωνα με τη μυθολογία, στον ιδρυτή του, τον διάσημο θαλασσοπόρο γιο του Ποσειδώνα και της Αμυμώνης, τον Ναύπλιο. Η ακμή της πόλης αυτής τοποθετείται το 12ο μ.Χ. αιώνα. Για 100 έτη παρέμεινε το Ναύπλιο υπό την διοίκηση των Φράγκων Δουκών των Αθηνών Ντε Λα Ρος. Κατόπιν εκχωρήθηκε στους Ενετούς μέχρις ότου το 1540, παραχωρήθηκε με συνθήκη στους Τούρκους. Κατά την α' περίοδο της Τουρκοκρατίας στο Ναύπλιο μαρτύρησε ο Νεομάρτυρας Άγιος Αναστάσιος ο Ναυπλιεύς, η μνήμη του οποίου εορτάζεται την 1η Φεβρουαρίου.

Η α' περίοδος της Τουρκοκρατίας τερματίστηκε στις 22 Αυγούστου 1686, όταν ο αρχιστράτηγος των Ενετικών δυνάμεων Φραγκίσκος Μοροζίνης, μετά από μακριά πολιορκία, κατέλαβε το Ναύπλιο και διέταξε να γίνουν μελέτες πλήρους οχυρωματικού συγκροτήματος, σύμφωνα με τους κανόνες της πολεμικής τέχνης, του όρους Παλαμηδίου σε συνδυασμό με τα οχυρωματικά έργα της Ακροναυπλίας.

Οι εργασίες της κατασκευής προστατευτικών προμαχώνων και γενικά της οχύρωσης του Παλαμηδίου άρχισαν το έτος 1687 με την αυτοπρόσωπη επίβλεψη του Μοροζίνη, ο οποίος μετά την κατάκτηση της Πελοποννήσου, όρισε το Ναύπλιο, πρωτεύουσα του Βασιλείου του Μωρέα, έδρα του Γενικού Προβλεπτή, έδρα του Αρχιστράτηγου της Ανατολής και Πρωτεύουσα του Νομού Ρωμανίας. Τότε το Ναύπλιο ονομάστηκε "Νάπολι ντι Ρομάνια".

Την συμπλήρωση της οχύρωσης του Παλαμηδίου και κύρια της νησίδας "Μπούρτζι" επελήφθησαν ο Αυγουστίνος Σαργέδος, Αρχιστράτηγος και Ιερώνυμος Σελφίνος, Γενικός Προβλεπτής του Βασιλείου του Μωρέα.

Η β' περίοδος της Τουρκοκρατίας άρχισε για το Ναύπλιο το 1715 όταν περιήλθε στον Πολιορκητή του Δαούτ Πασσά και τερματίστηκε στις 30 Νοεμβρίου 1822, όταν ο Στάικος Σταϊκόπουλος με 350 άνδρες κατέλαβε το Παλαμήδι, μετά από επανειλημμένες, αλλά αποτυχημένες πολιορκίες της πόλης από τους Έλληνες.

Από τότε το Ναύπλιο έπαιξε ρόλο πρωταγωνιστή σε όλες τις φάσεις του αγώνα για την ανεξαρτησία.¹¹ Αλλά και το Άργος διαδραμάτισε σημαντικότερο ρόλο. Σε αυτό συνήλθε η Α' Εθνοσυνέλευση το 1821, μετά δε μεταφέρθηκε η έδρα αυτής στην Νέα Επίδαυρο, στην Πιάδα, όπου και ψηφίστηκε το «Προσωρινόν Πολίτευμα της

---

¹¹ http://www.argolida.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=64&Itemid=129

Ελλάδος».¹² Το παλαιό κάστρο του Άργους, η Λάρισα, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην καταστροφή του Δράμαλη, γιατί σε αυτό κλείστηκε ο Υψηλάντης με 700 άνδρες και καταπόντισε τους επιδρομείς, μέχρις ότου ο Κολοκοτρώνης συγκεντρώσει στρατό και συντρίψει τους Τούρκους στα Δερβενάκια. Στις 7 Ιανουαρίου 1828, αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο ο Ιωάννης Καποδίστριας πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας, στον οποίο οφείλονται πολλά έργα, όπως η πρώτη Σχολή Ευελπίδων, η Γεωργική Σχολή στην Τίρυνθα κ.ά. Στο Ναύπλιο ακούστηκε η πρώτη σάλπιγγα των Ευελπίδων, συντάχθηκαν οι πρώτοι νόμοι της Ελληνικής πολιτείας και διατρανώθηκαν τα προτερήματα και οι αρετές της φυλής.

Εδώ όμως δολοφονήθηκε ο κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας, όπως είναι γνωστό, στις 27 Σεπτεμβρίου 1831, όταν έμπαινε στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, και καταδικάστηκε ο Γέρος του Μοριά, ο οποίος φυλακίστηκε στο Παλαμήδι.

Στις 25 Ιανουαρίου 1833 αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο ο πρώτος Βασιλιάς των Ελλήνων Όθωνας. Το Ναύπλιο έπαυσε να είναι Πρωτεύουσα της Ελλάδας με το Β.Δ. 18/30 Σεπτεμβρίου 1834, που υπογράφηκε από την Αντιβασιλεία Αρμανσμπέργκ Κόμπελ και Γκράινερ, με αποτέλεσμα ο Βασιλιάς Όθωνας να εγκατασταθεί στη νέα πρωτεύουσα, την Αθήνα.¹³ Κατά τα τέλη της βασιλείας του Όθωνα, το Ναύπλιο γίνεται η εστία του αντιδυναστικού αγώνα. Είναι γνωστή η στάση με την ονομασία «τα Ναυπλιακά», που αποτέλεσε το προανάκρουσμα της έξωσης του Όθωνα, με πρωτεργάτρια την Καλλιόπη Παπαλεξοπούλου.¹⁴

Θα ήταν παράλειψη αν σε αυτή τη μικρή διαδρομή στην ιστορία της Αργολίδας δεν αναφερόμαστε και στον Αρχαιολογικό χώρο του Ασκληπιείου στην Επίδαυρο. Στην ενδοχώρα της Επιδαύρου, σε μία περιοχή με ήπιο κλίμα και άφθονα πηγαία ιαματικά νερά, βρισκόταν το Ασκληπιείο, η έδρα του θεού ιατρού της αρχαιότητας και το σημαντικότερο θεραπευτικό κέντρο όλου του ελληνικού και ρωμαϊκού κόσμου. Ήταν το κύριο ιερό της μικρής παραθαλάσσιας πόλης της Επιδαύρου, αλλά η φήμη του και η αναγνώριση της σημασίας του γρήγορα ξεπέρασαν τα όρια της

---

¹² Αλιβιζάτος Νίκος, Τα Συντάγματα του Αγώνα 1821-1828», *Ιστορικά του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, 3^{ος} τόμος, 12^ο τεύχος, εκδ. ΤΑ ΝΕΑ.

¹³ http://www.argolida.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=64&Itemid=129

¹⁴ Δ. Ζηβιάς, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο –Τμήμα Αρχιτεκτόνων – Σπουδαστήριο Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων, *ΝΑΥΠΛΙΟ, Αναγνώριση ανάλυση και ιστορικού κέντρου*, Δημοσιεύσεις Σπουδαστικών Εργασιών – Αθήνα, 1984.

Αργολίδας και θεωρήθηκε από όλους τους Έλληνες ο τόπος όπου γεννήθηκε η ιατρική. Περισσότερα από διακόσια ιαματικά κέντρα σε ολόκληρη την ανατολική Μεσόγειο θεωρούνταν ιδρύματά του. Τα μνημεία του αποτελούν σήμερα όχι μόνο παγκοσμίου φήμης αριστουργήματα της αρχαίας ελληνικής τέχνης, αλλά και εξαιρετική μαρτυρία για την άσκηση της ιατρικής στην αρχαιότητα.¹⁵

Σε μια χαράδρα της περιοχής το 340 π.Χ. ο Αργαίος αρχιτέκτονας Πολύκλειτος ο Νεότερος έκτισε, σύμφωνα με τον Πausανία, το θέατρο της Επιδαύρου. Από όλα τα αρχαία θέατρα το θέατρο της Επιδαύρου είναι το ωραιότερο και το καλύτερα διατηρημένο. Προορισμένο για τη διασκέδαση των ασθενών είχε χωρητικότητα 13.000 θεατών. Χωρίζεται σε δύο μέρη. Ένα των 21 σειρών καθισμάτων για το λαό και το κάτω, από 34 σειρές καθισμάτων, για τους ιερείς και τους άρχοντες.

Η θαυμάσια ακουστική του, αλλά και η πάρα πολύ καλή κατάσταση στην οποία διατηρείται συντέλεσαν στη δημιουργία του φεστιβάλ Επιδαύρου, θεσμός που έχει ξεκινήσει εδώ και πολλά χρόνια. Στην Επίδαυρο έχει εμφανιστεί εκτός από τους μεγαλύτερους Έλληνες ηθοποιούς όπως ο Αλέξης Μινωτής, ο Θάνος Κωτσόπουλος, η Άννα Συνοδινού, ο Θανάσης Βέγγος κ.ά. και η διάσημη Ελληνίδα σοπράνο Μαρία Κάλλας.¹⁶

Η Αργολίδα είναι ένας τόπος γεμάτος ιστορία, όπως το αποδεικνύουν τα πλούσια μνημεία της και οι αρχαιολογικοί της χώροι, και ο επισκέπτης που θα περπατήσει τα μονοπάτια της θα φύγει αποκομίζοντας πραγματικά πλούσιες εμπειρίες και βιώματα.

2.Γενικά δημογραφικά δεδομένα

Ο Νομός Αργολίδος συγκεντρώνει το 1% του πληθυσμού της χώρας. Μεταξύ των απογραφών του 1991 και του 2001 ο πληθυσμός του νομού αυξήθηκε 8,3%. Η αναλογία μαθητών Δημοτικού ανά 1000 κατοίκους είναι ίση με τον μέσο όρο της χώρας (59)¹⁷. Έχει συνολική έκταση 2.214 τετραγωνικά χιλιόμετρα¹⁸ (στρέμματα)

---

¹⁵ http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2374

¹⁶ <http://el.wikipedia.org/wiki>

¹⁷ Επιχειρησιακό σχέδιο δράσης Δήμου Ναυπλίου 2008-2010, σελ. 7

¹⁸ http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CE%91%CF%81%CE%B3%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1%CF%82

και συνολικό πληθυσμό 102.392 κατοίκους¹⁹ (απογραφή Ε.Σ.Υ.Ε έτος 2001). Η πληθυσμιακή πυκνότητα του νομού ανέρχεται σε 46 άτομα ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Αποτελείται από 14 δήμους και δύο κοινότητες. Η σημερινή μορφή του νομού διαμορφώθηκε με την εφαρμογή του προγράμματος Καποδίστριας (Ν. 2539/97), όπου οι κοινότητες ενσωματώθηκαν διοικητικά στους πλησιέστερους δήμους ως δημοτικά διαμερίσματα. Οι σημαντικότεροι Δήμοι του νομού Αργολίδος παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1. Δημογραφικά Δεδομένα

	Πληθυσμός
Δήμος Ναυπλίου	16.885
Δήμος Άργους	29.228
Δήμος Ασίνης	6.117
Δήμος Ασκληπιείου	4.804
Δήμος Επιδαύρου	4.471
Δήμος Ερμιόνης	4.554
Δήμος Κρανιδίου	10.347

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού 2001 από Ε.Σ.Υ.Ε

Η Δημογραφική Σύθεση: Τα Απόλυτα Δημογραφικά Μεγέθη και Ποσοστά

Οι πίνακες που ακολουθούν δείχνουν τη σύθεση του πληθυσμού του νομού Αργολίδος κατά φύλο και ομάδες ηλικιών και τα αντίστοιχα ποσοστά.

Πίνακας 2. Μόνιμος πληθυσμός κατά φύλο και ομάδες ηλικιών

Σύνολο: 102,392	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80 και άνω
Αμφότερων φύλων	15,793	13,260	23,065	20,299	11,347	15,013	3,615
Άρρενες (52,084)	8,124	7,288	12,001	10,286	5,526	7,251	1,608
Θήλειες	7,669	5,972	11,064	10,013	5,821	7,762	2,007

¹⁹ Ε.Σ.Υ.Ε. Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδος, Απογραφή 2001, Αθήνα, 2003

(50,308)							
----------	--	--	--	--	--	--	--

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού 2001 από Ε.Σ.Υ.Ε

Το 50,86% του πληθυσμού είναι άνδρες, ενώ το 49,13% του πληθυσμού είναι γυναίκες.

Πίνακας 3. Ποσοστιαίες Αναλογίες ομάδων ηλικιών

	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80 και άνω	
Αμφότερων φύλων	15,4%	12,9%	22,5%	19,82%	11,08%	14,66%	3,53%	100%
Άρρενες	15,6%	14%	23%	19,7%	10,6%	14%	3%	100%
Θήλειες	15,2%	12%	22%	20%	11,5%	15,4%	4%	100%

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού 2001 από Ε.Σ.Υ.Ε

Από τα δεδομένα που παρουσιάζονται στους πίνακες παρατηρείται ότι τόσο στο συνολικό πληθυσμό αμφότερων των φύλων όσο και στο πληθυσμό ανδρών και γυναικών ξεχωριστά, υπάρχει υπεροχή των πληθυσμών των οικονομικά παραγωγικών ηλικιακών ομάδων από 25 –39 έτη και από 40 – 54 έτη, ενώ αξιόλογη είναι και η συμμετοχή της ηλικιακής ομάδας παιδών από 0- 14 έτη.

Η παρατήρηση των ποσοστιαίων αναλογιών των φύλων στις διάφορες ηλικιακές ομάδες δείχνει ότι υπάρχει σχετική ισορροπία μεταξύ των πληθυσμών ανδρών και γυναικών στις διάφορες ηλικιακές ομάδες, με εξαίρεση τις ηλικιακές ομάδες 15-24 έτη και 80 ετών και άνω που παρουσιάζουν διαφορές της τάξης του 10% και 11% αντίστοιχα.

Πίνακας 4. Ποσοστιαίες Αναλογίες Φύλων

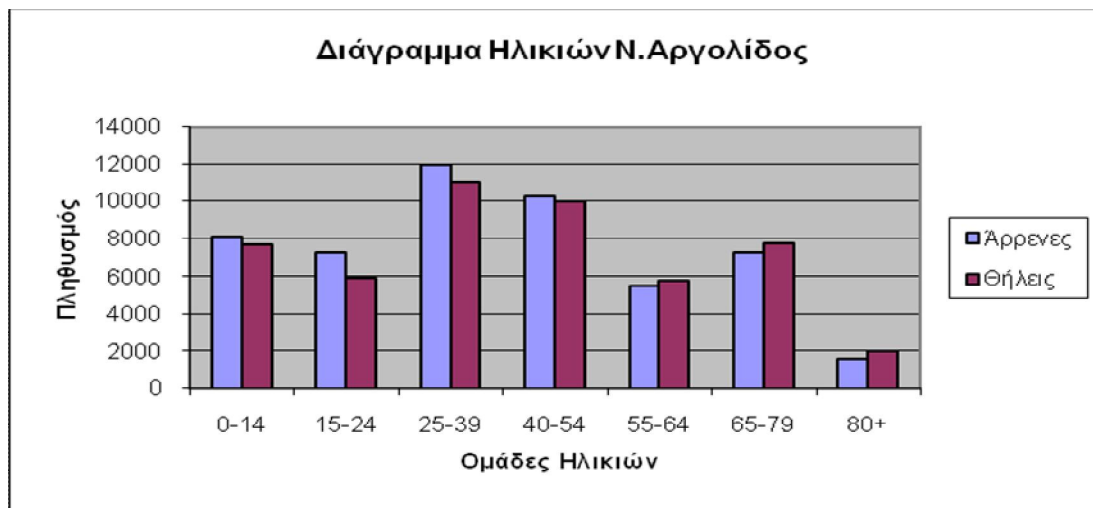
	0-14	15-24	25-39	40-54	55-64	65-79	80 και άνω
Άρρεν	51,5%	55%	52%	50,6%	48,7%	48,3%	44,5%
Θήλειες	48,5%	45%	48%	49,4%	51,3%	51,7%	55,5%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού 2001 από Ε.Σ.Υ.Ε

Τα Διαγράμματα Ηλικιών

Κατασκευάζοντας τα διαγράμματα ηλικιών για τις πληθυσμιακές συνθέσεις του νομού Αργολίδος παρατηρείται ότι η σύνθεση του πληθυσμού, με τις παραγωγικές ηλικίες 25-39 και 40-54 να είναι οι πολυπληθέστερες, όπως παρατηρήθηκε και από τους σχετικούς πίνακες, γεγονός που υποδηλώνει ότι ο πληθυσμός του νομού είναι ένας ώριμος πληθυσμός, ο οποίος όμως δεν ανανεώνεται επαρκώς, αφού ο πληθυσμός των ηλικιών 0-14 και 15-24 είναι πολύ μικρότερος. Από την παρατήρηση αυτή προκύπτει ότι στο μέλλον μπορεί να υπάρξει προοδευτικά, σταδιακή αύξηση της τάσης γήρανσης του πληθυσμού

Διάγραμμα 1. Ηλικιακή σύνθεση του Νομού Αργολίδας

Πηγή: Απογραφή Πληθυσμού 2001 από Ε.Σ.Υ.Ε.

3.Οι Δημογραφικοί δείκτες

Η ανάλυση των δημογραφικών στοιχείων που αφορούν το νομό Αργολίδος οδηγεί στις παρακάτω παρατηρήσεις : Ως προς τον συνολικό πληθυσμό του νομού η αναλογία των ανδρών είναι περίπου στο 51% και η αναλογία των γυναικών στο 49%. Ο δείκτης γήρανσης του πληθυσμού (πληθυσμός 65-79 και 80 και άνω/ πληθυσμός 0-14) βρίσκεται στο 1,40 , ενώ ο δείκτης ανανέωσης του πληθυσμού (πληθυσμός 0-14 / συνολικός πληθυσμός) κυμαίνεται στο 0,15. Η αναλογία του γηριαίου πληθυσμού (πληθυσμός ηλικιών 65-79 και 80 και άνω) βρίσκεται στο 18,2%, η αναλογία του παραγωγικού πληθυσμού (πληθυσμός ηλικιών 15-64) στο 66,3% και

συνολικός δείκτης κοινωνικής επιβάρυνσης (πληθυσμός ηλικιών 0-14 και 65-79 και 80 και άνω / πληθυσμός ηλικιών 15-64) στο 50,6%. Από τα παραπάνω συνάγεται και πάλι το συμπέρασμα, όπως και στη μελέτη των ηλικιακών διαγραμμάτων, ότι από δημογραφική άποψη ο πληθυσμός του νομού Αργολίδος είναι ένας ώριμος πληθυσμός με σημαντικές τάσεις γήρανσης.

4.Η Διάρθρωση της παραγωγής

Στο νομό Αργολίδας αναλογεί το 0,9% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Με κατά κεφαλή προϊόν 3,6 εκατ. δρχ. κατατάσσεται 27ος με βάση το κριτήριο αυτό με το 88% του μέσου Ελλάδας το 2001.

Ο πρωτογενής τομέας (γεωργία και κτηνοτροφία) είναι αρκετά ανεπτυγμένος στο νομό, αντιστοιχεί στο 16,80% του ΑΕΠ για το νομό και το 29,79% της απασχόλησης.²⁰

Οι καλλιεργήσιμες αγροτικές εκτάσεις καλύπτουν το 33% της συνολικής έκτασης του νομού²¹. Εκεί παράγεται 1,9% της συνολικής γεωργικής παραγωγής της χώρας²². Η γεωργική παραγωγή στηρίζεται σε ετήσιες δενδρώδεις καλλιέργειες (εσπεριδοειδή, ελαιόδεντρα, κλπ.), σε καλλιέργειες καπνού και κηπευτικών (αγκινάρα, λάχανο, τομάτα, κλπ.). Η έκταση αγροτικής γης καλύπτει 709,4 χιλιάδες στρέμματα και διακρίνεται σε πεδινή το 18,75%, ημιορεινή το 23,76% και ορεινή το 57,49%. Η έκταση γης παραγωγής βιολογικών προϊόντων καταλαμβάνει 37,0 χιλιάδες στρέμματα. Η καλλιεργούμενη έκταση του Νομού ανέρχεται σε 710.000 στρέμματα περίπου εκ των οποίων 228.000 στρέμματα ή 32,1% είναι αρδευόμενα.

Η μέση έκταση γεωργικής εκμετάλλευσης κυμαίνεται από 38 στρέμματα στις πεδινές περιοχές μέχρι 57,4 στρέμματα στις ορεινές, με μέσο μέγεθος για ολόκληρο το Νομό τα 44 στρέμματα. Οι εξαγωγές εσπεριδοειδών του νομού αντιπροσωπεύουν το 50% των εξαγωγών της χώρας για το είδος αυτό. Με σημαντικό μερίδιο στο

---

²⁰ <http://www.peloponnisos.gr/index.php?option=content&task=view&id=85#2>

²¹ Περιφέρεια Πελοποννήσου, Περιφερειακός Σχεδιασμός διαχείρισης στερεών αποβλήτων Περιφέρειας Πελοποννήσου, Φεβρουάριος, 2005, σελ. 31

²² http://www.peloponnisos.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=79

ακαθάριστο προϊόν από τη γεωργία, τα τελευταία χρόνια, συμμετάσχουν οι θερμοκηπιακές μονάδες ανθοκομικών και κηπευτικών προϊόντων.²³

Η μορφολογία του εδάφους, οι κλιματολογικές συνθήκες και το είδος της φυτοκάλυψης ευνοούν την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και ιδιαίτερα των μικρών ζώων.

Η βιολογική κτηνοτροφία σε συνδυασμό με βιολογικές καλλιέργειες και ενίσχυση των προϊόντων «ονομασίας προέλευσης» είναι δυνατόν να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα και να καλύψουν αφ' ενός την τροφοδοσία των ενδοπεριφερειακών αγορών και αφ' ετέρου τη διακίνηση των προϊόντων αυτών προς το μητροπολιτικό κέντρο της Πρωτεύουσας αλλά και τις λοιπές αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.²⁴

Όσον αφορά την αλιευτική παραγωγή ο νομός συγκεντρώνει περίπου το 50% της συνολικής ακαθάριστης αξίας της Περιφέρειας. Η αλιευτική παραγωγή προέρχεται από την ελεύθερη αλιεία, τις λιμνοθάλασσες, τα θυνεία και τις ιχθυοκαλλιέργειες ή τις υδατοκαλλιέργειες γενικότερα. Η αλιεία συμμετέχει στο συνολικό ακαθάριστο εισόδημα κατά 13%.²⁵

Στη μεταποίηση αναλογεί το 5,5% του προϊόντος του νομού με μικρή συμμετοχή (0,4%) στη συνολική μεταποιητική παραγωγή της χώρας. Στις επιχειρήσεις του νομού αναλογεί 0,6% των επενδύσεων των βιομηχανικών επιχειρήσεων της χώρας την περίοδο 2000-2001, σύμφωνα με τα στοιχεία της ετήσιας Βιομηχανικής Έρευνας της Ε.Σ.Υ.Ε.

Η συμμετοχή του Νομού στον δευτερογενή τομέα, ανέρχεται στο 16,1% του ΑΕΠ και στο 16,1% της απασχόλησης του εργατικού δυναμικού.²⁶

Οι κυριότεροι κλάδοι βιομηχανίας στο Νομό είναι:

- Επεξεργασία φρούτων, χυμοποιεία, ελαιοτριβεία
- Μηχανουργεία, κατασκευή αντλιών
- Παραγωγή πλαστικών σωλήνων, εξαρτημάτων τεχνικών παροχών κλπ
- Επεξεργασία μαρμάρων και ειδών λαϊκής τέχνης

---

²³ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδος, Τμήμα Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, *Αναπτυξιακή φυσιογνωμία του Νομού Αργολίδος*, σελ. 2

²⁴ Περιφέρεια Πελοποννήσου, *Περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης* (N. 2742/1999), Αθήνα, 2002, σελ.16

²⁵ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδος, Τμήμα Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, *Αναπτυξιακή φυσιογνωμία του Νομού Αργολίδος*, σελ. 3

²⁶ <http://www.peloponnisos.gr/index.php?option=content&task=view&id=85#2>

Η Αργολίδα είναι από τους κυριότερους Νομούς σε αποθέματα μαρμάρων καλής ποιότητας. Υπάρχουν περίπου πενήντα μισθωμένα λατομεία μαρμάρων στην περιοχή της Αργολίδας κυρίως στις τοποθεσίες Καρνεζαΐικα, Δίδυμα, Λυγουριό, Επίδαυρο, Ηλιόκαστρο.²⁷

Στον τριτογενή τομέα στον νομό κυριαρχούν το εμπόριο και ο τουρισμός. Στον κλάδο του τουρισμού, σε κάθε κάτοικο αναλογούν πέντε διανυκτερεύσεις αλλοδαπών και έρχεται 13ος στην σχετική κατάταξη²⁸ στο σύνολο της χώρας. Σε επόμενο κεφάλαιο της εργασίας θα αναλύσουμε διεξοδικά την πορεία του τουρισμού για το νομό.

5. Αναπτυξιακοί Στόχοι Νομού Αργολίδας

Γενικός αναπτυξιακός στόχος της Περιφέρειας είναι η μείωση της αναπτυξιακής υστέρησης της ενδοχώρας και των απομακρυσμένων περιοχών της από τα αστικά και ημιαστικά της κέντρα, αλλά και από την πρωτεύουσα της Χώρας. Η επίτευξη του στόχου αυτού βασίζεται αφ' ενός στην τουριστική αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών αποθεμάτων της, αφ' ετέρου στη βιώσιμη διαχείριση των πόρων των ήδη ανεπτυγμένων περιοχών της.

Με βάση τον προσδιορισμό των αναγκαίων παρεμβάσεων της Περιφέρειας Πελοποννήσου για την επίτευξη των αναπτυξιακών της στόχων κατά τη νέα προγραμματική περίοδο, σχεδιάστηκαν οι πέντε βασικοί Άξονες Προτεραιότητας οι οποίοι είναι οι εξής :

1. Αξιοποίηση της άμεσης γειτνίασης της Περιφέρειας με την Μητροπολιτική Περιφέρεια της Αττικής
2. Αειφόρος Ανάπτυξη της Υπαίθρου
3. Ενίσχυση και Αναβάθμιση της τουριστικής δραστηριότητας
4. Αναβάθμιση Αστικών και Ημιαστικών κέντρων
5. Υποστήριξη και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού²⁹.

---

²⁷ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδος, Τμήμα Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, *Αναπτυξιακή φυσιογνωμία του Νομού Αργολίδος*, σελ. 4

²⁸ Δήμος Ναυπλίου, *Επιχειρησιακό σχέδιο δράσης Δήμου Ναυπλίου 2008-2010*, σελ.7

²⁹ Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Πελοποννήσου, Περιφέρεια Πελοποννήσου 2000-2006, ειδική υπηρεσία διαχείρισης, σελ.2.

Οι γενικοί στρατηγικοί στόχοι εξειδικεύονται σε ειδικούς ανά Άξονα Προτεραιότητας:

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1 : ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΓΕΙΤΝΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΕ ΤΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Κυρίαρχο στοιχείο του συγκεκριμένου Άξονα Προτεραιότητας είναι η συμπλήρωση και η κάλυψη των μεγάλων αναγκών του νομού σε βασικές μεταφορικές υποδομές, (οδικές και λιμενικές, αλλά και μικρής κλίμακας σιδηροδρομικές) προκειμένου να δημιουργηθεί ένα συνεκτικό δίκτυο μεταφορικών υποδομών, το οποίο αφ' ενός θα συνδέσει τους προς αξιοποίηση φυσικούς / πολιτιστικούς / ιστορικούς πόρους με τα αστικά και ημιαστικά κέντρα, αφ' ετέρου θα συνδέσει το νομό με την υπόλοιπη νησιωτική και ηπειρωτική χώρα, με κύριο στόχο τη μεταφορά επιβατών / τουριστών και εμπορευμάτων προς το εσωτερικό της.

Παράλληλα θα καλυφθούν δράσεις υπέρ του δευτερογενή και ιδιαίτερα του μεταποιητικού τομέα, για την ίδρυση νέων μονάδων, αλλά και επέκταση και εκσυγχρονισμό των μεταποιητικών μονάδων του νομού, σε συνδυασμό με την αναβάθμιση των δομών και των μηχανισμών λειτουργίας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, την αξιοποίηση νέων μεθόδων οργάνωσης και διοίκησης, τη δημιουργία και ανάπτυξη δικτύων διάθεσης, προώθησης και προβολής των προϊόντων του νομού με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Τα Μέτρα στα οποία περιλαμβάνονται οι παραπάνω δράσεις είναι τα εξής:

- Υποδομές οδικών και σιδηροδρομικών μεταφορών.
- Βελτίωση λιμενικών υποδομών.
- Ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων για επέκταση και εκσυγχρονισμό του μεταποιητικού τομέα.
- Βελτίωση και επέκταση Περιοχών Υποδοχής Επιχειρήσεων.
- Διερεύνηση και εκσυγχρονισμός της παραγωγικής και διοικητικής λειτουργίας³⁰.

---

³⁰ Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Πελοποννήσου, Περιφέρεια Πελοποννήσου 2000-2006, ειδική υπηρεσία διαχείρισης, σελ.4.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Τα προβλήματα του πρωτογενή τομέα του Νομού , ο οποίος θα πρέπει να προσαρμοστεί στις διατάξεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον, απαιτούν δράσεις και παρεμβάσεις με στόχο την βιώσιμη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου.

Οι δράσεις που προβλέπονται στον άξονα αυτό περιλαμβάνουν :

- Βασικές αγροτικές υποδομές.
- Διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, υποδομές ύδρευσης και άρδευσης.
- Προστασία, αναβάθμιση των δασών και ανάδειξη περιοχών φυσικού κάλλους και οικοσυστημάτων.
- Προστασία της αλιείας.
- Ενίσχυση και βελτίωση των βασικών τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στην ορεινή και μειονεκτική ενδοχώρα
- Εφαρμογή καινοτομικών δράσεων στην αγροτική παραγωγή.
- Υποδομές υγείας – πρόνοιας στην ύπαιθρο.
- Υποδομές εκπαίδευσης στην ύπαιθρο.
- Οδοποιία σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές³¹.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Σύμφωνα με τα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας, την γεωμορφολογία της και την γεωγραφική της θέση, σε συνδυασμό με το πλούσιο ανθρωπογενές περιβάλλον, η αναπτυξιακή προοπτική της Περιφέρειας Πελοποννήσου στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην τουριστική δραστηριότητα.

Η στρατηγική της τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας, εστιάζεται σε δράσεις εκσυγχρονισμού των τουριστικών καταλυμάτων και αναβάθμισή τους με σεβασμό στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, στη δημιουργία και βελτίωση των

---

³¹ Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Πελοποννήσου, Περιφέρεια Πελοποννήσου 2000-2006, ειδική υπηρεσία διαχείρισης, σελ.6.

υποδομών για την ανάπτυξη θεματικού τουρισμού, στην ανάδειξη και αξιοποίηση των πολιτιστικών και φυσικών πόρων του νομού.

Τα Μέτρα στα οποία περιλαμβάνονται οι παραπάνω δράσεις είναι τα εξής:

- Ενίσχυση των ιδιωτικών τουριστικών υποδομών.
- Προστασία, ανάδειξη αξιοποίηση αρχαιολογικών χώρων, βυζαντινών μνημείων, πολιτιστικών πόρων, μνημείων φυσικού κάλλους.
- Εφαρμογή καινοτομικών δράσεων για τον εκσυγχρονισμό, την αναδιοργάνωση και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας.
- Μηχανισμοί υποστήριξης και προβολή του τουριστικού προϊόντος³².

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΑΣΤΙΚΩΝ & ΗΜΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ

Βασικός στόχος της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης αποτελεί η συμπλήρωση και βελτίωση στις υποδομές των νοσοκομειακών μονάδων, γεγονός που συμβάλλει άμεσα στην υποστήριξη και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, στη δημιουργία δυνατότητας ένταξης στην αγορά εργασίας του γυναικείου οικονομικά ενεργού πληθυσμού μέσω της βελτίωσης των υποδομών κοινωνικής πρόνοιας, κυρίως βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών.

Επίσης αναμένεται να καλυφθούν ανάγκες βελτίωσης των υποδομών εκπαίδευσης σε αίθουσες, αλλά κυρίως σε εργαστηριακό εξοπλισμό με σκοπό την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Παράλληλα προβλέπονται δράσεις αναβάθμισης και ανασυγκρότησης του πολεοδομικού ιστού των αστικών, ημιαστικών και τουριστικών κέντρων, που αφορούν στην επέκταση και εφαρμογή πολεοδομικών σχεδίων και αναπλάσεων, συμπεριλαμβανομένων και μέτρων εδαφολογικής και αντισεισμικής έρευνας με στόχο την βελτίωση του επίπεδου της ζωής των κατοίκων και την ανάπτυξη ενός ασφαλούς πολεοδομικού ιστού.

Η ολοκλήρωση και η συμπλήρωση των υποδομών αποτελεσματικής διαχείρισης στερεών και υγρών αποβλήτων, κυρίως αστικών, καθώς και ανάπτυξη/αντικατάσταση ή και επέκταση δικτύων ύδρευσης στα αστικά και ημιαστικά κέντρα του νομού,

---

³² Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Πελοποννήσου, Περιφέρεια Πελοποννήσου 2000-2006, ειδική υπηρεσία διαχείρισης, σελ.7.

αποτελούν ένα σημαντικό μέρος των δράσεων του συγκεκριμένου άξονα προτεραιότητας.

Τα Μέτρα που περιλαμβάνονται σ' αυτόν τον Άξονα Προτεραιότητας είναι τα εξής:

- Υποδομές Υγείας – Πρόνοιας στα αστικά και ημιαστικά κέντρα.
- Υποδομές Εκπαίδευσης στα αστικά και ημιαστικά κέντρα.
- Ανασυγκρότηση, αναβάθμιση, αντισεισμική προστασία αστικών και ημιαστικών κέντρων.
- Διαχείριση στερεών απορριμμάτων και υγρών αποβλήτων και υποδομές ύδρευσης στα αστικά και ημιαστικά κέντρα.
- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες αστικών και ημιαστικών κέντρων με την συγχρηματοδότηση του ΕΣΠΑ³³.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Ένας από τους βασικούς στόχους της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αργολίδας είναι η υποστήριξη και η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της, καθώς και η αύξηση της απασχόλησης, εξασφαλίζοντας ίσες ευκαιρίες.

Οι δράσεις που αναμένεται να υλοποιηθούν στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στην προώθηση της απασχόλησης. Αναγκαίο είναι να αντιμετωπισθούν σε τοπικό επίπεδο τα προβλήματα εμφάνισης υψηλής ανεργίας σε συγκεκριμένες περιοχές λόγω ιδιαίτερων διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της παραγωγικής βάσης, καθώς επίσης και οι ανάγκες απελευθέρωσης του γυναικείου πληθυσμού από κοινωνικές / οικογενειακές υποχρεώσεις που τις αναγκάζουν να παραμένουν εκτός αγοράς εργασίας.

Η αναβάθμιση των προσόντων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού του νομού, και η προώθηση της απασχόλησης προς τις κατευθύνσεις των αναγκών της τοπικής αγοράς εργασίας και σύμφωνα με τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις του νομού αποτελούν πρώτιστο παράγοντα επίτευξης των αναπτυξιακών της στόχων. Επίσης, στον άξονα αυτό περιλαμβάνονται και δράσεις βελτίωσης των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού, ολοκληρωμένες ενέργειες / παρεμβάσεις, υποστήριξης του

---

³³ Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Πελοποννήσου, Περιφέρεια Πελοποννήσου 2000-2006, ειδική υπηρεσία διαχείρισης, σελ.8.

εργατικού δυναμικού σε περιοχές υψηλής ανεργίας, καθώς και δράσεις που αφορούν σε περιπτώσεις μαζικών απωλειών θέσεων απασχόλησης.

Για την ενδυνάμωση των κοινωνικών υπηρεσιών υποστήριξης και την ενίσχυση της συμμετοχής του γυναικείου πληθυσμού στην αγορά εργασίας προβλέπεται η ενίσχυση δομών και μηχανισμών δημιουργίας και ανάπτυξης κοινωνικών υπηρεσιών, με ολοκληρωμένες δράσεις κατάρτισης του κατάλληλου προσωπικού και προώθηση της απασχόλησης ανέργων στον τομέα αυτό. Κύρια επίσης κατεύθυνση των δράσεων του άξονα αυτού, είναι η ενδυνάμωση της απασχόλησης στους τομείς του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, δράσεις με έντονο τοπικό και περιφερειακό χαρακτήρα.

Τα Μέτρα που περιλαμβάνονται σ' αυτό τον άξονα προτεραιότητας είναι τα εξής:

- Ανάπτυξη, βελτίωση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και προώθηση της απασχόλησης
- Τοπικές πρωτοβουλίες προώθησης της απασχόλησης σε περιοχές και τομείς που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα ανεργίας
- Διευκόλυνση της πρόσβασης των γυναικών στην αγορά εργασίας μέσω της ενδυνάμωσης των κοινωνικών υπηρεσιών απασχόλησης³⁴.

1. ΓΕΝΙΚΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά (Δυνάμεις)

- Η γειτνίαση του Νομού με τη μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής
- Οι παγκόσμιας εμβέλειας ιστορικοί και πολιτιστικοί πόροι του Νομού
- Το φυσικό περιβάλλον

Αναπτυξιακές αδυναμίες του Νομού.

- Έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και χρήσεων γης σε επίπεδο ΝΑ και ΟΤΑ
- Συρρίκνωση του πρωτογενή τομέα και η ηλικιακή σύνθεσή του
- Υφαλμύρωση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα του Αργολικού πεδίου

---

³⁴ Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Πελοποννήσου, Περιφέρεια Πελοποννήσου 2000-2006, ειδική υπηρεσία διαχείρισης, σελ.10.

- Η μη εκμετάλλευση – αξιοποίηση των πηγαίων νερών του Αναβάλου – Κεφαλαρίου – Λέρνας κλπ
- Έλλειψη βασικών υποδομών περιβάλλοντος
- Μεγάλες ελλείψεις στα βασικά έργα υποδομής, κυρίως στους οδικούς άξονες
- Έλλειψη βασικών υποδομών εγκατάστασης επιχειρήσεων
- Το «κεκορεσμένο» τουριστικής ανάπτυξης περιοχών του Νομού
- Χαμηλό επίπεδο εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού σε νέες δεξιότητες
- Η μη εφαρμογή καινοτομιών – νέων τεχνολογιών στον επιχειρηματικό τομέα
- Ελλιπής οργάνωση και στελέχωση της δημόσιας διοίκησης

Αναπτυξιακές ευκαιρίες του Νομού

ΓΕΩΡΓΙΑ – ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ – ΑΛΙΕΙΑ:

- Μεταρρύθμιση της γεωργίας και της κτηνοτροφίας για πολυδραστηριότητα – συμπληρωματικά εισοδήματα στη γεωργία και την κτηνοτροφία
- Ενίσχυση της στήριξης και συγκράτησης του πληθυσμού στις ορεινές – μειονεκτικές και απομακρυσμένες περιοχές
- Ενίσχυση και ενδυνάμωση προϊόντων βιολογικής γεωργίας – κτηνοτροφίας και της παραγωγής προϊόντων ονομασίας προέλευσης κλπ
- Καθορισμός χρήσεων γης: ζώνες γεωργικής παραγωγικότητας
- Καθορισμός χρήσεων γης για ιχθυοκαλλιέργειες για την μη σύγκρουσή τους με άλλους παραγωγικούς τομείς
- Εκμετάλλευση των πηγαίων νερών του Αναβάλου – Κεφαλαρίου – Λέρνας
- Η ίδρυση και λειτουργία Πανεπιστημιακής σχολής στον πρωτογενή τομέα
- Προώθηση προγραμμάτων αναδιάρθρωσης εσπεριδοειδών για παραγωγή προϊόντων εκτός εποχής

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ:

- Δημιουργία προϋποθέσεων και υποδομών για ανάπτυξη και άλλων μορφών τουρισμού (Συνεδριακός, αρχαιολογικός κλπ)
- Ενίσχυση του εκσυγχρονισμού των υπάρχουσών ξενοδοχειακών μονάδων, camping's, μονάδων εστίασης κλπ
- Καθορισμός χρήσεων γης για ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων
- Ανάδειξη – αξιοποίηση και άλλων αρχαιολογικών χώρων
- Κατασκευή βασικών έργων υποδομής
- Δημιουργία ηλεκτρονικού δικτύου πληροφόρησης πολιτών στις τουριστικές υποδομές και τους αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ - ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ:

- Ολοκλήρωση των βασικών οδικών, λιμενικών και σιδηροδρομικών δικτύων μεταφορών με στόχο: α) την άρση των ενδονομαρχιακών ανισοτήτων, β) την εκμετάλλευση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού πλούτου
- Αξιοποίηση άλλων μορφών ενέργειας
- Η ίδρυση – λειτουργία χώρου υποδοχής επιχειρήσεων και εμπορευματικού κέντρου στο Νομό σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση των βασικών οδικών, λιμενικών και σιδηροδρομικών μεταφορών

ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ:

- Δημιουργία και λειτουργία χώρων υποδοχής επιχειρήσεων
- Προσέλκυση επενδύσεων, λόγω της γειννίασης με την Αθήνα
- Εφαρμογή νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία και την λειτουργία των επιχειρήσεων
- Ενίσχυση του εκσυγχρονισμού των υπάρχουσών επιχειρήσεων
- Εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ:

- Δημιουργία και λειτουργία μηχανισμών υποστήριξης της δημόσιας διοίκησης για το σχεδιασμό, υλοποίηση και διαχείριση αναπτυξιακών προγραμμάτων
- Αναπροσαρμογή των αρμοδιοτήτων και της λειτουργίας της Περιφερειακής, Νομαρχιακής και Τοπικής δημόσιας διοίκησης για την εξυπηρέτηση του πολίτη

- Εκσυγχρονισμός της λειτουργίας και στελέχωση της δημόσιας διοίκησης

Αναπτυξιακοί κίνδυνοι / απειλές για το Νομό.

- Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική
- Η παγκοσμιοποίηση
- Η έλλειψη ανταγωνιστικότητας στους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας
- Η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η σύνθεση του αγροτικού πληθυσμού
- Το υψηλό κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων
- Προϊόντα με πρόβλημα διάθεσης

2. ΕΙΔΙΚΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Σημερινή κατάσταση των ακόλουθων αναπτυξιακών τομέων του Νομού, αναλύοντας συνοπτικά τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά, δηλαδή τις αδυναμίες, τα δυνατά σημεία, τις ευκαιρίες και τις απειλές / κινδύνους που τους χαρακτηρίζουν:

α) Αγροτική Ανάπτυξη

- Δυνατά σημεία
  - Καλή ποιότητα παραγόμενων προϊόντων
  - Η άμεση γειτνίαση με την Αθήνα
  - Οι υπάρχουσες μεταποιητικές επιχειρήσεις στον πρωτογενή τομέα
  - Οι κλιματολογικές συνθήκες
  - Προϊόντα ονομασίας προέλευσης
- Αδυναμίες
  - Προϊόντα με πρόβλημα διάθεσης
  - Υφαλμύρωση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα
  - Ηλικιακή σύνθεση αγροτικού πληθυσμού
  - Μονοκαλλιέργεια
  - Ελλείψεις στους μηχανισμούς ενημέρωσης και υποστήριξης των κοινοτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών
  - Μικρό μέγεθος της αγροτικής εκμετάλλευσης
- Ευκαιρίες

- Μεταρρύθμιση της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής για πολυδραστηριότητα στην ύπαιθρο
- Ανάπτυξη προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας και ονομασίας προέλευσης
- Καθορισμός χρήσεων γης
- Αξιοποίηση κοινοτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών
- Αξιοποίηση – εκμετάλλευση των νερών που χάνονται
- Απειλές / κίνδυνοι
- Ηλικία του αγροτικού πληθυσμού
- Εγκατάλειψη των ορεινών – μειονεκτικών και απομακρυσμένων περιοχών
- Υφαλμύρωση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα
- Ένταση του ανταγωνισμού σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο

β) Μεταποίηση

- Δυνατά σημεία
- Η γειτνίαση με τη μητροπολιτική περιφέρεια της Αττικής
- Η παραγωγή ικανοποιητικών ποσοτήτων πρώτης ύλης
- Οι υπάρχουσες υποδομές στον μεταποιητικό τομέα
- Αδυναμίες
- Η έλλειψη χώρων υποδοχής επιχειρήσεων (χωροταξικός σχεδιασμός)
- Το χαμηλό επιχειρηματικό πνεύμα
- Το κόστος παραγωγής – τυποποίησης
- Ευκαιρίες
- Ανάπτυξη οδικών και θαλάσσιων συνδέσεων με διευρωπαϊκά δίκτυα
- Προσέλκυση επενδύσεων λόγω της γειτνίασης με την Αττική
- Απειλές / κίνδυνοι
- Μεγάλες ελλείψεις σε βασικές υποδομές
- Ένταση του ανταγωνισμού σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο

γ) Τουρισμός

- Δυνατά σημεία

- Παγκόσμιας εμβέλειας αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία
- Γειτνίαση με την Αθήνα
- Το φυσικό περιβάλλον
- Οι υπάρχουσες υποδομές στον τουρισμό
- Αδυναμίες
  - Μεγάλο πλήθος αναξιοποίητων αρχαιολογικών – πολιτιστικών πόρων
  - Το «κεκορεσμένο» αρκετών περιοχών του Νομού
  - Η έλλειψη βασικών έργων υποδομής (οδικοί άξονες, ΧΥΤΑ, αποχέτευση, ύδρευση κλπ)
  - Η μη χωροθέτηση ζωνών τουριστικής δραστηριότητας
  - Η μη ανάπτυξη θεματικών μορφών τουρισμού
- Ευκαιρίες
  - Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης του Νομού
  - Η δημιουργία – λειτουργία Πανεπιστημιακής Σχολής με σχέση τον τουρισμό – πολιτισμό- αρχαιολογία
  - Η κατασκευή βασικών έργων υποδομής
  - Η χωροθέτηση ζωνών τουριστικής δραστηριότητας
  - Η αυξανόμενη ζήτηση εναλλακτικών – θεματικών μορφών τουρισμού
- Απειλές / κίνδυνοι
  - Ο έντονος ανταγωνισμός σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο
  - Η υποβάθμιση της τουριστικής υποδομής
  - Η μη αλλαγή της νομοθεσίας για την άρση του κεκορεσμένου

δ) Έρευνα / Τεχνολογία και καινοτομία

- Δυνατά σημεία
  - Η δημιουργία και λειτουργία του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
  - Οι ισχυρές εξειδικεύσεις σε παραγωγή υψηλής ποιότητας προϊόντων
- Αδυναμίες
  - Το χαμηλό επιχειρηματικό πνεύμα
  - Η σχεδόν μηδενική χρήση νέων τεχνολογιών

- Η έλλειψη μηχανισμών ενημέρωσης και υποστήριξης επενδύσεων
- Ευκαιρίες
- Η δημιουργία φορέων και μηχανισμών στήριξης για ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών
- Η εξακτίωση, με νέες σχολές, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
- Η κατάρτιση – εξειδίκευση του ανθρώπινου δυναμικού
- Απειλές / κίνδυνοι
- Η έλλειψη χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού σε νομαρχιακό και τοπικό επίπεδο με κίνδυνο άναρχης ανάπτυξης ή και αναστολή επιχειρηματικών πρωτοβουλιών

ε) Φυσικό Περιβάλλον

- Δυνατά σημεία
- Τα καλής ποιότητας νερά των πηγών Κεφαλαρίου και Λέρνης που καταλήγουν ανεκμετάλλευτα στη θάλασσα
- Η έγκριση του Περιφερειακού σχεδίου διαχείρισης στερεών αποβλήτων Περιφέρειας Πελοποννήσου
- Οι ακτές, οι παραλίες και τα οικοσυστήματα του Νομού
- Αδυναμίες
- Οι ελλείψεις στις βασικές υποδομές προστασίας του περιβάλλοντος
- Η υποβάθμιση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα του αργολικού πεδίου
- Η επιβάρυνση των υπόγειων υδάτων λόγω της χρήσης φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων
- Η υποβάθμιση των θαλάσσιων νερών από τις ιχθυοκαλλιέργειες
- Ευκαιρίες
- Η αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων για έργα προστασίας του περιβάλλοντος και των υδάτινων πόρων
- Η εκμετάλλευση των πηγαίων νερών Κεφαλαρίου και Λέρνης
- Η ανάπτυξη – διεύρυνση της οικολογικής γεωργίας
- Απειλές / κίνδυνοι
- Η επέκταση της ακτίνας υφαλμύρωσης των υπόγειων υδάτων
- Η άναρχη ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων

στ) Μεταφορές / Επικοινωνίες

- Δυνατά σημεία
  - Η απόσταση από την Αθήνα και άλλα διοικητικά κέντρα της Περιφέρειας (Τρίπολη)
  - Η ικανοποιητική επάρκεια ηλεκτρικής ενέργειας
  - Η κατασκευή της επέκτασης – εκβάθυνσης του λιμανιού του Ναυπλίου
  - Η διασύνδεση του Νομού με τον προαστιακό σιδηρόδρομο Αθήνα – Κόρινθος - Πάτρα
- Αδυναμίες
  - Το πεπαλαιωμένο εθνικό, κυρίως, οδικό δίκτυο
  - Οι ελλείψεις στο επαρχιακό – διανομαρχιακό οδικό δίκτυο
  - Η αναβάθμιση του σιδηροδρομικού δικτύου μέχρι την Κόρινθο
- Ευκαιρίες
  - Η ίδρυση – λειτουργία χώρου υποδοχής επιχειρήσεων και εμπορευματικού κέντρου στο Νομό σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση των βασικών οδικών, λιμενικών και σιδηροδρομικών μεταφορών
- Απειλές / κίνδυνοι
  - Η μη ολοκλήρωση των βασικών οδικών, λιμενικών και σιδηροδρομικών μεταφορών

ζ) Επιχειρηματικότητα

- Δυνατά σημεία
  - Η άμεση γειτνίαση με την Αττική
  - Το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον
- Αδυναμίες
  - Η έλλειψη χώρων υποδοχής επιχειρήσεων
  - Το χαμηλό επιχειρηματικό πνεύμα
  - Χαμηλής παραγωγικότητας αγροτικός τομέας
  - Πολύ χαμηλή χρήση νέων τεχνολογιών
  - Ελλείψεις στους μηχανισμούς ενημέρωσης και υποστήριξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων
- Ευκαιρίες

- Η ανάπτυξη οδικών, θαλάσσιων και σιδηροδρομικών συνδέσεων
- Η πλήρης ανάπτυξη – εξακτίωση του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
- Προσέλκυση επενδύσεων, λόγω της γειτνίασης με την Αθήνα και των φυσικών – πολιτιστικών πόρων
- Απειλές / κίνδυνοι
- Η ένταση του ανταγωνισμού σε εθνικό και διεθνές επίπεδο
- Οι ελλείψεις σε βασικές υποδομές

η) Αστική Ανάπτυξη

- Δυνατά σημεία
- Οι δυνατότητες και προοπτικές του διπολικού κέντρου Ναυπλίου – Άργους ως πόλου ενδοπεριφερειακής εμβέλειας
- Το πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον και η γειτνίαση με την Αθήνα
- Η υλοποίηση των ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης στο Ναύπλιο και στο Άργος
- Αδυναμίες
- Η μη επέκταση του σχεδίου πόλης κυρίως στο Άργος
- Ο καθορισμός Ζ.Ο.Ε. στο Νομό Αργολίδας
- Τα πολεοδομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα (έλλειψη ελέγχου χρήσεων γης, ελλείψεις σε κοινόχρηστους χώρους, κυκλοφοριακά προβλήματα κλπ)
- Ευκαιρίες
- Ο χωροταξικός σχεδιασμός σε Νομαρχιακό και Τοπικό επίπεδο
- Ο καθορισμός χρήσεων γης
- Η εξακτίωση του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
- Απειλές / κίνδυνοι
- Η συνέχιση της ανάπτυξης χωρίς το χωροταξικό σχεδιασμό και τον καθορισμό των χρήσεων γης

θ) Ανθρώπινο δυναμικό (πληθυσμιακή εξέλιξη, πυραμίδα ηλικιών, εκπαίδευση, απασχόληση, ανεργία, ισότητα φύλων, μειονεκτικές ομάδες, κλπ)

- Δυνατά σημεία

- Η ύπαρξη επαρκούς εργατικού δυναμικού
- Η λειτουργία του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
- Το πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον
- Αδυναμίες
  - Η έξοδος εργατικού δυναμικού από τον πρωτογενή τομέα χωρίς ευκαιρίες απασχόλησης στους άλλους τομείς
  - Έντονα διαρθρωτικά προβλήματα στην αγορά εργασίας (μακροχρόνια ανεργία, ανεργία γυναικών, υποαπασχόληση στον αγροτικό τομέα)
  - Η ηλικιακή σύνθεση του αγροτικού, κυρίως, πληθυσμού
  - Χαμηλό επίπεδο εξειδικεύσεων
- Ευκαιρίες
  - Προγράμματα ενίσχυσης της απασχόλησης με παράλληλες δράσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας
  - Σύνδεση προγραμμάτων κατάρτισης – εξειδίκευσης με τις πραγματικές ανάγκες
  - Πλήρης ανάπτυξη – εξακτίωση του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
  - Ενίσχυση της πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο
  - Προσέλκυση επενδύσεων με τη λειτουργία χώρων υποδοχής επιχειρήσεων
  - Διασύνδεση όλων των τομέων παραγωγικής δραστηριότητας
- Απειλές / κίνδυνοι
  - Συρρίκνωση του πρωτογενή τομέα, όπου απασχολείται ή υποαπασχολείται μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού
  - Υψηλός δείκτης γήρανσης του πληθυσμού
  - Αύξηση της εισροής οικονομικών μεταναστών με αποτέλεσμα τη δημιουργία πιέσεων στην αγορά εργασίας³⁵

---

³⁵ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδας, Τμήμα Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, *Προετοιμασία της Περιφέρειας Πελοποννήσου για το σχεδιασμό του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου ανάπτυξης της 4^{ης} Προγραμματικής περιόδου (2007 – 2013)*, σελ. 1-10.

II. ΟΙ «ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΠΟΛΕΙΣ» ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας

1. Το γενικό πλαίσιο

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες, παρόλο που αποτελούν ένα αθλητικό γεγονός παγκόσμιας σημασίας, παραμένουν μια, κατεξοχήν εθνική υπόθεση για τα κράτη που αναλαμβάνουν τη διοργάνωσή τους. Όπως υποστηρίζουν, σχετικά, οι P. Karkatsoulis, N. Michalopoulos and Vasso Moutsakatou³⁶, τα εθνικά κράτη έχουν τουλάχιστον έξι σημαντικούς λόγους για να διοργανώσουν ή να συμμετάσχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι οποίοι αφορούν:

- *«Στην επιδίωξη να αναγνωρίζονται για τη μοναδικότητα του εθνικού status τους,*
- *Στην παροχή ευκαιριών για πολιτική, κοινωνική και οικονομική διπλωματία,*
- *Στη διασφάλιση ότι τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα θα τύχουν κατανόησης- τουλάχιστον για την περίοδο των αγώνων,*
- *Στην αναβάθμιση της εικόνας και της αξιοπιστίας των εθνικών κυβερνήσεων και των πληθυσμών τους, που επιδιώκουν να γίνουν γνωστοί ως κυρίαρχα και ανεξάρτητα εθνικά κράτη μεταξύ άλλων κρατών,*
- *Να δείξουν στον κόσμο την φύση και την δυναμική της εθνικής νεολαίας- ανδρών και γυναικών ενός μοναδικού και ανώτερου πολιτικού και πολιτιστικού συστήματος- και να τον επηρεάσουν με τη ζωνράδα και την προσαρμοστικότητα τους».*

Οι στόχοι της ελληνικής διοργάνωσης δεν διαφοροποιήθηκαν από τον γενικό κανόνα. Η ελληνική διοργάνωση προσπάθησε να αξιοποιήσει τη σημασία και τη θεαματικότητα των αγώνων, δίνοντας έμφαση στο βασικό επιχείρημα του Pierre de

---

³⁶ Karkatsoulis, P. Michalopoulos N. & Moutsakatou V., “The national identity as a motivational factor for better performance in the public sector, The case of the volunteers of the Athens 2004 Olympic Games”, *International Journal of Productivity and Performance Management*, Vol. 54, No. 7, Athens, 2005, σελ. 583

Coubertin³⁷ ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν μια «δημοφιλή γιορτή στη διάρκεια της οποίας άνθρωποι όλων των θρησκειών, των φυλών, των εθνών και των τάξεων μπορούν να ενωθούν με άλλους και κατά τη διάρκεια της οποίας τους αποκαλύπτεται η βαθιά αίσθηση της κοινότητας ανάμεσα σε όλα τα είδη των διαφορών και των συνόρων». Η προώθηση των αξιών της πολυπολιτισμικότητας και της παναθρώπινης αλληλεγγύης επιχειρήθηκε με την προβολή αφενός του αξιακού πλαισίου του ελληνικού πολιτισμού και αφετέρου με την σύγχρονη εικόνα της χώρας. Συγκεκριμένα, η προβολή της χώρας και η επιδίωξη προσέλκυσης ενός μεγαλύτερου αριθμού τουριστών και επισκεπτών αποτέλεσε ένα σύνθετο εγχείρημα που είχε σχέση με την αναβάθμιση του οδικού δικτύου και τη δημιουργία νέων οδικών αξόνων, την κατασκευή του νέου διεθνούς αεροδρομίου και του μετρό, τις νέες ξενοδοχειακές υποδομές και τις αθλητικές εγκαταστάσεις. Οι στόχοι αυτοί έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στις αναπτυξιακές προοπτικές και επηρέασαν τους ρυθμούς ανάπτυξης και τα οικονομικά μεγέθη³⁸. Σύμφωνα με τους Σάμιτα Α., Ζούνη Π., και Καινουργιο Δ., «η Ελλάδα, μια από τις μικρότερες χώρες που ανέλαβε Ολυμπιακούς Αγώνες τα τελευταία εκατό χρόνια, βρισκόταν κατά το μεγαλύτερο διάστημα της ολυμπιακής προετοιμασίας σε περίοδο αναπτυξιακής ανασυγκρότησης»³⁹. Οι τομείς που επηρεάστηκαν περισσότερο, εξαιτίας της φύσης του γεγονότος είναι ο αθλητισμός, ο πολιτισμός και ο τουρισμός.

2. Οι «Ολυμπιακές Πόλεις» και οι στόχοι της ανάπτυξης του Νομού Αργολίδας

Η αναπτυξιακή ανασυγκρότηση της χώρας δεν περιορίστηκε στο γεωγραφικό και διοικητικό πλαίσιο της διοργανώτριας πόλης, της Αθήνας. Οι Ολυμπιακές εγκαταστάσεις περιέλαβαν περισσότερες πόλεις, όπως το Βόλο, την Πάτρα, το Ηράκλειο, κ.α. Αλλά και οι λοιποί σχεδιασμοί προσπάθησαν να περιλάβουν τις περιφέρειες της χώρας, επιχειρώντας να περιορίσουν τις αποστάσεις απέναντι στο

---

³⁷ P. Croote, “Economic and tourism aspects of the Olympic Games”, σελ. 21

³⁸ P. Croote, “Economic and tourism aspects ...”, οπ.π. σελ. 21

³⁹ Σάμιτας Α., Ζούνης Π., Καινουργιος Δ., “Η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στο επιχειρηματικό περιβάλλον και οι προσδοκίες των εθνικών χορηγών”, Volume 1, pp. 184-188, Patra, December 10-12, 2004, σελ. 2

κέντρο και την περιφέρεια, με τη δημιουργία προϋποθέσεων και ευκαιριών ανάπτυξης.

Προκειμένου να κατανοήσουμε τις θετικές επιδράσεις που είχαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 στο νομό Αργολίδας, επιλέξαμε να διερευνήσουμε τις εξελίξεις και τις μεταβολές που συντελέστηκαν σε τρεις, αλληλοσυνδεόμενους μεταξύ τους, τομείς: τις υποδομές και τις παρεμβάσεις στο δομημένο περιβάλλον, τον πολιτισμό και τον τουρισμό. Οι τομείς αυτοί θα εξετασθούν σε σχέση με τους αρχικούς στόχους, όπως αυτοί έχουν διατυπωθεί στη σχετική βιβλιογραφία⁴⁰.

Συγκεκριμένα, όπως υποστηρίζει η Β. Δρακοπούλου⁴¹ «η αντανάκλαση της Ολυμπιάδας θα μπορέσει να βοηθήσει και τις εκτός της Αττικής ευρισκόμενες περιοχές, ώστε οι Ο.Α. να είναι η αφορμή για μεγαλύτερη προβολή της χώρας μας στο εξωτερικό με σκοπό την προσέλκυση επισκεπτών και μετά την παρέλευση της Ολυμπιάδας». Στο πλαίσιο αυτό η προσδοκία της συγγραφέα ήταν «κάποιοι από τους επισκέπτες...να παραμείνουν και μετά το πέρας της διοργάνωσης, ως απλοί Τουρίστες», με προοπτική η επιτυχημένη διοργάνωση να αποτελέσει την αφετηρία προσέλκυσης ενός νέου και μεγάλου κύματος τουριστών στην χώρα.

Παράλληλα, η αναφορά της «Ομάδας εργασίας»⁴² για την περιβαλλοντική και περιφερειακή διάσταση των Αγώνων έθετε πιο ειδικούς στόχους για την τουριστική ανάπτυξη. Αναφέρεται σχετικά ότι «οι στόχοι που έχουν τεθεί, μέσα από ένα πολυσύνθετο πλέγμα αλληλοσυμπληρούμενων ενεργειών, αφορούν στην ποιοτική βελτίωση και στη διαφοροποίηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος και ειδικότερα στην προστασία και στην αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων του και στην αναβάθμιση του συνόλου της τουριστικής προσφοράς.

Οι κύριοι άξονες δράσης στοχεύουν:

- Στον συντονισμό όλων των πολιτικών που σχετίζονται με την τουριστική δραστηριότητα.
- Στη βελτίωση και στην ανάπτυξη των υποδομών (οδικά δίκτυα, αεροδρόμια, λιμάνια, μαρίνες, κλπ.) και στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών.

---

⁴⁰ http://library.tee.gr/digital/m1861_drakopoulou.gr, http://library.tee.gr/digital/m1861_sinoptekthesi.gr,

⁴¹ http://library.tee.gr/digital/m1861_drakopoulou.gr.

⁴² http://library.tee.gr/digital/m1861_sinoptekthesi.gr.

- Στην αξιοποίηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς.
- Στη διαφοροποίηση τουριστικού προϊόντος, με προώθηση νέων πόλων τουριστικής αξιοποίησης και προσέλκυσης επισκεπτών με ειδικά ενδιαφέροντα...».

Οι παραπάνω στόχοι είχαν ως αποτέλεσμα να τεθούν σε τροχιά ανάπτυξης πολλές περιοχές της χώρας με περιβαλλοντικό, πολιτιστικό και τουριστικό ενδιαφέρον. Στην ίδια κατεύθυνση, εξάλλου, λειτούργησε και το «Πρόγραμμα Ελλάδα 2004- Ολυμπιακές Πόλεις»⁴³. Στο πρόγραμμα αυτό περιλήφθηκαν περιοχές της χώρας που δεν είχαν άμεση συμμετοχή στη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Αυτό δε που υποστηρίχθηκε επισήμως είναι ότι «οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 δεν είναι υπόθεση μόνο της Αθήνας, αλλά όλης της χώρας»⁴⁴. Στο πλαίσιο αυτής της θέσης καταρτίστηκε το ειδικό πρόγραμμα «Ελλάδα 2004», στο οποίο περιλήφθηκαν παρεμβάσεις που αφορούσαν στην περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας. Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος ήταν 1,3 δις ευρώ⁴⁵.

Ο Νομός Αργολίδας δέχθηκε τις θετικές επιδράσεις του προγράμματος «Ελλάδα 2004» με αναπτυξιακές παρεμβάσεις και αναβαθμίσεις του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, που εξασφάλιζαν την καλύτερη πρόσβαση στους πολιτιστικούς χώρους και τα καλλιτεχνικά δρώμενα της περιοχής, συμβάλλοντας, αμέσως και εμμέσως, στην περαιτέρω ανάπτυξη του τοπικού, και κατ' επέκταση, του εθνικού τουρισμού.

Προκειμένου να αναδειχθεί η σχέση των έργων υποδομής με την τουριστική ανάπτυξη του Νόμου Αργολίδας επιλέξαμε να ακολουθήσουμε τη γενική μεθοδολογία και να διακρίνουμε τις κατηγορίες των έργων υποδομής, των πολιτιστικών και αθλητικών υποδομών, εγκαταστάσεων και παρεμβάσεων :

Ι) Τα Έργα Υποδομής, περιλαμβάνουν τους οδικούς άξονες, τις βελτιώσεις του οδικού δικτύου, τις πεζοδρομήσεις, τις αποχετεύσεις κ.ά, δηλαδή έργα που έχουν σκοπό να βελτιώσουν την πρόσβαση στην περιοχή και να παρακινήσουν τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητά της.

⁴³ http://www.cultural-olympiad.gr/6/61_gr.html

⁴⁴ http://www.cultural-olympiad.gr/6/61_gr.html

⁴⁵ http://www.cultural-olympiad.gr/6/61_gr.html

Π) Οι Πολιτιστικές, και Αθλητικές Υποδομές, περιλαμβάνουν τις κατασκευές, τις παρεμβάσεις και αναβαθμίσεις μνημείων, πολιτιστικών και αθλητικών χώρων, δηλαδή έργα που σχετίζονται με τα πολιτιστικά, καλλιτεχνικά και αθλητικά δρώμενα της περιοχής.

ΠΙ) Οι Τουριστικές Υποδομές, περιλαμβάνουν τα έργα που υποβοηθούν την τουριστική ανάπτυξη.

Ανάλογη κατηγορική διάκριση ακολουθήσαμε και για τους οικονομικούς προϋπολογισμούς των παραπάνω έργων.

Ι) ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1^η: Έργα υποδομής

Τα έργα αυτά υλοποιήθηκαν στο χρονικό διάστημα από 1995- 2004, με φορείς υλοποίησης το Υπουργείο Περιβάλλοντος (ΥΠΕΧΩΔΕ), το Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠΕΣΔΔΑ), την Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΥΔΚ), μέσω του Ταμείου Εθνικής Οδοποιίας (ΤΕΟ), των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων (ΚΑΠ) και του Προγράμματος ΕΛΛΑΔΑ 2004. Ο συνολικός προϋπολογισμός των έργων ήταν 80.726.801,00 ευρώ.

Σε αυτήν την κατηγορία περιλαμβάνονται οι παρακάτω υποκατηγορίες:

- 1) Συγκοινωνιακά έργα
- 2) Έργα οδοποιίας
- 3) Συντηρήσεις- Αναπλάσεις περιοχών
- 4) Αποχετευτικά- Αντιπλημμυρικά Έργα- Βιολογικοί Καθαρισμοί

Η διάκριση των υποκατηγοριών ακολούθησε τα κριτήρια διάκρισης των φορέων υλοποίησης. Δεχθήκαμε αυτά τα κριτήρια προκειμένου να γίνει πιο εμφανής η σχέση του έργου προς το κόστος κατασκευής ή συντήρησης.

Στους πίνακες που ακολουθούν καταγράφονται, ανά υποκατηγορία, τα έργα υποδομής που έγιναν στο Νομό Αργολίδας, στο χρονικό διάστημα 1997- 2004.

Πίνακας 5: Τα συγκοινωνιακά έργα (σε ευρώ)

A/A	ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΑ ΕΡΓΑ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Κατασκευή γέφυρας ποταμού Ξηριά Άργους	892.000,00
2	Βελτίωση οδού Άργος- Νέα Κίος	1.330.000,00
3	Βελτίωση- κατασκευή οδού Τολό- Ασίνη- Δρέπανο/ Περιφερειακός δρόμος Τολού	2.313.000,00
4	Οδική σύνδεση αρχαιολογικών χώρων προς Μυκήνες- Ηραίο- Δνδρά	7.005.000,00
5	Δρόμος Μυκήνες- σύνδεση με Εθνική οδό Άργους- Κορίνθου	1.613.000,00
6	Βελτίωση δρόμου από Ε.Ο. Άργους- Κορίνθου προς Καρυά- Λυρκεία και αυτοκινητόδρομο	851.000,00
7	Βελτίωση δρόμου Θερμησία- Ηλιοκάστρο- Λουκαίτι- Δίδυμα- Τραχειά- Κολιάκι- Παλ. Επίδαυρος	1.472.000,00
8	Βελτίωση δρόμου Ε.Ο. Ναυπλίου- Λυγουριού με επαρχ. Οδό Δρέπανο- Ίρια	450.000,00
9	Δασικός δρόμος Καρυά- Νεσπάνη	528.000,00
10	Διάνοιξη δρόμου Κεφαλόβρυσο- Νεοχώρι	290.000,00
11	Κατασκευή νέας γέφυρας στο δρόμο Άργος- Πυργέλλα	350.000,00
12	Δασικός δρόμος Γυμνό- Φαρμακάς και Πλατάκι- Αγία Άννα- Σκοτεινή	470.000,00
13	Κατασκευή νέου κόμβου αυτοκινητοδρόμου Κορίνθου- Τρίπολης στην Αρχαία Νεμέα	1.465.000,00
ΣΥΝΟΛΟ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΩΝ ΕΡΓΩΝ		19.029.000,00

Πίνακας 6: Τα έργα οδοποιίας 1999- 2002 (σε ευρώ)

ΟΔΟΠΟΙΑ 1999-2002		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Επούλωση λάκκων	300.000,00
2	Ασφαλτόστρωση δρόμου Μυκήνες- σύνδεση με ΕΟ Άργους- Κορίνθου	300.000,00
3	Οριζόντια και κατακόρυφη σήμανση οδικού δικτύου	350.000,00
4	Ασφαλτοστρώσεις- βελτίωση οδικού δικτύου Νομού	1.750.000,00
5	Τεχνικά έργα Νομο/	300.000,00
6	Κατασκευή έργων οδοποιίας παραλίας Ιρίων	175.000,00
7	Εκτέλεση έργων οδοποιίας στα Δ.Δ. Ινάχου και Δαλαμανάρας	145.000,00
8	Βελτίωση οδικού δικτύου Δήμου Άργους	145.000,00
9	Βελτίωση οδικού δικτύου Δήμων Μιδέας- Νέας Κίου	175.000,00
10	Συντήρηση- βελτίωση οδού Δαλαμανάρα- Νέα Κίος και Κουρτάκι- Πυργέλλα- Ήρα	250.000,00
11	Βελτίωση οδού Λυγουριό- Κρανίδι- Πορτοχέλι	50.000,00
12	Βελτίωση δρόμου Άγιος Δημήτριος- Γκάτζια	50.000,00
13	Βελτίωση δρόμου Λυγουριό- Δήμαινα- Νέα Επίδαυρος	50.000,00
14	Βελτίωση δρόμου Δίδυμα- Λουκαίτι- Ηλιοκάστρο	50.000,00
15	Βελτίωση δρόμου Αραχναίο- Αγγελόκαστρο	50.000,00
16	Βελτιώσεις δρόμων Δήμου Μιδέας	80.000,00
17	Βελτίωση δρόμου Δρέπανο- Βιβάρι- Ίρια	50.000,00
18	Βελτίωση δρόμου Σπηλιωτάκι- Βελανιδιά- Ανδρίτσα	50.000,00
19	Συντήρηση οδών: α) Άγιος Ανδριανός- Μονή Καρακαλά, β) Τίρυνθα- Νέα Τίρυνθα, γ) γέφυρα Τσούλου	75.000,00
20	Συντήρηση δρόμου Άργος- Καρυά και προς Άγιο Στέφανο	50.000,00
21	Συντήρηση δρόμου Στέρνα- Γυμνό	50.000,00
22	Βελτίωση δρόμου Δούκα- Εξοχή	50.000,00
ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΙΟΔΟΥ		4.545.000,00

Πίνακας 7: Τα έργα οδοποιίας 2003- 2004 (σε ευρώ)

ΟΔΟΠΟΙΑ 2003-2004		ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	
1	Επούλωση λάκκων - ΣΑΕΠ- 2003	60.000,00
2	Ηλεκτροφωτισμός γέφυρας Ινάχου Νέας Κίου- ΤΕΟ- 2003	32.500,00
3	Συντήρηση οδικού δικτύου Νέας Κίου- ΤΕΟ- 2003	80.000,00
4	Κατασκευή τεχνικού προς Ι.Μ. Ακαθίστου Αχλαδόκαμπου ΚΑΠ 2003	15.000,00
5	Βελτίωση στρωφών Δρόμου Νεοχώρι- Καπαράλλι ΚΑΠ 2003	15.000,00
6	Αποκατάσταση ζημιών στο οδικό δίκτυο Άργους- Ναυπλίας ΤΕΟ 2003	150.000,00
7	Αποκατάσταση ζημιών στο οδικό δίκτυο Ερμιονίδας ΤΕΟ 2003	150.000,00
8	Αποκατάσταση οδοποιίας Άργους ΣΑΕΠ 026 2003	250.000,00
9	Αποκατάσταση οδοποιίας Ερμιονίδας ΣΑΕΠ 026 2003	250.000,00
10	Αποκατάσταση οδοποιίας Ναυπλίας ΣΑΕΠ 026 2003	250.000,00
11	Αποκατάσταση οδοποιίας εντός οικισμού Τραχείας	250.000,00
12	Επούλωση λάκκων Νομού ΤΕΟ 2003	200.000,00
13	Συντήρηση οδών: α) Δήμainer- Ν. Επίδαυρος, β) Ν. Επίδαυρος- Αρχ. Επίδαυρος	150.000,00
14	Αποκατάσταση οδικού δικτύου Ν. Κίος- Δαλαμανάρα και Ν. Κίος- Τημένιο ΤΕΟ 2003	90.000,00
15	Συντήρηση οδικού δικτύου Τρίστρατο- Μπουρντουβά- Βρασέρκα ΤΕΟ 2003	80.000,00
16	Συντήρηση οδικού δικτύου εντός Αργολικού ΤΕΟ 2003	100.000,00
17	Συντήρηση οδού από ΕΟ Ναυπλίου- Άργους έως οδό Αρχαίας Τίρυνθας ΤΕΟ 2003	60.000,00
18	Αποκατάσταση ζημιών στο οδικό δίκτυο Νομού ΤΕΟ 2003	180.000,00
19	Συντήρηση οδών: α) Ναύπλιο- Ν. Κίος, β) Ναύπλιο- Λευκάκια ΤΕΟ 2003	150.000,00
20	Καθαρισμός τάφρων επαρχ. Οδοποιίας και χειμάρρων ΤΕΟ 2003	15.000,00
21	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Δήμου Ασίνης ΤΕΟ 2004	150.000,00
22	Συντήρηση τεχνικών έργων Νομού ΤΕΟ 2004	15.000,00
23	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Δήμου Επιδαύρου ΤΕΟ 2004	100.000,00
24	Βελτιώσεις οδικού δικτύου Επαρχίας Άργους ΤΕΟ 2004	150.000,00
25	Βελτιώσεις οδικού δικτύου Επαρχίας Ναυπλίας ΤΕΟ 2004	150.000,00
26	Βελτιώσεις οδικού δικτύου Επαρχίας Ερμιονίδας ΤΕΟ 2004	150.000,00
27	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Αχλαδόκαμπου ΤΕΟ 2004	70.000,00
28	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Δήμου Άργους ΤΕΟ 2004	150.000,00
29	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Δήμου Κρανιδίου ΤΕΟ 2004	80.000,00
30	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Δήμου Μιδέας ΤΕΟ 2004	100.000,00
31	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Δήμου Νέας Κίου ΤΕΟ 2004	100.000,00
32	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Δήμου Νέας Τίρυνθας ΤΕΟ 2004	100.000,00
33	Συντήρηση βασικού οδικού δικτύου Δήμου Επιδαύρου ΤΕΟ 2004	100.000,00
34	Περίφραξη τμήματος παραλ. Οδού Ναυπλίου- Νέας Κίου ΤΕΟ 2004	10.000,00
35	Οριζόντια σήμανση οδικού δικτύου Νομού ΤΕΟ 2004	45.000,00
ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΙΟΔΟΥ		3.997.500,00

Πίνακας 8: Τα αποχετευτικά- αντιπλημμυρικά έργα και οι βιολογικοί καθαρισμοί (σε ευρώ)

ΑΠΟΧΕΤΕΥΤΙΚΑ- ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΑ ΕΡΓΑ- ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΙ		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Αποχέτευση- Βιολογικός καθαρισμός Αρχαίας Επιδαύρου	2.348.000,00
2	Συνδετήριοσ αγωγός με βιολογικό καθαρισμό Δήμου Μιδέας	450.000,00
3	Αποχέτευση- Ύδρευση Δήμου Ναυπλίου	5.870.000,00
4	Ολοκλήρωση βιολογικού καθαρισμού- αποχέτευση Τολού	605.000,00
5	Ολοκλήρωση βιολογικού καθαρισμού- αποχέτευση Ερμιόνης	2.705.000,00
6	Βιολογικός καθαρισμός- Αποχέτευση Κρανιδίου	1.282.000,00
7	Ολοκλήρωση βιολογικού καθαρισμού- αποχέτευση Θερμησίας	820.000,00
8	Αποχέτευση- Βιολογικός καθαρισμός Άργους	8.804.000,00
9	Αποχετευτικό δίκτυο Νέας Κίου	667.000,00
	ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	23.551.000,00

ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΑ- ΑΡΔΕΥΤΙΚΑ ΕΡΓΑ		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Έργα Αναβάλου Μιδέας- Κουτσοποδίου	4.402.000,00
2	Αρδευτικό έργο Κουτσοποδίου	2.600.000,00
3	Αντιπλημμυρικά έργα Ινάχου- Ξηριά	1.467.000,00
4	Αρδευτικό έργο Ιρίων	12.325.000,00
5	Επισκευές διώρυγας και σιφώνων Αναβάλου	1.615.000,00
6	Αντιπλημμυρικά έργα Ινάχου- Ξηριά	900.000,00
	ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	23.309.000,00

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

46.860.000,00

Πίνακας 9: Αναπλάσεις (σε ευρώ)

A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Ανάπλαση Δήμου Μιδέας	373.055,45
2	Ανάπλαση- Αξιοποίηση περιοχής Φορονέως Δήμου Άργους	968.451,94
3	Διαμόρφωση πεζοδρομίων οδών Φειδωνος- Θεάτρου Άργους	110.051,36
4	Ανάπλαση περιοχής Φορονέως Άργους	829.430,27
5	Ανάπλαση παραλιών Τολού- Ασίνης- Δρεπάνου	199.559,79
6	Ανάπλαση χώρων παραλίας Ν. Κίου	132.061,63
7	Ανάπλαση Δ.Δ. Ν. Επιδαύρου	85.106,38
8	Ανάπλαση περιοχών Δήμου Κουτσοποδίου	1.791.909,67
9	Διαμόρφωση πλατείας Αγίας Τριάδας	160.352,16
10	Διαμόρφωση παραλίας Δυτικού τμήματος Φάρου	748.349,23
11	Αξιοποίηση Ανατολικής παραλίας Ναυπλίου	258.474,00
12	Κρασπεδόρειθρα- πεζοδρόμια- υποδομές Δήμου Ναυπλίου	450.000,00
13	Ανάπλαση μονοπατιού Μυκηναϊκού δρόμου	190.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	6.296.801,89

Πίνακας 10: Προϋπολογισμοί έργων υποδομής

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΕΡΓΩΝ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΑ ΕΡΓΑ	19.029.000,00 ευρώ
ΕΡΓΑ ΟΔΟΠΟΙΑΣ	8.541.000,00 ευρώ
ΑΠΟΧΕΤΕΥΤΙΚΑ- ΥΔΡΕΥΤΙΚΑ- ΑΝΤΙΠΛΗΜΜΥΡΙΚΑ ΕΡΓΑ- ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΙ	46.860.000,00 ευρώ
ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ- ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΕΙΣ- ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΧΩΡΩΝ- ΠΕΡΙΟΧΩΝ	6.296.801,89 ευρώ
ΣΥΝΟΛΟ	80.726.801,89 ευρώ

Από την παρουσίαση των έργων υποδομής (Πίνακες 1-6) που έγιναν στο Νομό Αργολίδας στο διάστημα 1995- 2004, δηλαδή στη δεκαετία που μεσολάβησε από τη διεκδίκηση, την ανάληψη, την προετοιμασία και την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, αυτό που παρατηρείται είναι ότι τα περισσότερα έργα αφορούν στη μικροκλίμακα των τοπικών κοινωνιών. Όπως επίσης προκύπτει από τους επιμέρους προϋπολογισμούς, η έμφαση δόθηκε αφενός στην κατασκευή και βελτίωση των υπαρχόντων οδικών αξόνων και περιφερειακών ή επαρχιακών οδών και αφετέρου στην επίλυση προβλημάτων που σχετίζονται με την ύδρευση, την αποχέτευση, την αντιπλημμυρική προστασία και το βιολογικό καθαρισμό.

Τα παραπάνω έργα, σε συνδυασμό με τις αναπλάσεις, τις αξιοποιήσεις και τις διαμορφώσεις χώρων και περιοχών στους Δήμους και τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Νομού, δηλαδή στην μικροκλίμακα των τοπικών κοινωνιών, εξασφαλίζουν την καλύτερη πρόσβαση των κατοίκων και των επισκεπτών, διευκολύνοντας και διευρύνοντας τις επικοινωνίες και τις ανταλλαγές προϊόντων, αγαθών και ιδεών. Παράλληλα, με την ευθύνη και την κοινή δράση των περιφερειακών αρχών (Νομαρχία, Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων) και του κράτους (Υπουργεία Εσωτερικών, Περιβάλλοντος και Πολιτισμού) διαμορφώνονται καλύτεροι όροι για την ανάπτυξη σημαντικών για την περιοχή κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, όπως η γεωργία, το εμπόριο και ο τουρισμός.

Τα έργα υποδομής συμβάλλουν με άμεσο και έμμεσο τρόπο στην ανάπτυξη της τοπικής και εθνικής οικονομίας και στη βελτίωση της ζωής των κατοίκων,

διευκολύνοντας την παραμονή τους και διατηρώντας, ή αυξάνοντας, με αυτόν τον τρόπο, τα μεγέθη του πληθυσμού και της οικονομίας, μέσω της αύξησης του αριθμού των μονίμως εγκατεστημένων νοικοκυριών, αλλά και των τοπικών πόρων και εισοδημάτων.

Π) ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2^η: Πολιτιστικές και Αθλητικές Υποδομές

Τα έργα αυτά υλοποιήθηκαν στο χρονικό διάστημα από 1995- 2004, με φορείς υλοποίησης την Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΥΔΚ), το Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠΕΣΔΔΑ). Ο συνολικός προϋπολογισμός των έργων ήταν 15.327.290,48 ευρώ.

Συγκεκριμένα διατέθηκαν:

- Για **πολιτιστικές υποδομές** διατέθηκαν 9.353.278,67 ευρώ,
- Για **αθλητικές υποδομές** διατέθηκαν 5.974.011,81 ευρώ,
- **Σύνολο δαπανηθέντων ποσών** **15.327.290,48 ευρώ**

Στην κατηγορία πολιτιστικές και αθλητικές υποδομές περιλαμβάνονται οι υποκατηγορίες:

- 1) Πολιτισμικές υποδομές, συντηρήσεις, κατασκευές
- 2) Αθλητικές υποδομές, συντηρήσεις, κατασκευές

Οι διακρίσεις των έργων στις παραπάνω υποκατηγορίες έγινε με προσέγγιση του αρχικού στόχου, δηλαδή την επιδίωξη της μεγαλύτερης δυνατής επίσκεψης σε πολιτιστικούς χώρους και την παρακολούθηση πολιτιστικών θεαμάτων ή αθλητικών γεγονότων.

1^η ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: Πολιτιστικές υποδομές, συντηρήσεις, κατασκευές

Η υποκατηγορία «Πολιτιστικές υποδομές, συντηρήσεις, κατασκευές» αφορά σε έργα μεγάλης- εθνικής κλίμακας και μικρής- τοπικής κλίμακας. Στα πρώτα εντάσσονται, κυρίως, οι αρχαιολογικές αναστηλώσεις, ενώ στα δεύτερα οι πολιτιστικές υποδομές των Δήμων και των Δημοτικών Διαμερισμάτων. Ο συνολικός προϋπολογισμός των πολιτιστικών υποδομών είναι 9.353.278,67 ευρώ, τα οποία επιμερίζονται ως εξής:

Πίνακας 11: Έργα Αρχαιολογικής σημασίας (σε ευρώ)

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ- ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Διαμόρφωση και λοιπές εργασίες μικρού Θεάτρου Αρχαίας Επιδαύρου	2.934.000,00
2	Αναστήλωση μνημείων Επιδαύρου	2.934.000,00
3	Στερέωση- αναστήλωση μνημείων αρχαιολογικού χώρου Μυκηνών	772.000,00
4	Διαμόρφωση- αναστήλωση αρχαιολογικού χώρου Τίρυνθας	1.175.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	7.815.000,00

Πίνακας 12: Έργα Πολιτιστικής σημασίας (σε ευρώ)

ΕΡΓΑ ΝΟΜΟΥ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1998- 2004 ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Αποπεράτωση χώρου αθλοπαιδειών και πολιτιστικών εκδηλώσεων Δήμου Ν. Τίρυνθας	604.487,16
2	Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων Δήμου Ν. Κίου	511.110,89
3	Προσθήκη στο Λαογραφικό Μουσείο Ν. Κίου	202.680,62
4	Βελτιώσεις Κέντρου Νεότητας Δήμου Ναυπλίου Β' Φάση	270.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	1.588.278,67

Πίνακας 13: Προϋπολογισμοί πολιτιστικών υποδομών

ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ- ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ	7.765.000,00 ευρώ
ΤΟΠΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΕΡΓΑ	1.588.278,67 ευρώ
ΣΥΝΟΛΟ	9.353.278,67ευρώ

Από τους παραπάνω πίνακες παρατηρείται ότι η έμφαση δόθηκε σε έργα μεγάλης κλίμακας που αφορούν σε αναστηλώσεις μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, που απορρόφησαν και το μεγαλύτερο μέρος του συνολικού προϋπολογισμού των πολιτιστικών έργων. Η αντίληψη που συνέχει αυτήν την προτεραιότητα είναι ότι ο πολιτισμός στο Νομό Αργολίδας συνταυτίζεται με την ιστορία και δη με τα δημιουργήματα και τα πολιτιστικά επιτεύγματα των αρχαίων χρόνων. Για το λόγο αυτό η πολιτιστική ανάπτυξη του Νομού εξακολουθεί να κινείται γύρω από τους άξονες Άργος- Μυκήνες- Επίδαυρος- Ναύπλιο που συνδέουν τις προϋπάρχουσες με τις σύγχρονες πολιτιστικές εκφράσεις και αναζητήσεις. Εξάλλου, οι άξονες αυτοί υποστηρίζονται και από έργα όπως η «οδική σύνδεση αρχαιολογικών χώρων προς Μυκήνες- Ηραίο- Δενδρά- Τίρυνθα», ο «δρόμος Μυκήνες- σύνδεση με Εθνική οδό Άργους- Κορίνθου», αλλά και μικρότερα έργα όπως η «διαμόρφωση πεζοδρομίων οδών Φειδωνος- Θεάτρου Άργους», η «ανάπλαση μονοπατιού Μυκηναϊκού δρόμου», όπως επίσης και έργα που αφορούν σε αναπλάσεις περιοχών των Δήμων Άργους,

Ναυπλίου- Νεμέας- Ν. Τίρυνθας κ.α. Η συσχέτιση της μακραίωνης ιστορίας του Νομού με τη σύγχρονη εικόνα των Δήμων και των υπολοίπων ιστορικών χώρων και περιοχών (λ.χ. Νεμέα, Τύρινθα) αποτέλεσε μια πρόκληση για τις τοπικές και εθνικές αρχές, που αφορούσε αφενός στην προβολή μιας πολιτισμικής ταυτότητας που τα στοιχεία της (ο Λόγος και οι Τέχνες) παραμένουν συνεχή και αδιάλειπτα μέσα στο χρόνο και αφετέρου στην προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού επισκεπτών και τουριστών.

2^η ΥΠΟΚΑΤΗΓΟΡΙΑ: Αθλητικές υποδομές και εγκαταστάσεις

Η υποκατηγορία «Αθλητικές υποδομές και εγκαταστάσεις» αφορά σε κατασκευές, επεκτάσεις, συντηρήσεις, διαμορφώσεις αθλητικών χώρων, καθώς και χώρων πολλαπλών χρήσεων Δήμων και Δημοτικών Διαμερισμάτων του Νομού Αργολίδας. Πρόκειται, δηλαδή, για έργα τοπικής και υπερτοπικής σημασίας, όπως το Κολυμβητήριο του Ναυπλίου που, κατά την Ολυμπιακή περίοδο (2004) χρησιμοποιήθηκε ως προπονητήριο διεθνών ομάδων πόλο, συνολικού προϋπολογισμού 5.974.011,81 ευρώ, που έγιναν με πόρους της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΥΔΚ) και του Προγράμματος «ΕΛΛΑΔΑ 2004».

Πίνακας 14: Αθλητικές υποδομές και εγκαταστάσεις (σε ευρώ)

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ- ΤΥΔΚ- ΕΛΛΑΔΑ 2004		
A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΕΡΓΟΥ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
1	Αποπεράτωση χώρου αθλοπαιδειών και πολιτιστικών εκδηλώσεων Δήμου Ν. Τίρυνθας	604.487,16
2	Διαμόρφωση χώρου Αθλητικού Κέντρου Δήμου Κουτσοποδίου	220.102,71
3	Ολοκλήρωση Κλειστού Γυμναστηρίου Δ.Δ. Λυγουριού	451.944,24
4	Κατασκευή Αθλητικών εγκαταστάσεων Κοιν. Αλέας	88.000,00
5	Αθλητικές εγκαταστάσεις Δήμου Κουτσοποδίου	204.601,97
6	Βελτίωση και επισκευή γηπέδου Δ.Δ. Λυρκείας	67.203,00
7	Επίστρωση με χλοοτάπητα στο γήπεδο ποδοσφαίρου Δήμου Κρανιδίου	290.000,00
8	Βελτίωση και επισκευή γηπέδου Δ.Δ. Γυμνού	62.270,00
9	Βελτίωση και επισκευή γηπέδου Δ.Δ. Καρυάς	66.488,00
10	Κατασκευή στίβου με 6 διαδρόμους στο Δ.Δ. Δρεπάνου	136.968,00
11	Κατασκευή γηπέδου 5*5 Δήμου Κρανιδίου	110.000,00
12	Κατασκευή Αθλητικών εγκαταστάσεων Δήμου Ν. Τίρυνθας	503.781,28
13	Βελτίωση κοινοτικού Γυμναστηρίου Κοιν. Αχλαδόκαμπτου	57.756,00
14	Αθλητικές εγκαταστάσεις Δ.Δ. Ν. Επιδαύρου- κατασκευή γηπέδου μίνι ποδοσφαίρου	92.000,00
15	Κατασκευή κερκίδων και διαμόρφωση στο γήπεδο ποδοσφαίρου του Δ.Δ. Αγ. Τριάδας	48.309,00
16	Κατασκευή γηπέδου ποδοσφαίρου Δ.Δ. Αρκαδικού	100.000,00
17	Συντηρήσεις- Βελτιώσεις Αθλητικών εγκαταστάσεων Δήμου Ν. Κίου	270.615,19
18	Κατασκευή γηπέδου καλαθοσφαίρισης Δ.Δ. Τολού	34.000,00
19	Αποπεράτωση γηπέδου ποδοσφαίρου- Αθλητικές εγκαταστάσεις Δήμου Κουτσοποδίου	400.000,00
20	Κατασκευή Αθλητικών εγκαταστάσεων Δήμου Λέρνας	310.000,00
21	Κατασκευή κτιρίου- Αποδυτηρίων στις Αθλ. Εγκαταστάσεις Δ.Δ. Δρεπάνου	88.983,00
22	Κατασκευή Αθλ. Εγκαταστάσεων Δήμου Λέρνας	357.000,00
23	Κατασκευή ποδηλατοδρόμου Δήμου Ν. Τίρυνθας	134.270,26
24	Κατασκευή ξύλινου δαπέδου Κλειστού Γυμναστηρίου Ναυπλίου	83.500,00
25	Εργασίες Αναβάθμισης εγκαταστάσεων γηπέδου Ν. Κίου	185.525,00
26	Ασφαλτόστρωση επιφάνειας Δημ. Σταδίου Ν. Τίρυνθας	69.207,00
27	Επισκευή Αποδυτηρίων & Καντίνας Δημοτικού γηπέδου Δήμου Κρανιδίου	87.000,00
28	Αποπεράτωση Κλειστού γυμναστηρίου δήμου Μιδέας	800.000,00
29	Συντήρηση & επισκευή αποδυτηρίων γηπέδου Παναριτίου	30.000,00
30	Κατασκευή τοίχου αντιστήριξης και βελτίωση γηπέδου- Κοινότητα Αχλαδόκαμπτου- ΕΛΛΑΔΑ 2004	20.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΡΓΩΝ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	5.974.011,81

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα όλα τα αθλητικά έργα είναι τοπικής σημασίας, αφού αφορούν στην κάλυψη βασικών αναγκών σε αθλητικές υποδομές και συντηρήσεις των Δήμων και των Δημοτικών Διαμερισμάτων του Νομού Αργολίδας. Τα περισσότερα δε εξ αυτών, πλην του Κολυμβητηρίου του Ναυπλίου, είναι έργα μικρής κλίμακας, γιατί αφορούν σε επισκευές, βελτιώσεις υπαρχουσών υποδομών και συντηρήσεις. Οι διαπιστώσεις αυτές μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τα αθλητικά έργα που έγιναν στο Νομό Αργολίδας, στο χρονικό διάστημα από 1995- 2004, είχαν έμμεση και όχι άμεση σχέση με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, εφόσον δεν φιλοξενήθηκε σε αυτά κάποιο ολυμπιακό άθλημα ή αγώνισμα, εκτός από το

Κολυμβητήριο του Ναυπλίου που χρησιμοποιήθηκε ως ολυμπιακό προπονητήριο ομάδων πόλο. Ωστόσο, η τοπική διάσταση των περισσότερων αθλητικών έργων, που έγιναν στο διάστημα της προολυμπιακής και ολυμπιακής περιόδου 1995- 2004, δεν μειώνει τη σημασία τους.

Τα αθλητικά έργα που έγιναν στο Νομό Αργολίδας, στο παραπάνω χρονικό διάστημα, είχαν στόχο να ενισχύσουν τον ερασιτεχνικό αθλητισμό, τόσο στα κλασικά αγωνίσματα (λ.χ. στίβος), όσο και στα ομαδικά αθλήματα (λ.χ. ποδόσφαιρο, μπάσκετ), βοηθώντας την ανάπτυξη του «ευ αγωνίζεσθαι» στους νεώτερης ηλικίας πληθυσμούς, που κοινωνικοποιούνται με τις αξίες της άμιλλας και της συνεργασίας. Παράλληλα, οι αθλητικές υποδομές του Νομού συμβάλλουν στην περαιτέρω οργάνωση της εσωτερικής ζωής των τοπικών κοινωνιών στους Δήμους και τα Δημοτικά Διαμερίσματα.

III) ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3^H: Τουριστικές Υποδομές

Η μόνη τουριστική υποδομή που εγγράφηκε στους προϋπολογισμούς του Νομού, στο χρονικό διάστημα 1998- 2004, ήταν η επισκευή του κτιρίου Τουρισμού του Δήμου Ναυπλίου, με προϋπολογισμό 2.934,70 ευρώ. Ωστόσο, η αποτίμηση της τουριστικής ανάπτυξης δεν μπορεί να είναι μονοσήμαντη, εφόσον εξαρτάται και από άλλες παραμέτρους, όπως η ικανοποιητική πρόσβαση των τουριστών και των επισκεπτών και οι μεταφορές (οδικά, συγκοινωνιακά έργα), η φροντίδα, δηλαδή η καθαριότητα και συντήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος (υδρευτικά, αποχετευτικά, αντιπλημμυρικά έργα και βιολογικοί καθαρισμοί), οι πολιτισμικές υποδομές και παρεμβάσεις (συντηρήσεις μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, κατασκευή και επισκευή πολιτιστικών χώρων κ.α.).

Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τη σχέση πολιτισμού-τουρισμού, που ενδιαφέρει το πρότυπο ανάπτυξης του Νομού Αργολίδας, αναφερόμενοι στα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιήθηκαν στο Νομό στο χρονικό διάστημα 2000- 2003.

3. Οι «Ολυμπιακές Πόλεις» και οι στόχοι της ανάπτυξης του Νομού Αργολίδας

Η ελληνική διοργάνωση επιχείρησε να επανασυνδέσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες με τις αξίες του ελληνικού πολιτισμού, τη συνεργασία και την ειρηνική συμβίωση, την κοινωνική συνοχή και την καταπολέμηση των ανισοτήτων, την ελεύθερη πολιτιστική και καλλιτεχνική έκφραση, και να αναδείξει τη διαχρονική

σημασία τους. Για το λόγο αυτό προχώρησε στην παράλληλη διοργάνωση εκδηλώσεων πολιτιστικού περιεχομένου. Το όλο εγχείρημα αποτέλεσε μια νέα προσέγγιση των στόχων των Pierre de Coubertin και Γεωργίου Βικέλα, σχετικά με την αναβίωση του θεσμού των Ολυμπιακών Αγώνων, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Έτσι δίπλα σε ένα μεγάλο αθλητικό γεγονός δημιουργήθηκε ένα εφάμιλλο πολιτιστικό γεγονός με δρώμενα που περιείχαν αναφορές σε όλη την ιστορία του ελληνικού πολιτισμού⁴⁶. Από την άποψη αυτή η διοργάνωση της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας αποτέλεσε μια καινοτομία και, παράλληλα, τη συμβολή της Ελλάδας στην εξέλιξη του θεσμού των Ολυμπιακών Αγώνων.

Η Πολιτιστική Ολυμπιάδα είχε διπλή αποστολή: αφενός, μέσω των πολιτιστικών παρεμβάσεων, των δραστηριοτήτων και των θεαμάτων, να προσελκύσει όλο και μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών και τουριστών και αφετέρου, μέσω της δημοσιότητας, να προβάλλει τις διαχρονικές αξίες του ελληνικού πολιτισμού, του «*πολιτισμού των πολιτισμών*», ισχυροποιώντας τη θέση της χώρας στο διεθνές περιβάλλον⁴⁷.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα ασχοληθούμε με τα πολιτιστικά δρώμενα που έγιναν στο Νομό Αργολίδας, στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, στο διάστημα 2001- 2004, αλλά και τη σχέση του νέου θεσμού με το πλαίσιο αξιών και τα διαχρονικά επιτεύγματα του ελληνικού πολιτισμού. Μεθοδολογικά, και προκειμένου να εμβαθύνουμε την αναλυτική προσέγγισή μας, επιλέξαμε να διακρίνουμε τις πολιτιστικές υποδομές, τις οποίες περιλάβαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, στη γενική αναφορά στα έργα υποδομής, που έγιναν στο Νομό στο διάστημα 1995- 2004, από τις πολιτιστικές δράσεις, που σχετίζονται άμεσα με το πλαίσιο αξιών και τα επιτεύγματα του ελληνικού πολιτισμού. Η διάκριση αυτή και η επικέντρωση στους στόχους της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας έγινε με σκοπό να αναδείξουμε τις διαστάσεις των σχέσεων ανάμεσα στον πολιτισμό και τον τουρισμό, που αποτελεί το κατεξοχήν αντικείμενο της παρούσας εργασίας.

Στοιχεία για την πολιτιστική υπόσταση και τα δρώμενα του Νομού Αργολίδας αντλήσαμε μέσω της βιβλιογραφικής και της δικτυακής έρευνας. Σημαντικές, επίσης, πληροφορίες, ιδιαίτερα για τους πολιτιστικούς θεσμούς και τα δρώμενα αντλήσαμε

---

⁴⁶ P. Karakatsoulis, N. Michalopoulos & V. Moutsakatou, The national identity as a motivational factor for better performance in the public sector, The case of the volunteers of the Athens 2004 Olympic Games, σελ.

⁴⁷ http://www.cultural_olympiad.gr

από τους ιστότοπους του Υπουργείου Πολιτισμού, του Ελληνικού Φεστιβάλ, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αργολίδας, των Δήμων Άργους, Ναυπλίου, Επιδαύρου, Μυκηνών και της Αργολικής Αρχαιακής Βιβλιοθήκης Ιστορίας και Πολιτισμού. Το γεγονός ότι τα αρχεία των παραπάνω ιστοτόπων είναι μεταγενέστερα της περιόδου 2001- 2004 δεν επέτρεψε τη συλλογή λεπτομερών στοιχείων για τα πολιτιστικά δρώμενα, που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας. Ως εκ τούτου, οι αντικειμενικές δυσκολίες περιόρισαν το εύρος των δεδομένων, στα οποία περιλαμβάνονται σύντομες αναφορές στην ιστορία των πολιτιστικών θεσμών του Νομού Αργολίδας και τα πολιτιστικά δρώμενα, που έγιναν στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, στο διάστημα 2001- 2004.

Η επιμονή στις ιστορικές αναφορές στοχεύει στην ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας της Αργολίδας, προκειμένου να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα σχετικά με την πολιτιστική φυσιογνωμία του Νομού και τις διαδικασίες ανάπτυξης, που αφορούν στις ιδιαίτερες σχέσεις μεταξύ πολιτισμού και τουρισμού.

4. Πολιτισμός και Πολιτιστική Ολυμπιάδα: Περιεχόμενο και στόχοι

Το περιεχόμενο των δρώμενων της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας του 2004⁴⁸ αφορά, κυρίως, στην ανάδειξη των αρχών, των αξιών και των επιτευγμάτων του ελληνικού πολιτισμού στον αθλητισμό, τις τέχνες και την επιστήμη.

Η έμφαση στην έννοια του «πολιτισμού» και οι συχνές αναφορές στις αξίες του εθνικού πολιτισμού αποδεικνύουν τη σημασία των Ολυμπιακών Αγώνων στην προβολή των εθνικών υποθέσεων, την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Για το λόγο αυτό, και πριν προχωρήσουμε στα ειδικότερα ζητήματα που αφορούν στο περιεχόμενο και τους στόχους της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, θεωρούμε αναγκαίο να αναφερθούμε στον ορισμό της έννοιας του πολιτισμού.

«Πολιτισμός» θεωρείται το σύνολο των πνευματικών και των υλικών, των διανοητικών και συναισθηματικών ικανοτήτων, στάσεων και αντιλήψεων, που αποτυπώνονται και εκφράζονται στο ιδιαίτερο σύστημα αξιών και τον τρόπο ζωής μιας συγκεκριμένης κοινωνίας. Σύμφωνα με τον ορισμό του Taylor, με την έννοια «πολιτισμός» προσδιορίζεται το σύνολο των αξιών, των γνώσεων, των πεποιθήσεων, των κοινωνικών πρακτικών, των συλλογικών συνηθειών και δυνατοτήτων, όπως η

---

⁴⁸ http://www.cultural_olympiad.gr

επιστήμη και οι τέχνες⁴⁹. Ο ορισμός αυτός συνδέει τον πολιτισμό με τη σημασία της ιδιαιτερότητας και τη διαδικασία της διαφοροποίησης, που συμβάλλουν στη συγκρότηση των πολιτισμικών ταυτοτήτων⁵⁰. Οι πολιτισμικές ταυτότητες εκφράζουν το «είναι» ενός συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου⁵¹.

Η σχέση ανάμεσα στις έννοιες του πολιτισμού και της ταυτότητας προσδιόρισε το περιεχόμενο, τις δραστηριότητες και τις παρεμβάσεις της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, με τρόπο που να γίνει παγκοσμίως αναγνωρίσιμος και γνωστός ο διακριτός χαρακτήρας του ελληνικού πολιτισμού και της εθνικής διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Όπως αναφέρεται σχετικά⁵², οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας επιχείρησαν να συνδέσουν την ιστορία με το μέλλον της Ελλάδας και στόχευσαν στην ανάδειξη της εθνικής κληρονομιάς και της εθνικής πολιτιστικής φυσιογνωμίας.

Η ανάδειξη της εθνικής κληρονομιάς και της εθνικής πολιτιστικής φυσιογνωμίας αφορούσε σε ένα σύνολο δράσεων, μέσω:

- Της αποκατάστασης ιστορικών και διατηρητέων κτιρίων,
- Της συντήρησης και αποκατάστασης αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών μνημείων ,
- Της επιχορήγησης παραστάσεων θεάτρου, μουσικής και χορού,
- Της ενίσχυσης της καλλιτεχνικής έκφρασης και δημιουργίας.

Οι παραπάνω στόχοι και δράσεις ανέδειξαν, εξ αρχής, την Πολιτιστική Ολυμπιάδα σε ένα διεθνή θεσμό, που μεταφέρει ένα μεγάλο μήνυμα, γιατί λειτουργεί ως γέφυρα ειρήνης και συμφιλίωσης των λαών του κόσμου, ενώ παράλληλα αποτελεί ένα στίβο καλλιτεχνικής δημιουργίας⁵³. Ο Γ. Πανούσης εύστοχα παρατηρεί ότι με το «πέραςμα από το αθλητικό στο πολιτιστικό ιδεώδες» επιχειρήθηκε αφενός η συνάντηση των οικουμενικών αξιών της ειρήνης και της συμφιλίωσης των λαών του κόσμου με την «εθνική πολιτιστική ιδιαιτερότητα», και αφετέρου η ανάδειξη της αδιαίρετης ενότητας

---

⁴⁹ <http://www.wikipaideia.gr>

⁵⁰ R. Jenkins, *Κοινωνική Ταυτότητα*, Εισαγωγή: Χ. Λυριντζής, Μετάφραση: Κ. Γεωργοπούλου, Σαββάλας, Αθήνα 2007

⁵¹ H.F. Stein, Ethnicity, Identity and Ideology, *The School Review*, Vol.83, No.2. Feb.1975, σελ. 273-330, J.M. Yinger, Ethnicity, *Annual Review of Sociology*, Vol.11 (1985), σελ. 151- 180

⁵² http://www.cultural_olympiad.gr

⁵³ http://www.cultural_olympiad.gr

του «εθνικού είναι»⁵⁴. Κατά τον συγγραφέα, το βασικό πλαίσιο αυτού του εγχειρήματος αφορούσε στην προώθηση αξιών και την ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσεων σχετικά με:

- Την ειρήνη και τη συμφιλίωση των λαών του κόσμου,
- Την εκχειρία,
- Την κοινωνική συνοχή,
- Την καταπολέμηση των πολιτισμικών και εκπαιδευτικών ανισοτήτων,
- Την ανοχή και τον μη- αποκλεισμό
- Την ελεύθερη καλλιτεχνική και πολιτισμική έκφραση.

Η έκφραση των παραπάνω στόχων αποτέλεσε μέρος μιας συμβολικής διαδικασίας, που είχε σκοπό να αναδείξει «τον πολιτισμό των συμβόλων και των συμβολισμών, των λέξεων και των παραδόσεων, των μύθων και των παραμυθιών»⁵⁵, εγχείρημα που κορυφώθηκε στις τελετές έναρξης και λήξης των Ολυμπιακών Αγώνων. Αλλά και στις υπόλοιπες εκδηλώσεις και καλλιτεχνικές παραστάσεις ήταν εμφανής η ενδοσκοπική κατάδυση στις στιγμές και τις πηγές του απώτερου και νεότερου ιστορικού παρελθόντος, προκειμένου οι «Ιερές Μουσικές» να συναντήσουν το διαχρονικό θεατρικό λόγο των τραγικών και του Αριστοφάνη.

5. Πολιτιστική Ολυμπιάδα και περιφερειακή ανάπτυξη: Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας

Η προσέγγιση της σχέσης ανάμεσα στους στόχους και τις δράσεις της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας και την περιφερειακή ανάπτυξη αναδεικνύει τα εξαιρετικά χαρακτηριστικά του Νομού Αργολίδας. Η ιδιαιτερότητα της Αργολίδας είναι η συνεχής και αδιάλειπτη παρουσία της σε όλες τις ιστορικές περιόδους της χώρας, από την Αρχαιότητα, μέχρι τη νεότερη και τη σύγχρονη Ελλάδα. Η συνείδηση αυτού του ρόλου αποτυπώνεται επισήμως στην ετήσια οργάνωση του Φεστιβάλ Επιδαύρου, που αποτελεί από τις κορυφαίες, παγκόσμια, πολιτιστικές διοργανώσεις⁵⁶. Το γεγονός, λοιπόν, ότι ο Νομός Αργολίδας, κυρίως, μέσω της Επιδαύρου, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τα πολιτιστικά δρώμενα, που πραγματοποιήθηκαν ενόψει της

⁵⁴ Γ. Πανούσης, Πολιτιστική Ολυμπιάδα και Ανθρώπινα Δικαιώματα, <http://www.biopolitics.gr>

⁵⁵ Γ. Πανούσης, όπ.π.

⁵⁶ <http://www.greekfestival.gr>

Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, αποδεικνύει το διαχρονικό ρόλο του στη διαδικασία συγκρότησης του νεότερου ελληνικού κράτους και της πολιτισμικής και εθνικής ταυτότητάς του⁵⁷. Πέρα από τον ιδιαίτερο ιστορικό και πολιτιστικό ρόλο του, ο Νομός Αργολίδας διαθέτει χαρακτηριστικά που τον καθιστούν ένα δημοφιλή προορισμό διακοπών, αναψυχής, περιήγησης και πολιτιστικής ενημέρωσης. Τα χαρακτηριστικά αυτά αφορούν:

- Στις πολλαπλές, ιστορικά και αρχαιολογικά, σημαντικές μαρτυρίες της συνέχειας και της διάρκειας του ελληνικού πολιτισμού.
- Στη δυναμική ανάπτυξη που παρουσιάζουν οι πολιτιστικές δραστηριότητες που γίνονται στο Άργος, το Ναύπλιο και σε άλλες περιοχές.
- Στη μορφολογία του εδάφους, που συνδυάζει το φυσικό με το πολιτιστικό κάλλος.
- Στις δυνατότητες οικονομικής και τουριστικής ανάπτυξης του Νομού.

Προκειμένου να κατανοήσουμε τη σύζευξη του πλαισίου της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, που είχε ως κεντρικό σύνθημα «για ένα πολιτισμό των πολιτισμών»⁵⁸, με τις φυσικές και πολιτιστικές υποδομές και δυνατότητες του Νομού Αργολίδας, επιχειρήσαμε την κατηγοριοποίησή τους. Οι κατηγορίες αυτές υπακούν στα παραπάνω κριτήρια και περιλαμβάνουν:

I) ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1^η: Φυσικοί προορισμοί

Στην κατηγορία αυτή εντάξαμε πόλεις και περιοχές που συνδυάζουν το φυσικό κάλλος και την πολιτιστική και αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα, που τις καθιστά πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες και τουρίστες ετησίως. Ενδεικτικά αναφέρουμε το Άργος, το Ναύπλιο, την Επίδαυρο, το Κρανίδι, το Τολό κ.α.

II) ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2^η: Αρχαιολογικοί και Ιστορικοί χώροι

Στην κατηγορία αυτή εντάξαμε περιοχές, χώρους και μνημεία με αρχαιολογικό και ιστορικό ενδιαφέρον, όπως τα μουσεία, τα διατηρητέα κτίρια, οι γειτονιές κ.α., που δέχονται χιλιάδες επισκεπτών και τουριστών ετησίως. Ενδεικτικά αναφέρουμε το Ναύπλιο, την Επίδαυρο, τις Μυκήνες, την Αρχαία Τίρυνθα, κ.α.

⁵⁷ R. Jenkins, *Κοινωνική Ταυτότητα*, σπ.π.

⁵⁸ http://www.cultural_olympiad.gr

III) ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3^η: Πολιτιστικά δρώμενα

Στον κατηγορία αυτή εντάξαμε τους πολιτιστικούς θεσμούς και τα πολιτιστικά δρώμενα εθνικής και διεθνούς εμβέλειας και, ιδιαίτερα, εκείνα που έγιναν στο Νομό, στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας 2004, στο χρονικό διάστημα 2001- 2004.

Στον πίνακα που ακολουθεί επιχειρήσαμε να αποτυπώσουμε τις παραπάνω κατηγορίες. Σε κάποιες περιπτώσεις, όπως λ.χ. στο Ναύπλιο και την Επίδαυρο, δεν αποφύγαμε τη πολλαπλή κατηγοριοποίηση, εφόσον οι παραπάνω περιοχές και πόλεις διαθέτουν φυσικό ή αρχιτεκτονικό κάλλος με το παράλληλο αρχαιολογικό ή ιστορικό ενδιαφέρον.

Πίνακας 15: Κατηγοριοποίηση των περιοχών του Νομού Αργολίδας

ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ	ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΔΡΩΜΕΝΑ
ΑΡΓΟΣ: Κεφαλάρι Προφήτης Ηλίας	Αρχαίο Θέατρο Αρχαία Ακρόπολη Αρχαία Αγορά Πυραμίδα Ελληνικού Αρχαιολογικό Μουσείο κ.α.	Φεστιβάλ Αργους
ΝΑΥΠΛΙΟ: Παλαμήδι, Ακροναυπλία Μπούρτζι,	Παλαμήδι Ακροναυπλία Μπούρτζι Παλαιά Πόλη Αρχαιολογικό Μουσείο κ.α.	Φεστιβάλ Κλασικής Μουσικής Δημοτικό Θέατρο
ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ- ΝΕΑ ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ : Αρχαίο Θέατρο, Ασκληπιείο Θεραπευτήριο Λιμανάκι		Φεστιβάλ Επιδαύρου Πολιτιστικές εκδηλώσεις στο «Μικρό Θέατρο»
ΜΥΚΗΝΕΣ: Μυκηναϊκά Ανάκτορα Κυκλώπεια τείχη Αρχαία Ακρόπολη Πύλη των Λεόντων Θολωτοί Τάφοι βασιλέων		Αρχαιολογικό Μουσείο Μυκηνών Αίθουσα «Μυκήνες»- Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
ΑΡΧΑΙΑ- ΝΕΑ ΤΙΡΥΝΘΑ: Ανακτορικό Συγκρότημα Κάτω Ακρόπολη Κυκλώπεια Τείχη		Αίθουσα «Τίρυνθα»- Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
ΑΛΛΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΙ ΑΣΙΝΗ		

ΚΡΑΝΙΔΙ ΤΟΛΟ ΠΟΡΤΟΧΕΛΙ ΚΟΣΤΑ ΕΡΜΙΟΝΗ ΝΕΑ ΚΙΟΣ		Λασκαρίδειο Λαογραφικό Μουσείο Καρναβάλι, Μικρασιάτικα
--	--	--

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι σημαντικές περιοχές του Νομού Αργολίδας, όπως το Άργος, το Ναύπλιο, η Επίδαυρος, οι Μυκήνες κ.α. παρουσιάζουν φυσικό, αρχαιολογικό, ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Αυτό, δυνητικά, σημαίνει ότι οι περιοχές αυτές μπορούν να λειτουργήσουν ως προορισμοί πολλαπλών επιλογών, αφού προσφέρουν δυνατότητες διαφυγής για διακοπές, αναψυχή και πολιτιστική ενημέρωση.

Η εξαιρετική πολιτιστική- ιστορική και, εν δυνάμει, τουριστική σημασία του Άργους, του Ναυπλίου της Επιδαύρου, των Μυκηνών και της Τίρυνθας, που αποτυπώνεται και στον Πίνακα 11 επιτρέπει την ιδιαίτερη αναφορά σε αυτές τις περιοχές, με κριτήριο ότι οι πολιτιστικές υποδομές και οι πολιτιστικοί θεσμοί έλκουν τους επισκέπτες και τους τουρίστες. Στους πίνακες που ακολουθούν επιλέξαμε να καταγράψουμε με μεγαλύτερη λεπτομέρεια τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία, τα μουσεία, την αρχιτεκτονική και τα διατηρητέα κτίρια στις παραπάνω πόλεις, δηλαδή τους χώρους που, συνήθως, επισκέπτονται οι τουρίστες και οι περιηγητές.

Πίνακας 16:

ΑΡΓΟΣ⁵⁹: Αρχαιολογικοί χώροι- Αρχιτεκτονική- Μουσεία

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ & ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	ΜΟΥΣΕΙΑ
Αρχαίο Θέατρο Αρχαία Αγορά Κάστρο Λάρισας Προφήτης Ηλίας Νυμφαίο Αρχαία Ακρόπολη Πυραμίδα Ελληνικού	Κτίριο Δημαρχείου Σιδηροδρομικός Σταθμός Δημοτική Αγορά Μέγαρο Κωνσταντόπουλου Μέγαρο Τρικούπη Δημοτικό Σχολείο Καποδίστρια Στρατώνες Καποδίστρια	Αρχαιολογικό Μουσείο

⁵⁹ <http://www.argosculture.gr>, <http://www.golden-greece.gr>, <http://www.argoliki.gr>

Πίνακας 17:**ΝΑΥΠΛΙΟ⁶⁰:** Αρχαιολογικοί χώροι- Αρχιτεκτονική- Μουσεία

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ & ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	ΜΟΥΣΕΙΑ
Παλαμήδι Μπούρτζι Ακροναυπλία Λιοντάρι Βαυαρών Πύλη Ξηράς Τζαμί	Παλαιά πόλη Κτίριο Α΄ Γυμνασίου Πλ. Συντάγματος Ι.Ν. Αγ. Σπυρίδωνα	Αρχαιολογικό Μουσείο Πολεμικό Μουσείο Λαογραφικό Μουσείο Παιδικό Μουσείο

Πίνακας 18:**ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ⁶¹:** Αρχαιολογικοί χώροι- Αρχιτεκτονική- Μουσεία

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ & ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	ΜΟΥΣΕΙΑ
Ασκληπιείο Θεραπευτήριο Αρχαίο Θέατρο «Μικρό» Θέατρο Ναός Ασκληπιού Ναός Απόλλωνα Ναός Θέμιδας Ναός Αρτέμιδος Ακρόπολη της Βάσσας		Αρχαιολογικό Μουσείο Ασκληπιείου Θεραπευτηρίου Αρχαιολογικό Μουσείο Επιδαύρου

Πίνακας 19:**ΜΥΚΗΝΕΣ⁶²:** Αρχαιολογικοί χώροι- Αρχιτεκτονική- Μουσεία

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ & ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	ΜΟΥΣΕΙΑ
Μυκηναϊκά Ανάκτορα Αρχαία Ακρόπολη Κυκλώπεια Τείχη Θρησκευτικό Κέντρο		Αρχαιολογικό Μουσείο Μηκυνών

⁶⁰ <http://www.nafplio.info>, <http://www.nafpliofestival.gr>, <http://argolikivivliothiki.gr>

⁶¹ <http://www.culture.gr>, <http://www.argoliki.gr>

⁶² <http://www.culture.gr>, <http://www.mikines.gov.gr>, <http://www.argoliki.gr>

Υπόγεια Δεξαμενή Πύλη των Λεόντων Ταφική Βασιλική περίβολος Θολωτός τάφος Ατρέα Θολωτός τάφος Κλυταιμνήστρας		
--	--	--

Πίνακας 20⁶³:

ΤΙΡΥΝΘΑ: Αρχαιολογικοί χώροι- Αρχιτεκτονική- Μουσεία

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ & ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ	ΜΟΥΣΕΙΑ
Κυκλώπεια Τείχη Ανακτορικό Συγκρότημα Κάτω Ακρόπολη Δυτικός Προμαχώνας Γεωμετρικός Ναός		

Από τους πίνακες 11-16 προκύπτει ότι ο Νομός Αργολίδας συγκεντρώνει σημαντικό αριθμό περιοχών και πόλεων με φυσικό, αρχαιολογικό, ιστορικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον. Ειδικότερα, στο Νομό Αργολίδας συγκεντρώνονται 5 χώροι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, διεθνούς εμβέλειας, όπως το Άργος, οι Μυκήνες, η Επίδαυρος και η Τίρυνθα, όλοι επισκέψιμοι. Ο Νομός, επίσης, διαθέτει 6 μουσεία, εκ των οποίων τα 4 είναι αρχαιολογικά, ενώ ευρήματα των Μυκηνών και της Αρχαίας Τίρυνθας, λόγω της εξαιρετικής σημασίας τους, εκτίθενται μόνιμα, στις ομώνυμες αίθουσες του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου.

Γενικότερα, το ενδιαφέρον του φυσικού περιβάλλοντος και οι πολλαπλές επιλογές διακοπών και αναψυχής στις παράλιες περιοχές του Νομού συνδυάζονται με την ιστορία του, που, εν πολλοίς, συνταυτίζεται, διαχρονικά, με την ιστορία του ελληνικού πολιτισμού και του νεότερου ελληνικού κράτους. Σε πολλές περιπτώσεις, όπως το Ναύπλιο, αλλά και το Άργος, η ιστορία αυτή δεν περιορίζεται στους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία, είναι καθημερινά παρούσα στη δομή και τη ζωή των πόλεων, στους δρόμους και τα ονόματά τους, τα κτίσματα, τα δημόσια κτίρια και τις γειτονιές. Έτσι, ο περίπατος του επισκέπτη, αλλά και του κατοίκου,

⁶³ <http://www.culture.gr>, <http://www.argoliki.gr>

κινείται και εναλλάσσεται ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν που μοιάζει συνεχές, ενιαίο και αδιάλειπτο.

Η αναλυτική προσέγγιση των πολιτιστικών θεσμών και δρώμενων του Νομού Αργολίδας, που έγιναν στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, στο χρονικό διάστημα 2001- 2004, στοχεύει στην «αποκάλυψη» των δεσμών που συνέχουν την πολιτιστική φυσιογνωμία της Αργολίδας με τους υπάρχοντες πολιτιστικούς θεσμούς και δρώμενα. Σε αυτήν την κατεύθυνση, η βασική υπόθεση εργασίας θεωρεί ότι η ιδιαίτερη πολιτιστική φυσιογνωμία ενός τόπου, σε συνδυασμό με τους πολιτιστικούς θεσμούς και τα δρώμενα, μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας πολιτιστικής οικονομίας που θα έχει θετικές επιδράσεις στην ανάπτυξη του τουρισμού.

6. Οι πολιτιστικοί θεσμοί και τα πολιτιστικά δρώμενα

Η αναφορά στον όρο «πολιτιστικά δρώμενα» περιλαμβάνει τις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις διεθνούς, εθνικής και τοπικής εμβέλειας, που οργανώνονται, κατεξοχήν, από το Υπουργείο Πολιτισμού, τη Νομαρχία, τους Δήμους και άλλους φορείς των τοπικών κοινωνιών. Τα δρώμενα αυτά συμβάλλουν στην πολιτιστική φυσιογνωμία και εδραιώνουν τα χαρακτηριστικά της τοπικής και εθνικής ταυτότητας⁶⁴.

Η αναλυτική προσέγγιση ακολουθεί μια αφαιρετική διαδικασία που διακρίνει δύο κατηγορίες:

- Η πρώτη κατηγορία, αφορά στην **εμβέλεια** των πολιτιστικών θεσμών και των δρώμενων. Στην κατεύθυνση αυτή διακρίναμε τους **πολιτιστικούς θεσμούς και τα δρώμενα εθνικής και τοπικής εμβέλειας**.
- Η δεύτερη κατηγορία, αφορά στη **μορφή και το περιεχόμενο των πολιτιστικών δρώμενων**. Στην κατεύθυνση αυτή διακρίναμε τις θεατρικές από τις μουσικές παραστάσεις και εκδηλώσεις.

6.1. Πρώτη Κατηγορία: Πολιτιστικοί Θεσμοί και δρώμενα εθνικής και τοπικής εμβέλειας

Η κατηγοριοποίηση των πολιτιστικών θεσμών και των δρώμενων με κριτήριο την εμβέλειά τους αφορά αφενός στο φορέα διοργάνωσης και αφετέρου στη διαδρομή και τη δημοσιότητά τους. Το κριτήριο της εμβέλειας σχετίζεται, επίσης, με τη

⁶⁴ A. Smith, *Εθνική Ταυτότητα*, σπ.π. H.F. Stein, *Ethnicity, Identity and Ideology*, σπ.π.

συμβολή των θεσμών και των πολιτιστικών δρώμενων στην κοινωνική συνοχή των τοπικών κοινωνιών, όσο και με τη δυνατότητα να προσελκύουν επισκέπτες, θεατές και ακροατές, από άλλες περιοχές ή κράτη.

A) Πολιτιστικοί θεσμοί και δρώμενα διεθνούς και εθνικής εμβέλειας

Οι θεσμοί που αναφέρονται παρακάτω εξετάζονται σε ένα γενικό επίπεδο, ως προς τους στόχους και το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων τους. Στις περιπτώσεις που η δικτυακή και βιβλιογραφική έρευνα το επέτρεψε οι αναφορές των δραστηριοτήτων περιλαμβάνουν πολιτιστικά δρώμενα της περιόδου 2001- 2004, που έγιναν στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.

I) ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ

Φορείς και Έτος ίδρυσης: Το 1998 ο Ε. Βενιζέλος, Υπουργός Πολιτισμού, ο Juan Antonio Samaranch, Πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, και ο Frederico Mayor, Γενικός Διοικητής της UNESCO με απόφασή τους ίδρυσαν τη Διεθνή Οργάνωση της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, με έδρα την Αρχαία Ολυμπία.

Στόχοι:

- α) Παραγωγή, προβολή πολιτιστικών γεγονότων.
- β) Προώθηση του πολιτισμού και των πολιτιστικών προϊόντων στην καθημερινή ζωή των λαών.
- γ) Θεσμοθέτηση της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.

Φορέας ελληνικής διοργάνωσης: Υπουργείο Πολιτισμού

Σκοπός: Παραγωγή πολιτιστικών γεγονότων στο πλαίσιο των Ολυμπιακών Αγώνων και σε όλη τη διάρκεια μεταξύ των Αγώνων.

Στόχοι:

- ι) Ανάδειξη των ολυμπιακών πολιτιστικών γεγονότων ως αυτόνομη ενότητα με διακριτό χαρακτήρα και λειτουργίες.
- ιι) Προβολή των ολυμπιακών ιδεών και αξιών (συνεργασία, ειρηνική συμβίωση λαών, εκκεχειρία)⁶⁵.

---

⁶⁵ http://www.cultural_olympiad.gr

Πολιτιστικά δρώμενα 2001- 2004 ανά μορφή τέχνης

2002

1. ΘΕΑΤΡΟ: Παραστάσεις Αρχαίου Δράματος
2. ΜΟΥΣΙΚΗ- ΧΟΡΟΣ:

Όπερα: Προμηθέας

Μυθωδία

Ολυμπιάδα

Η Όπερα της Γης

Λυσιστράτη (Μ. Θεοδωράκης, Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου)

3. ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ: Μινωικός- Μυκηναϊκός πολιτισμός,
Βυζάντιο

4. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ:

- Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης
- Διεθνές έτος Σωκράτη

2003

1. ΘΕΑΤΡΟ: Παραστάσεις Αρχαίου Δράματος (ΤΡΩΑΔΕΣ)

2. ΜΟΥΣΙΚΗ- ΧΟΡΟΣ:

- Ιερές Μουσικές (Ναύπλιο)
- Δήλος 2003
- Η Όπερα της Γης
- American Ballet Theater, Ν. Υόρκη

2004

1. ΘΕΑΤΡΟ: Παραστάσεις Αρχαίου Δράματος (ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ, Ο ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΤΕΧΝΗΣ- Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου).

2. ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΧΟΡΟΣ:

- Δύο αιώνες έντεχνης μουσικής
- Philip Glass
- Ο Κόσμος και ο Μάνος Χατζιδάκις

3. ΕΚΘΕΣΕΙΣ:

- Ελληνικό Θέατρο Σκιών
- Ο Picasso και οι επιρροές του στην Ελλάδα

4. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- Νίκος Καζαντζάκης

II) ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ⁶⁶

Έτος ίδρυσης: 1955

Στόχος: Μελέτη, έρευνα, παρουσίαση του Αρχαίου Δράματος.

Η σύγχρονη ιστορία του Αρχαίου Θεάτρου της Επιδαύρου⁶⁷ είναι ταυτισμένη αφενός με τη θεσμική συγκρότηση του σύγχρονου ελληνικού θεάτρου και της θεατρικής εκπαίδευσης, και αφετέρου με την μελέτη και προβολή του αρχαίου δράματος. Από την πολυετή συμβολή του επιλέγουμε να αναφερθούμε στις σημαντικότερες στιγμές του, που, στην ουσία, αφορούν στην ιστορία του σύγχρονου ελληνικού θεάτρου:

- Το 1924 ιδρύεται ο Θίασος Επαγγελματικής Σχολής Θεάτρου.
- Την περίοδο 1927- 1930 οι Άγγελος και Άννα Σικελιανού διοργανώνουν τις Δελφικές γιορτές, που αποτελούν σημαντική συμβολή στη μελέτη και προβολή του αρχαίου δράματος.
- Το 1932 ιδρύεται το Εθνικό Θέατρο και συστηματοποιείται, πλέον η έρευνα για τη σκηνική ερμηνεία έργων της αρχαίας δραματουργίας. Το Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου φιλοξενεί πολλές από αυτές τις προσπάθειες.
- Το 1936 καθιερώνονται οι «ετήσιες περίοδοι εορτών» και οργανώνονται παραστάσεις αρχαίου δράματος σε υπαίθρια θέατρα της χώρας. Σε αυτό το πλαίσιο το Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου προσελκύει κορυφαίους θεατρικούς και μουσικούς δημιουργούς. Οργανώνονται *«μουσικές και θεατρικές παραστάσεις στο φως της ημέρας, δοκιμάζοντας τις δυνατότητες του χώρου, αλλά και το κατά πόσον οι ιδέες τους είναι εφαρμόσιμες»*⁶⁸. Οι προσπάθειες αυτές διευρύνουν το κύκλο των πολιτιστικών ενδιαφερόντων του Θεάτρου της Αρχαίας Επιδαύρου, που αρχίζει να φιλοξενεί και μουσικές παραστάσεις.
- Το 1935 οργανώνεται μουσική παράσταση του, διεθνούς φήμης, Συνθέτη και Διευθυντή Ορχήστρας Δημήτρη Μητρόπουλου, που διευθύνει τη Συμφωνική Ορχήστρα του Ωδείου Αθηνών.

---

⁶⁶ <http://www.greekfestival.gr>

⁶⁷ <http://www.greekfestival.gr>, <http://www.argoliki.gr>

⁶⁸ <http://www.argoliki.gr>

- Το 1938 ο σκηνοθέτης και θεατρικός δάσκαλος Δημήτρης Ροντήρης συμπράττει με το Εθνικό Θέατρο και ανεβάζει στο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου την «Ηλέκτρα» του Σοφοκλή, με πρωταγωνίστριες την Κατίνα Παξινού και την Ελένη Παπαδάκη.
- Το 1954 ο Δημήτρης Ροντήρης με το Εθνικό Θέατρο ανεβάζουν τον «Ιππόλυτο» του Ευριπίδη.
- Το 1955 ιδρύονται τα θερινά Φεστιβάλ Αθηνών και Επιδαύρου. Το Φεστιβάλ Επιδαύρου εγκαινιάζεται, στις 19/6/1955, με την παράσταση του Εθνικού Θεάτρου «Εκάβη» του Ευριπίδη, σε σκηνοθεσία Α. Μινωτή και πρωταγωνίστρια την Κ. Παξινού.

Η νέα περίοδος, που εγκαινιάζεται με το Φεστιβάλ Επιδαύρου, «δοκιμάζει» εκ νέου τη δυναμική του χώρου, στον οποίο, πλέον, φιλοξενούνται παραστάσεις όπερας, χορού, συναυλίες συμφωνικής μουσικής. Σε αυτήν τη νέα περίοδο του Θεάτρου σημαντική θέση έχουν οι παραστάσεις της Εθνικής Λυρικής Σκηνής με τις όπερες «Νόρμα» του Μπελίνι (1960) και «Μήδεια» του Κερουμπίνι (1961), σε σκηνοθεσία Α. Μινωτή και σκηνικά- κουστούμια Γ. Τσαρούχη, στις οποίες τους ομόνυμους ρόλους υποδύονταν η διεθνούς φήμης υψίφωνος Μαρία Κάλλας.

Στα χρόνια που ακολουθούν το Φεστιβάλ Επιδαύρου εδραιώνεται ως ένας διεθνής πολιτιστικός και πολιτισμικός θεσμός, η δε σκηνή του Αρχαίου Θεάτρου προκαλεί και δοκιμάζει διεθνούς φήμης καλλιτέχνες. Ωστόσο, η ανεξέλεγκτη χρήση του Θεάτρου επιφέρει φθορές, που έχουν ως αποτέλεσμα αφενός τα έργα αποκατάστασης και αφετέρου την ορθολογικότερη χρήση του χώρου με προτεραιότητα στο σεβασμό του μνημείου.

III) ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ⁶⁹

Φορέας ίδρυσης: Δήμος Ναυπλίου

Έτος ίδρυσης: 1991

Σκοποί:

- Προβολή έργων του διεθνούς κλασικού ρεπερτορίου από αναγνωρισμένους καλλιτέχνες (συνθέτες, διευθυντές ορχήστρας, ερμηνευτές).
- Πολιτιστικές ανταλλαγές στο πλαίσιο της προβολής του κλασικού ρεπερτορίου.

⁶⁹ <http://www.nafplionfestival.gr>, <http://www.nafplia.gr>

- Αφιερώματα σε συνθέτες, σχολές και μουσικά ρεύματα, χώρες και πόλη με κλασική μουσική παράδοση και σύγχρονη παρουσία (π.χ. Αυστρία- Βιέννη- Μότσαρτ, Ισπανία, Σουηδία, Πολωνία- Σοπέν).

6.2. Πολιτιστικοί Θεσμοί και Δρώμενα Τοπικής Εμβέλειας

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 11 η πολιτιστική παρουσία του Νομού Αργολίδας είναι αρκετά σημαντική, με πολλαπλές δραστηριότητες, που έχουν στόχο να προβάλλουν τις διαφορετικές πτυχές της πολιτιστικής φυσιογνωμίας των τοπικών κοινωνιών και να ενισχύσουν την κοινωνικών συνοχή και τους δεσμούς μεταξύ των κατοίκων. Ανάμεσα στους πολιτιστικούς θεσμούς και τα δρώμενα τοπικής εμβέλειας αναφέρουμε ενδεικτικά τα ακόλουθα εγχειρήματα:

I) ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΡΓΟΥΣ⁷⁰

Φορέας Ίδρυσης: Δήμος Άργους- Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού

Έτος ίδρυσης: 1992

Στόχοι:

- Αναβάθμιση της πολιτιστικής ταυτότητας της πόλης.
- Προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού
- Ανάδειξη των αρχαιολογικών μνημείων, μέσω των παραστάσεων που πραγματοποιούνται στην Αρχαία Αγορά, το Νυμφαίο κ.α.

Δραστηριότητες:

- Προβολή παραστάσεων με έργα της αρχαίας ελληνικής δραματουργίας (τραγωδία, κωμωδία) από το Εθνικό Θέατρο, το Θέατρο Τέχνης και Δημοτικά Περιφερειακά Θέατρα.
- Προβολή παραστάσεων της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής και παγκόσμιας δραματουργίας (έργα του Μολιέρου, του Σαίξπηρ, του Χορτάτση κ.α.).
- Εκδηλώσεις ελληνικής και ελληνικής μουσικής, ποικίλων μουσικών ρευμάτων.

II) ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΡΩΜΕΝΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΚΙΟΥ⁷¹

Ο Δήμος Νέας Κίου έχει μια πλούσια πολιτιστική δραστηριότητα που, εν πολλοίς σχετίζεται με τη διαδρομή των κατοίκων της. Η Νέα Κίος είναι προσφυγικός

⁷⁰ <http://www.argoliki.gr>, <http://www.argosculture.gr>

⁷¹ <http://www.argolikivivliothiki.gr>, <http://www.neakios.gr>

οικισμός που δημιουργήθηκε από πρόσφυγες της Κίου της Μικράς Ασίας, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν σε αυτήν την περιοχή της Αργολίδας το 1926. Σημαντικοί πολιτιστικοί θεσμοί και δρώμενα της περιοχής αποτελούν:

- Το Καρναβάλι
- Το Χορωδιακό Φεστιβάλ
- Τα «Μικρασιάτικα», κ.α.

Μνήμες και αναπαραστάσεις της ζωής των προσφύγων ζωντανεύουν, επίσης στο Λασκαρίδειο Λαογραφικό Μουσείο, στο οποίο εκτίθενται μεταξωτά ενδύματα και αντικείμενα, από το μετάξι που παραγόταν στην Κίο της Μικράς Ασίας, έγγραφα, φωτογραφίες, εκκλησιαστικά ενδύματα και αντικείμενα κ.α.

6.3 Κατηγορία Δεύτερη: Περιεχόμενο και Μορφή των Πολιτιστικών Δρώμενων

Σε αυτήν την κατηγορία το ενδιαφέρον της ανάλυσης επικεντρώνεται στη σχέση των στόχων της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, δηλαδή την προβολή των αξιών και της ελληνικής πολιτιστικής ταυτότητας με τη μορφή και το περιεχόμενο των πολιτιστικών δρώμενων που έγιναν στο Νομό Αργολίδας στο χρονικό διάστημα 2001- 2002.

Στοιχεία για τα πολιτιστικά δρώμενα αντλήσαμε, κυρίως, από τη δικτυακή και βιβλιογραφική έρευνα. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στα δρώμενα εθνικής και διεθνούς εμβέλειας, που εντάχθηκαν στις δραστηριότητες και τα προγράμματα των εθνικών και τοπικών πολιτιστικών θεσμών, φιλοξενήθηκαν στους πολιτιστικούς χώρους του Νομού, και είχαν άμεσες ή έμμεσες αναφορές στους Ολυμπιακούς Αγώνες και την Πολιτιστική Ολυμπιάδα. Από αυτό το πλαίσιο, αντίστοιχα, εξαιρέθηκαν πολιτιστικά δρώμενα και εκδηλώσεις αμιγώς τοπικού χαρακτήρα, όπως λ.χ. η γιορτή των ψαράδων στην Ερμιόνη, ή το Χορωδιακό Φεστιβάλ της Νέας Κίου.

Η ανάλυση διέκρινε τα πολιτιστικά δρώμενα ανά μορφή τέχνης, θεωρώντας ότι η διαφοροποίηση των μέσων έκφρασης, λ.χ. από το θέατρο στο χορό ή την λογοτεχνία, διαφοροποιεί το πολιτιστικό μήνυμα και δημιουργεί διαφορετικές αντιδράσεις και συναισθήματα στους δέκτες- θεατές του.

Οι διακρίσεις αυτές αποτυπώνονται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 21: Θεατρικά πολιτιστικά δρώμενα στο Νομό Αργολίδας 2001- 2004

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΔΡΩΜΕΝΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΡΩΜΕΝΟ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ
06-07/07/2001	ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	«Ορέστεια»- Αισχύλος Αρχαίο Δράμα	Εθνικό Θέατρο
28-29/06/2002	ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	«Βάκχες»- Ευριπίδης Αρχαίο Δράμα	Βασιλικό Εθνικό Θέατρο της Μ. Βρετανίας- Εθνικό Θέατρο
19/07/2002	ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	«Βάκχες»- Ευριπίδης «Οιδίππους Τύραννος»- Σοφοκλής Αρχαίο Δράμα	Dusseldorfer Schauspielhaus- Ελληνικό Φεστιβάλ
20/07/2002	ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	ΘΗΒΑΪΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: «Επτά επί Θήβαις» «Αντιγόνη»- Σοφοκλής Αρχαίο Δράμα	Dusseldorfer Schauspielhaus- Ελληνικό Φεστιβάλ
25-26/06/2004	ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	«ΜΙΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ» Κωμωδία Παράσταση- διαδρομή σε όλα τα έργα του Αριστοφάνη	Πολιτιστική Ολυμπιάδα
ΜΑΪΟΣ- ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2004	ΝΑΥΠΛΙΟ	«Ερωφίλη»- Γ. Χορτάσης Νεότερο ελληνικό Δράμα Σειρά εκδηλώσεων για τους πολιτισμούς των Βαλκανίων	Πολιτιστική Ολυμπιάδα- ΔΗΠΕΘΕ Ιωαννίνων

Πίνακας 22: Μουσικά πολιτιστικά δρώμενα στο Νομό Αργολίδας 2001- 2004

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΔΡΩΜΕΝΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΡΩΜΕΝΟ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ
14/09/2002	ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	«Λυσιστράτη»- Μ. Θεοδωράκης Λυρικό Θέατρο	Εθνική Λυρική Σκηνή
17/08/2004	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ	ΜΙΝΕΙΚΑ	Πολιτιστική

	ΝΑΥΠΛΙΟΥ	Κοντσέρτο παραδοσιακής μουσικής	Ολυμπιάδα Δήμος Ναυπλίου
--	----------	---------------------------------------	-----------------------------

Πίνακας 23: Χορευτικά πολιτιστικά δρώμενα στο Νομό Αργολίδας 2001- 2004

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΔΡΩΜΕΝΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΡΩΜΕΝΟ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ
14/09/2002	ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	«Ζορμπάς ο Έλληνας» Μ. Θεοδωράκης Μπαλέτο	Πολιτιστική Ολυμπιάδα

Πίνακας 24: Μουσικά και Χορευτικά πολιτιστικά δρώμενα στο Νομό Αργολίδας 2001- 2004

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΔΡΩΜΕΝΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΡΩΜΕΝΟ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ
05/07/2003	ΝΑΥΠΛΙΟ Πλ. Πέντε Αδέλφια	MASTERS OF SHAOLIN MONKS Κίνα-Βουδιστική Τελετουργία με τους μοναχούς Shaolin CUDAMANI Μπαλί-Ινδουιστική Τελετουργία με την ορχήστρα gamelan και τη χορευτική ομάδα Cudamani	Πολιτιστική Ολυμπιάδα «Ιερές Μουσικές»
06/07/2003	ΝΑΥΠΛΙΟ Πλ. Πέντε Αδέλφια	OLOGUNDE-Βραζιλία Τελετουργικοί χοροί Candombile και caroeira με τη μουσική & χορευτική ομάδα ologunde KONJUNTO FOLKLORIKO NACIONALDE CUBA Κούβα- Ρυθμοί και χοροί από τις αφροαμερικανικές τελετουργίες Lukumi της Κούβας	Πολιτιστική Ολυμπιάδα «Ιερές Μουσικές»

Πίνακας 25: Λογοτεχνικά πολιτιστικά δρώμενα στο Νομό Αργολίδας 2001- 2004

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΔΡΩΜΕΝΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΡΩΜΕΝΟ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ
08/08/2004	«ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ»	Εκδήλωση τιμής για την ιστορία και τα γράμματα του Ναυπλίου	Δήμος Ναυπλίου

Πίνακας 26: Συνέδρια πολιτισμού που έγιναν στο Νομό Αργολίδας 2001- 2004

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΔΡΩΜΕΝΟΥ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΔΡΩΜΕΝΟ	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ
29/08/- 01/09/2004	ΝΑΥΠΛΙΟ	«Από το Έπος στο Αρχαίο Δράμα»	Ελληνικό Φεστιβάλ & Κέντρο Έρευνας και Πρακτικών Εφαρμογών του Αρχαίου Δράματος «ΔΕΣΜΟΙ»

7.Συμπεράσματα

Τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιήθηκαν στο Νομό Αργολίδας, στο διάστημα 2001- 2004, στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, δεν διαφοροποιήθηκαν σημαντικά, ως προς τους πολιτιστικούς φορείς, που είχαν την ευθύνη της διοργάνωσης, και το περιεχόμενό τους, από τα δρώμενα που γίνονται κάθε χρόνο στο πλαίσιο, κυρίως, των εκδηλώσεων του Ελληνικού Φεστιβάλ. Κοινό στοιχείο όλων των πολιτιστικών δρώμενων που έγιναν στο Νομό Αργολίδας ήταν η ανάδειξη των στοιχείων και των ιδιαίτερων εκφράσεων του ελληνικού πολιτισμού.

Αναλυτικότερα:

1. Ως προς τους φορείς διοργάνωσης:

Από τους πίνακες 17- 22 προκύπτει ότι την ευθύνη των πολιτιστικών δρώμενων που έγιναν στο Νομό Αργολίδας, στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, είχαν κεντρικοί φορείς πολιτιστικής πολιτικής, και συγκεκριμένα:

- το Ελληνικό Φεστιβάλ
- το Εθνικό Θέατρο
- η Εθνική Λυρική Σκηνή
- το Θέατρο Τέχνης

Σε δύο (2) περιπτώσεις την ευθύνη των πολιτιστικών δρώμενων είχαν τοπικοί φορείς: ο Δήμος Ναυπλίου και το ΔΗΠΕΘΕ Ιωαννίνων.

Σε δύο (2), επίσης, περιπτώσεις υπήρξε σύμπραξη ελληνικών και ξένων πολιτιστικών φορέων, όπως το Βασιλικό Εθνικό Θέατρο Μ. Βρετανίας και το Dusseldorfer Schauspielhaus. Αποτέλεσμα των συμπράξεων αυτών ήταν παραστάσεις του αρχαίου ελληνικού δράματος.

2. Ως προς τους πολιτιστικούς χώρους:

Από τους πίνακες 17-22 προκύπτει ότι η πλειοψηφία των πολιτιστικών δρώμενων έγινε στο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου και το Ναύπλιο, που αποτελούν ήδη γνωστούς πολιτιστικούς προορισμούς. Η επιλογή αυτή ενδεχομένως συνδύασε την πληρότητα των υποδομών, την πρόσβαση στους πολιτιστικούς χώρους και τις προτιμήσεις των θεατών και των επισκεπτών, που είναι γνωστές από τις ετήσιες επισκέψεις τους. Σε μία μόνο περίπτωση πραγματοποιήθηκε πολιτιστικό δρώμενο στο Άστρος, από την Πολιτιστική Ολυμπιάδα και το ΔΗΠΕΘΕ Ιωαννίνων και, από άποψη

περιεχομένου, αφορούσε την ελληνική συνδρομή στην ανάπτυξη των πολιτισμών της Βαλκανικής («Ερωφίλη» του Γ. Χορτάτση).

Επομένως, τα πολιτιστικά δρώμενα που έγιναν στο Νομό Αργολίδας, στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, το διάστημα 2001- 2004, ήταν συγκεντρωμένα στους πολιτιστικούς και τουριστικούς προορισμούς της Επιδαύρου και του Ναυπλίου. Παράλληλα, άλλες περιοχές του Νομού, όπως το Άργος, η Νέα Κίος, η Ερμιόνη κ.α. ανέπτυσαν τη δική τους πολιτιστική δράση, στο πλαίσιο της λειτουργίας των πολιτιστικών θεσμών τους και των προγραμματισμένων ετήσιων εκδηλώσεών τους.

3. Ως προς τη μορφή τέχνης:

Τα περισσότερα πολιτιστικά δρώμενα που έγιναν στο Νομό Αργολίδας αφορούσαν κατά πλειοψηφία θεατρικές παραστάσεις αρχαίου δράματος και ήταν ελληνικές παραγωγές. Αλλά ακόμα και η παράσταση του λυρικού θεάτρου, υπό την αιγίδα της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, αφορούσε σε ελληνική θεματογραφία («Λυσιστράτη», όπερα του Μ. Θεοδωράκη).

Η προτίμηση του Νομού Αργολίδας για πολλές από τις θεατρικές παραστάσεις, που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, δεν περιορίζεται στη δημοσιότητα του χώρου, όσο στο γεγονός ότι η έρευνα, η μελέτη και η σκηνική παρουσία του αρχαίου δράματος έχει εξ αρχής συνδεθεί με το Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου. Το γεγονός δε αυτό, όπως προκύπτει και από τις διεθνείς συμπράξεις, είναι εξίσου αποδεκτό στην ελληνική και διεθνή πολιτιστική πραγματικότητα. Θα μπορούσε, μάλιστα, να υποστηρίξει κανείς ότι η Πολιτιστική Ολυμπιάδα συνέβαλε στην ενίσχυση της μελέτης, της παρουσίασης και της διεθνούς προβολής του αρχαίου ελληνικού δράματος, της αρχαίας τραγωδίας και κωμωδίας, με την ευθύνη των επίσημων φορέων άσκησης πολιτιστικής πολιτικής, όπως το Ελληνικό Φεστιβάλ και το Εθνικό Θέατρο.

Τα **μουσικά δρώμενα** είχαν διαφορετικό προσανατολισμό και περιεχόμενο. Οι συναυλίες και τα κοντσέρτα αφορούσαν σε διαφορετικά μουσικά ρεύματα, μορφές και μουσικές εθνικότητες. Σε αυτήν περίπτωση η προτίμηση του Ναυπλίου, μάλλον, σχετίζεται αφενός με την πολιτιστική φυσιογνωμία της πόλης και τον σαφή ευρωπαϊκό προσανατολισμό της, που έχει ιστορική ερμηνεία, και αφετέρου με την παράδοση που δημιούργησε, από το 1991 και μετά το Διεθνές Φεστιβάλ Κλασικής Μουσικής.

Τέλος, τα χορευτικά δρώμενα, που είχαν περιορισμένη παρουσία, αφορούσαν είτε σε θρησκευτικές τελετουργίες είτε σε θεματογραφία της σύγχρονης ελληνικής λαϊκής δραματουργίας («Ζορμπάς, ο Έλληνας», μπαλέτο του Μ. Θεοδωράκη).

Η απουσία έργων και παραστάσεων της διεθνούς κλασικής δραματουργίας μπορεί να σχετίζεται με εξωγενείς παράγοντες, λ.χ. την απουσία εκδήλωσης ενδιαφέροντος από διεθνείς θιάσους και πολιτιστικούς οργανισμούς, τον περιορισμό των διαθέσιμων πόρων της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας κ.α., όσο και με εσωγενείς παράγοντες, που αφορούν, κυρίως, στην έλλειψη παράδοσης στον κλασικό χορό, όπως διαμορφώθηκε σε χώρες της Δυτικής, Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης, που ανέπτυξαν τη κλασική μουσική και χορογραφία.

Ωστόσο, η επιλογή της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας στην παρουσίαση έργου από τη σύγχρονη ελληνική λαϊκή δραματουργία, και δη του «Ζορμπά, του Έλληνα», που υπογράφει ο μεγαλύτερος, εν ζωή, Έλληνας συνθέτης, διεθνούς ακτινοβολίας, Μίκης Θεοδωράκης, δεν μπορεί να θεωρηθεί τυχαία ως προς τον αρχικό στόχο, δηλαδή την ανάδειξη του ελληνικού πολιτισμού ως «*πολιτισμού των πολιτισμών*»⁷².

Στις αναπαραστάσεις του διεθνούς κοινού ο «Ζορμπάς» είναι η ταυτότητα του σύγχρονου Έλληνα και του πολιτισμού του, με σαφείς υπαινιγμούς σε σύγχρονους έλληνες καλλιτέχνες διεθνούς ακτινοβολίας, που ενίσχυσαν, με τις δικές τους αναζητήσεις και εκφράσεις, την πολιτιστική ταυτότητα της χώρας, όπως ο Μ. Χατζιδάκης, η Μ. Μερκούρη, η Ειρήνη Παπά, ο Α. Βουτσινάς κ.α.

4.Ως προς το περιεχόμενο:

Η ανάλυση του περιεχομένου των πολιτιστικών δρώμενων αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία, που λαμβάνει υπόψη της τα προηγούμενα δεδομένα, δηλαδή τις μορφές τέχνης, την επιλογή των έργων και τους πολιτιστικούς χώρους, στους οποίους αυτά πραγματοποιήθηκαν. Η συνολική προσέγγισή τους γίνεται σε αναφορά με τους στόχους της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας και τη συμβολή τους στην οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη του Νομού Αργολίδας.

Από τη μορφή και το περιεχόμενο των πολιτιστικών δρώμενων που πραγματοποιήθηκαν στο Νομό Αργολίδας προκύπτει ότι οι εκδηλώσεις που έγιναν

---

⁷² http://www.cultural_olympiad.gr

στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας υπηρέτησαν με συνέπεια τους αρχικούς στόχους:

- Την οργάνωση της «Γιορτής των Πολιτισμών»
- Την ανάδειξη του ελληνικού πολιτισμού ως «του πολιτισμού των πολιτισμών».

Σχετικά με το δεύτερο στόχο, παρατηρείται ότι το περιεχόμενο των πολιτιστικών δρώμενων, δηλαδή η επιλογή της θεματογραφίας, επιχείρησε να προβάλλει τα τρία στοιχεία-πηγές, που συνθέτουν την ελληνική πολιτισμική ταυτότητα⁷³ και λειτουργούν ως διαφορετικά και παράλληλα μεταξύ τους πολιτισμικά πλαίσια:

- ▶ την Αρχαιότητα
- ▶ την Ορθοδοξία
- ▶ την Πολυπολιτισμικότητα

Η **Αρχαιότητα**, προβλήθηκε, κυρίως, μέσα από τον θεατρικό λόγο και το αρχαίο δράμα. Οι αναφορές στην αρχαιότητα συνιστούν υπαινιγμούς στα επιτεύγματα του ελληνικού πολιτισμού και τη συμβολή του στην ανάπτυξη του παγκόσμιου πολιτισμού, μέσω της φιλοσοφικής σκέψης, της ποίησης και του δράματος. Η ανάδειξη αυτού του στοιχείου υποστηρίχθηκε, επίσης, από την αρμονική σύνδεση της δραματουργίας με τον πολιτιστικό χώρο. Σε αυτό το πλαίσιο, το Αρχαίο Θέατρο της Επιδαύρου αποτέλεσε το σημείο επαφής και επικοινωνίας των θεατών με την ενότητα του ελληνικού πολιτισμού, όπως αυτή οριοθετείται από το λόγο, τη σκηνική παρουσία και την αρχιτεκτονική του χώρου.

Η **Ορθοδοξία** αποτέλεσε την αφετηρία των «Ιερών Μουσικών» και των «Ιερών Χορών». Η επιλογή πολιτιστικών δρώμενων με θρησκευτικό περιεχόμενο και αναφορές συνδέθηκε αφενός με τους στόχους της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας και αφετέρου με την ανάδειξη των στενών δεσμών του νεότερου και σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού με τη θρησκεία. Αυτό που, στην προκειμένη περίπτωση θεωρήθηκε αποδεκτό ήταν ότι το θρησκευτικό και τελετουργικό στοιχείο «αποτελεί σημείο αναφοράς για την ταυτότητα των πολιτισμών».

Η παραδοχή της στενής σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στη θρησκεία και την πολιτιστική ταυτότητα των λαών ενέπνευσε το πρόγραμμα των «Ιερών Μουσικών» και των «Ιερών Χορών», μέσω των οποίων επιχειρήθηκε η επικοινωνία μεταξύ των

---

⁷³ Γ. Γεράσης, *Η νεοελληνική ταυτότητα και οι μυθικοί μετασχηματισμοί της*, Ροές, Αθήνα 1989

διαφορετικών πληθυσμών, πολιτισμών και θρησκειών και η ανάδειξη των ιερών χώρων της Ελλάδας από την αρχαιότητα, το βυζάντιο και τους νεότερους χρόνους σε «οικουμενικά σύμβολα για την προσέγγιση και τον διάλογο των πολιτισμών».

Η προσέγγιση της **Πολυπολιτισμικότητας** συνάγεται από τις στοχεύσεις και τις πολιτιστικές πρακτικές που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας.

Η επικοινωνία και η πολιτιστική ανταλλαγή ανάμεσα στους λαούς και τους πολιτισμούς αποτέλεσαν τους προβλεπόμενους στόχους της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας και αναφέρονται στο πρόγραμμα των «Ιερών Μουσικών» και των «Ιερών Χορών». Αφετηρία αυτής της επιδίωξης είναι η παραδοχή ότι *«οι θρησκευτικές τελετουργίες και τα λαϊκά δρώμενα εκφράζουν τη βαθύτερη ανάγκη του ανθρώπου να επικαλεστεί το καλό, να απωθήσει το κακό, να επικοινωνήσει με το θείο, να συνδεθεί με τη βαθύτερη ουσία της φύσης και το μυστήριο της ζωής»*⁷⁴. Η ανάγκη αυτή δίνει το κίνητρο της επικοινωνίας τόσο ανάμεσα στον άνθρωπο και τις υπερκόσμιες δυνάμεις, όσο και ανάμεσα στις κοινωνίες και τους λαούς σχετικά με τα θεϊκά πρότυπά τους.

Οι πρακτικές της πολυπολιτισμικής προσέγγισης παρουσίασαν αποκλίσεις από τους πολιτιστικούς στόχους. Οι συμπράξεις και οι συμμετοχές διεθνών φορέων πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικών οργανισμών και ομάδων, που αποτέλεσαν την κύρια πολιτιστική πρακτική, ιδιαίτερα στην περίπτωση των θεατρικών δρώμενων, είχαν συγκεκριμένη θεματογραφία. Οι θεατρικές παραστάσεις, στο σύνολό τους αφορούσαν σε θέματα της αρχαίας ελληνικής δραματουργίας. Αλλά και οι «Ιερές Μουσικές» και οι «Ιεροί Χοροί» είχαν ως αφετηρία την ανάδειξη των ελληνικών ιερών χώρων σε «οικουμενικά σύμβολα» στο διάλογο των πολιτισμών.

Επομένως, η προσέγγιση της πολυπολιτισμικότητας επιχειρήθηκε μέσα από τον εθνικό προσδιορισμό της πολιτισμικής ταυτότητας, που δίνει έμφαση στον ελληνοκεντρικό χαρακτήρα του παγκόσμιου πολιτισμού. Στην επιτυχία αυτού του εγχειρήματος σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι «ιεροί» χώροι του Νομού Αργολίδας, το Άργος, οι Μυκήνες, η Επίδαυρος, που λειτουργούν ως παγκόσμια πολιτιστικά σύμβολα, ταυτισμένα με τις αξίες και τα επιτεύγματα του ελληνικού πολιτισμού.

Από αυτήν την άποψη η αρχική υπόθεση που αφορά στη συμβολή της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας στην περιφερειακή ανάπτυξη μπορεί να αντιστραφεί στην

---

⁷⁴ http://www.cultural_olympiad.gr

περίπτωση της Αργολίδας, εφόσον οι «ιεροί» χώροι του Νομού αποτέλεσαν το πεδίο στο οποίο έγινε προσπάθεια να αναπτυχθούν οι πολιτισμικές σχέσεις και να προωθηθεί η σύγκλιση και η συναδέλφωση *«ανάμεσα σε πολιτισμούς, λαούς και θρησκείες, πέρα από εθνικές και θρησκευτικές διαφορές»*⁷⁵.

---

⁷⁵ http://www.cultural_olympiad.gr

III. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΑΡΓΟΛΙΔΑ

1. Εισαγωγή

Ο τουρισμός, ως έννοια, μπορεί να περιγραφεί ποικιλοτρόπως επειδή ακριβώς περικλείει μια σειρά παραμέτρων διαφόρων κοινωνικών επιστημών, όπως η κοινωνιολογία, η πολιτισμική ανθρωπολογία, η ψυχολογία, η οικονομική και η νομική. Κατά τον Wahab (1971), ο τουρισμός αποτελεί ένα «σύστημα» που σχετίζεται με το κοινωνικό γίγνεσθαι, ως πολύπλοκος συνδυασμός αλληλένδετων κλάδων και επαγγελμάτων. Ο καθηγητής Kaspar (AIEST, 1981) περιγράφει τον τουρισμό ως το σύνολο των συσχετισμών και των φαινομένων, που προκύπτουν από τους ανθρώπους που ταξιδεύουν προς έναν προορισμό και παραμένουν σε αυτόν χωρίς να αποτελεί τόπο μόνιμης κατοικίας ή εργασίας.⁷⁶

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO) προσδιορίζοντας τον τουρισμό ως ένα οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο εκτιμά ότι αποτελεί έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τις νέες τάσεις, καθιστά τον τουρισμό έναν ουσιαστικό παράγοντα για την κοινωνικοοικονομική πρόοδο. Πράγματι, στις μέρες μας το οικονομικό μέγεθος των τουριστικών επιχειρήσεων είναι ίσο ή και ξεπερνά αυτό των εξαγωγών πετρελαίου, των προϊόντων διατροφής ή των αυτοκινήτων, αποτελώντας έναν από τους σημαντικότερους παίκτες του διεθνούς εμπορίου και μια από τις κυριότερες πηγές εισοδήματος για πολλές αναπτυσσόμενες χώρες. Επιπρόσθετα, η τουριστική δραστηριότητα υποστηρίζει την ανάπτυξη και άλλων τομέων όπως και, κυρίως, οι τηλεπικοινωνίες, οι μεταφορές, οι κατασκευές και η γεωργία.⁷⁷

Η συμβολή του τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη έχει μελετηθεί, όψιμα, από πολλούς συγγραφείς, ενώ σαν επιχειρηματική δραστηριότητα εκτιμάται από τους οικονομολόγους ως μεγάλης σημασίας για τις εθνικές οικονομίες. Ο Wahab (1975)

---

⁷⁶ Dr. Socrates I. Papadopoulos, (1993α) "The tourism phenomenon: An examination of important theories and concepts", *Tourism Review*, Vol. 41 Iss: 3, pp. 2- 11.

⁷⁷ World Tourism Organization, <http://www.unwto.org/aboutwto/why/en/why.php?op=1>

χαρακτηρίζει τον τουρισμό, υπό αυτήν την έννοια, ως μια από τις νέες βιομηχανίες που είναι σε θέση να προσφέρουν γρήγορη οικονομική ανάπτυξη στην απασχόληση, το εισόδημα, το βιοτικό επίπεδο και να ενεργοποιήσουν άλλους παραγωγικούς τομείς των χωρών υποδοχής. Ωστόσο, η διάκριση μεταξύ εγχώριου και διεθνούς τουρισμού είναι κρίσιμη για τους οικονομολόγους μια και έχει επιπτώσεις στο ισοζύγιο πληρωμών (Παπαδόπουλος, 1985). Έτσι, ενώ ο εγχώριος τουρισμός δεν επηρεάζει τις συναλλαγματικές πράξεις ο διεθνής τουρισμός έχει θετικά αποτελέσματα για τις χώρες υποδοχής. Για τους λόγους αυτούς στο πλαίσιο του μάρκετινγκ σχεδιάζονται και δημιουργούνται κατάλληλες –προσοδοφόρες- τουριστικές αγορές. Εξάλλου, και με βάση τον αρχικό ορισμό του προϊόντος (Kotler, 1976) σε αυτόν περιλαμβάνονται τα φυσικά αντικείμενα, οι υπηρεσίες, οι προσωπικότητες και οι τόποι, από τον συνδυασμό των οποίων, τουλάχιστον, προκύπτει το τουριστικό προϊόν που ποικίλλει από τόπο σε τόπο όπως δηλαδή συμβαίνει με τα καταναλωτικά προϊόντα (Burkart, 1974). Για παράδειγμα η Ελβετία προσφέρεται για χειμερινές διακοπές, σκι και αναρρίχηση, ενώ η Ελλάδα για θερινές σε συνδυασμό με τους αρχαιολογικούς χώρους που έχει την ευκαιρία να επισκεφθεί ο τουρίστας.⁷⁸

2. Οι επιδράσεις των Ολυμπιακών Αγώνων στην ελληνική οικονομία

Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά μας στην «όψιμη» μελέτη των επιπτώσεων του τουρισμού στις εθνικές οικονομίες μια και η σχετική βιβλιογραφία άρχισε να εμπλουτίζεται από τη δεκαετία του 1970 κι έπειτα ενώ οι ιστορικές αναφορές υποδεικνύουν το σημαντικό ρόλο του τουλάχιστον στο εμπόριο από την αρχαιότητα. Σύμφωνα με πολλούς μελετητές (Bowra et al, 1966) ο διεθνής τουρισμός υπήρχε ακόμη και πριν από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και τουλάχιστον από την τέλεση των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων της αρχαιότητας (Ολυμπία, 776 π.Χ.). Ιστορικές πηγές βεβαιώνουν, επίσης, την τουριστική δραστηριότητα και σε άλλες εκδηλώσεις των προγόνων μας, όπως κατά τη διάρκεια των Πυθίων που λάμβαναν χώρα κάθε τέσσερα χρόνια στους, αλλά και των αγώνων και των πανηγύρεων που γίνονταν στη Νεμέα, την Αργολίδα και τον Ισθμό. Μάλιστα το προφίλ των συμμετεχόντων σε αυτές τις ιερές εκδηλώσεις δεν περιοριζόταν στον αθλητισμό. Συμμετείχαν πολιτικοί, ηγέτες άλλων κρατών, έμποροι, ποιητές, μουσικοί, ηθοποιοί και άλλοι, ενώ δεν ήταν σπάνιο το γεγονός της εκμετάλλευσης του τουριστικού χρόνου από πλευράς των πολιτικών

---

⁷⁸ Papadopoulos S., (1993α), ό.π.

ώστε να συνάψουν συμφωνίες με τους ηγέτες των περιοχών αυτών. Κατά συνέπεια, ο αρχαίος ελληνικός τουρισμός δεν αποτελούσε επιλογή μόνο για αναψυχή, αλλά αντίθετα συνοδευόταν από μια σειρά άλλων δραστηριοτήτων όπως αυτές που αναφέρθηκαν (πολιτική, ανταλλαγή απόψεων, κ.ά.). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πατέρας της ιστοριογραφίας, ο Ηρόδοτος, ο οποίος κατά τη διάρκεια των ταξιδιών του αναζητούσε να μάθει ό,τι αφορούσε τη χώρα προορισμού του, και ευτυχώς για εμάς φρόντισε να τα αποτυπώσει. Συγκλίνουμε λοιπόν στην άποψη ότι οι Αρχαίοι Έλληνες γνώριζαν, και γνώριζαν καλά, τη σημασία του τουρισμού για την οικονομία και τον πολιτισμό και ασκώντας το κατάλληλο μάρκετινγκ προωθούσαν την ιδέα.⁷⁹

Στις μέρες μας έχει ισχυροποιηθεί ο ρόλος των μεγάλων διοργανώσεων και ειδικότερα των αθλητικών καθώς θεωρούνται ότι επιδρούν θετικά στην περιφερειακή και την τουριστική ανάπτυξη ενός έθνους. Και με τον όρο «μεγάλες διοργανώσεις», οι οποίες εντάσσονται βιβλιογραφικά στην επιστήμη του Τουρισμού, εννοούμε εκείνες τις διοργανώσεις από τις οποίες προκύπτει οικονομικό και κοινωνικό όφελος και μάλιστα όχι βραχυπρόθεσμου χαρακτήρα καθώς οι διοργανώτριες χώρες βλέπουν μακρύτερα για την τουριστική τους και όχι μόνο ανάπτυξη. Συνοπτικά οι επιδράσεις των μεγάλων διοργανώσεων μπορούμε να πούμε ότι είναι ποσοτικές και ποιοτικές σε επίπεδο οικονομικό, τεχνολογικό, κοινωνικό και πολιτικό τουλάχιστον και προκύπτουν από τη βελτίωση των υποδομών και την αύξηση της αυτοπεποίθησης των πολιτών ειδικότερα στην περιφέρεια της διοργανώτριας χώρας.⁸⁰

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν ακόμη, παγκοσμίως, τη μεγαλύτερη αθλητική διοργάνωση, σε επίπεδο συμμετοχής, θέασης και τηλεθέασης ενώ ταυτόχρονα περιγράφονται ως μια ενδιαφέρουσα ευκαιρία για τον τουρισμό. Ωστόσο, η δαπάνη σε χρόνο και χρήμα από πλευράς των χωρών που διεκδικούν τη διοργάνωσή τους είναι εξαιρετικά μεγάλη και το οικονομικό αποτέλεσμά τους αποτελεί ένα θέμα προς συζήτηση.⁸¹ Αν μάλιστα λάβουμε υπ' όψιν μας τις

---

⁷⁹ Papadopoulos S., (1993β) "World Tourism: An economic analysis", *Tourism Review*, Vol. 42 Iss: 1, pp.2 – 13.

⁸⁰ Tyrrell Marris, (1993) "The Role and impact of mega-events and attractions on regional and national tourism development resolutions", *Tourism Review*, Vol. 42 Iss: 4, pp.3 – 12.

επιπτώσεις στη φύση και τους κατοίκους των περιοχών που αναγείρονται οι εγκαταστάσεις, τουλάχιστον, τότε ίσως καταλήξουμε ότι η κοινωνική ζημία είναι μεγαλύτερη από οποιοδήποτε όφελος.

Ωστόσο, έρευνες έχουν αποδείξει ότι η διοργανώτρια των Ολυμπιακών Αγώνων, πόλη, προσελκύει διάφορες κατηγορίες τουριστών οι οποίοι δεν συνδέονται μόνο με τον αθλητισμό. Οι τουρίστες ενδιαφέρονται για τον πολιτισμό, τον οικολογικό τουρισμό, και γενικότερα ό,τι αφορά στη χώρα που επισκέπτονται. Αν και η σύνδεση των αποτελεσμάτων παρόμοιων ερευνών συνολικά με την τουριστική βιομηχανία δεν έχει γίνει, είναι εξαιρετικά χρήσιμα για τις επόμενες ολυμπιακές πόλεις ώστε να βελτιώσουν την εικόνα τους.⁸²

Ορισμένες μακροοικονομικές μελέτες υποδεικνύουν ότι η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων είχε γενικότερα θετικό αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία. Οι αναφορές αυτές στηρίζονται, κυρίως, στην ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την προετοιμασία για την ανάληψή τους μέχρι την τέλεσή τους. Πράγματι την περίοδο αυτή (1997-2004) σημειώθηκε αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας κατά 13% του ΑΕΠ και μείωση της ανεργίας κατά 1,9% ετήσια. Η δε αύξηση του ΑΕΠ μέχρι το 2005 εκτιμήθηκε ότι ήταν υπερδιπλάσια του κόστους προετοιμασίας (2,5 φορές) ενώ οι προβλέψεις για το διάστημα 2006-2012 είναι πλέον συγκρατημένες λόγω της κρίσης που αλλοιώνει την ασφάλεια των συγκρίσεων. Ωστόσο, μια σημαντική παράμετρος της οικονομικής ανάπτυξης, όπως είναι η απασχόληση, προκύπτει ότι επηρεάστηκε θετικά, από καθόλου έως ελάχιστα, και οι όποιες θετικές επιδράσεις προκύπτουν «λογιστικά» από την αύξηση της ζήτησης της εργασίας που σημειώθηκε λόγω της καθυστέρησης στην ολοκλήρωση των έργων. Δηλαδή με άλλες λέξεις η αύξηση στη ζήτηση εργασίας τους τελευταίους μήνες πριν την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων «μεταφράστηκε» σε αύξηση της απασχόλησης και των πραγματικών αμοιβών. Επιπρόσθετα η πίεση για την αποπεράτωση των έργων αύξησε την πιθανότητα προσφοράς απασχόλησης αλλά και την απασχόληση από εργαζόμενους – οικονομικούς μετανάστες.

---

⁸¹ Patrick De Groote, (1993) "Economic & Tourism Aspects of the Olympic Games", *Tourism Review*, Vol. 60 Iss: 3, pp.20 – 28.

⁸² Kapareliotis I., Panopoulos A., Panigyraakis G., (2010) "The influence of the Olympic Games on Beijing consumers' perceptions of their city tourism development", *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, Vol. 22 Iss: 1, pp. 90 – 100.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν τα παραπάνω αλλά και την πολιτιστική κληρονομιά, τα πολιτιστικά δρώμενα, τις υποδομές και την νοοτροπία κάθε λαού εκφράζεται και η άποψη ότι η επιτυχία, με την έννοια της οικονομικής ανάπτυξης, των Ολυμπιακών Αγώνων εξαρτάται από το μέγεθος του και την κατάσταση της οικονομίας που φιλοξενεί την εκδήλωση (Veraros et al., 2004).⁸³

3. Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 και Περιφερειακή Ανάπτυξη – Αργολίδα

Η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης είναι εξαιρετικά ευρεία, περικλείοντας ολόκληρο το φάσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, αν και κατά κανόνα οι συγγραφείς αναφέρονται στην οικονομική ανάπτυξη. Η αναφορά αυτή, ωστόσο, δεν μπορούμε να πούμε ότι περιορίζει την έννοια μια και όλοι οι δείκτες ευημερίας που προσδιορίζουν το βαθμό ανάπτυξης σχετίζονται με τον ένα ή τον άλλο τρόπο με την οικονομία.

Έχοντας αναφερθεί ήδη στο ρόλο των μεγάλων διοργανώσεων και, ειδικότερα, των Ολυμπιακών Αγώνων στις εθνικές οικονομίες αλλά και στα έργα υποδομής και τις πολιτιστικές δραστηριότητες που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο των Αγώνων του 2004, με ιδιαίτερη έμφαση στον τουρισμό, θα επιχειρήσουμε να διαπιστώσουμε την ύπαρξη ή όχι τουριστικής ανάπτυξης στο Νομό Αργολίδας μετά το 2004.

Η επιλογή του τουρισμού μεταξύ των δεικτών περιφερειακής-οικονομικής ανάπτυξης έγινε επειδή ακριβώς η συγκεκριμένη οικονομική δραστηριότητα αποτελεί ίσως τη μοναδική οδό όχι μόνο για την αποτελμάτωση της οικονομίας στις μέρες μας (οικονομική κρίση) αλλά κι επειδή τουλάχιστον από την πρώτη μεταπολεμική δεκαετία είναι ο τομέας που συνεισφέρει με το μέγιστο ποσοστό στο ΑΕΠ (15-18%). Στο Πίνακα 27 δίνουμε μια εικόνα του τουρισμού στη χώρα μας (2009) από την οποία προκύπτει και ο κρίσιμος ρόλος του στη συνολική ανάπτυξη της χώρας.

---

⁸³ Kasimati E., Dawson P., Assessing the impact of the 2004 Olympic Games on the Greek economy: A small macroeconometric model, *Economic Modelling*, Volume 26, Issue 1, January 2009, pp. 139-146

Πίνακας 27: Βασικά οικονομικά μεγέθη του ελληνικού τουρισμού, 2009.

Συμμετοχή στο ΑΕΠ	15,2%
Συμμετοχή στην Απασχόληση	18,5%
Απασχολούμενοι	774.200
Ταξιδιωτικές Εισπράξεις	10.400,2 εκατομμύρια ευρώ (-10,6%)
Διεθνείς Τουριστικές Αφίξεις	14.914.534 (-6,4%)
Μέση κατά Κεφαλή Δαπάνη	697 ευρώ (-4,5%)
Μερίδιο Ευρωπαϊκής Αγοράς	3,2%
Μερίδιο Παγκόσμιας Αγοράς	1,7%
Συγκέντρωση κλινών	52% σε Κρήτη Δωδεκάνησα, Μακεδονία
Αριθμός ξενοδοχείων	9.599
Αριθμός ξενοδοχειακών κλινών	732.279
Διανυκτερεύσεις Ημεδαπών	17.650.614
Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών	47.973.949

Πηγή: Ελληνικός τουρισμός: Στοιχεία και Αριθμοί, Έκδοση 2010⁸⁴

Ο αριθμός των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών αφορά στο σύνολο των καταλυμάτων μεταξύ αυτών και τα κάμπινγκ.

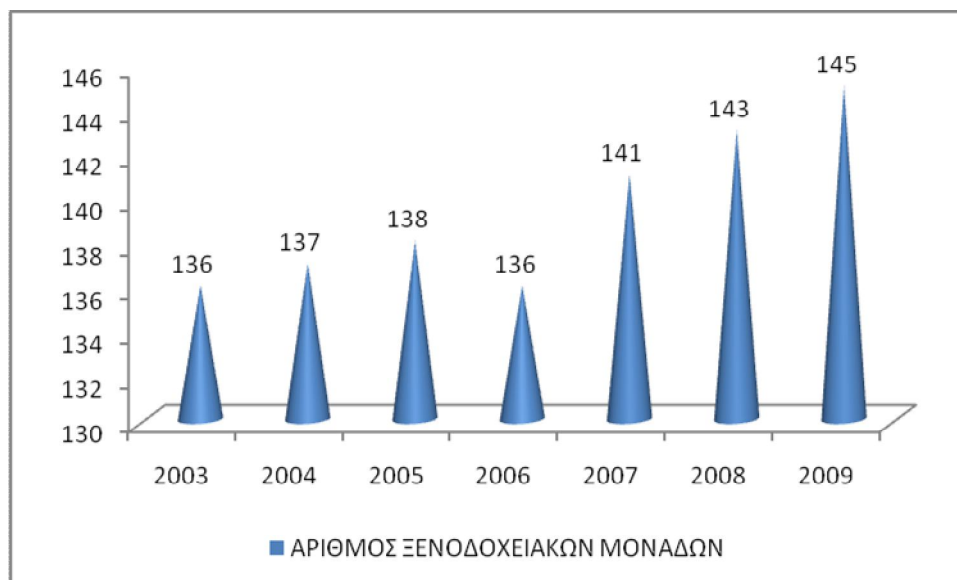
Ειδικότερα, για την τουριστική ανάπτυξη της Αργολίδας, στο χρονικό διάστημα 1997- 2008, που περιλαμβάνει την ανάληψη των Αγώνων, την προετοιμασία, τη διοργάνωση και τη μεταολυμπιακή περίοδο, παραθέτουμε εκείνα τα στατιστικά στοιχεία που είναι διαθέσιμα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή⁸⁵ και το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος⁸⁶, και τα οποία θα μας βοηθήσουν να εξάγουμε συμπεράσματα, τουλάχιστον για την αύξηση ή μείωση του αριθμού των επισκεπτών στον Νομό, όπως και για τη διακύμανση των ημερών παραμονής τους εκεί.

⁸⁴ Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων,
<http://www.sete.gr/files/Media/Ebook/ELLHNIKOS%20TOYRISMOS%202010%20FINAL.pdf>

⁸⁵ Ελληνική Στατιστική Αρχή, Βάση Δεδομένων,
<http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-database>

⁸⁶ Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος <http://www.grhotels.gr>

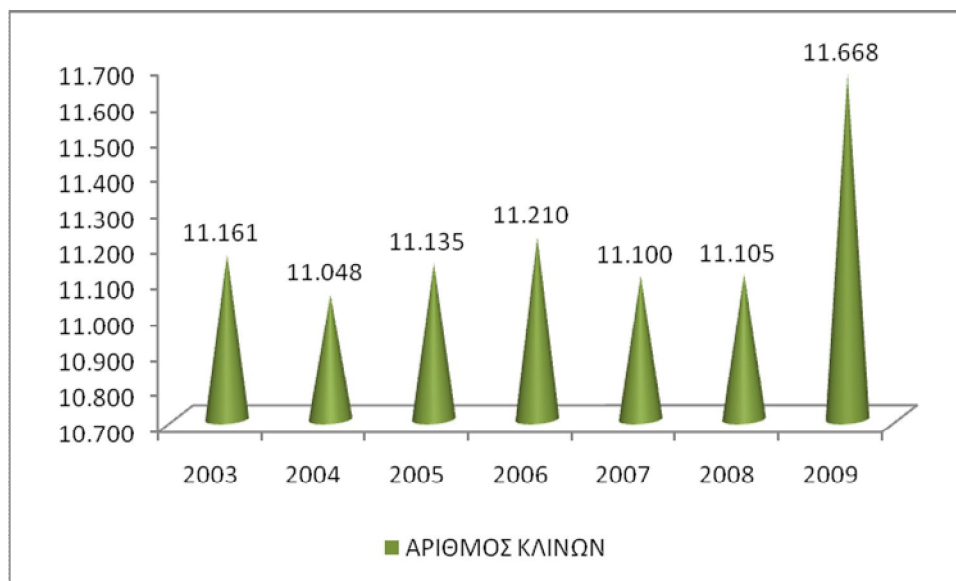
Διάγραμμα 2: Η εξέλιξη του αριθμού των ξενοδοχειακών μονάδων στην Αργολίδα (2003-2009)

Πηγή: ΞΕΕ

Ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων του νομού κατά το διάστημα 2003-2006 κυμάνθηκε με ελάχιστες μεταβολές (+/- 1 έως 2 μονάδες ανά έτος), ενώ μεγαλύτερες και αυξητικές ήταν οι μεταβολές από το έτος 2006 (ίδιος αριθμός με το έτος 2002=136) μέχρι το 2009 οπότε έχουμε 9 περισσότερες μονάδες (145). Αν και το έτος 2006 θεωρείται έτος μείωσης των ξενοδοχειακών μονάδων (-2 από το 2005 και -1 από το 2004) παρατηρώντας το Διάγραμμα 2 διαπιστώνουμε αύξηση των κλινών.

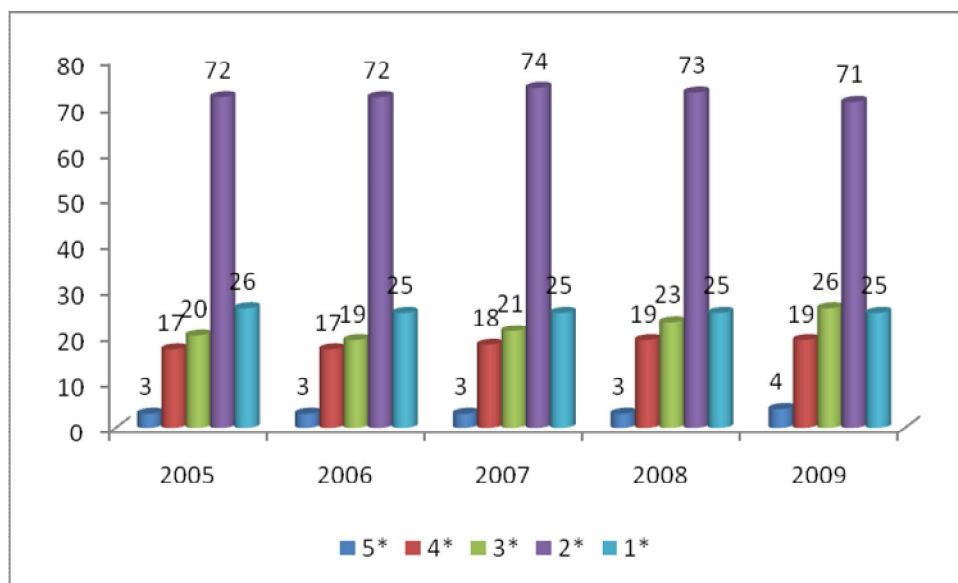
Διάγραμμα 3: Η εξέλιξη του αριθμού των κλινών στην Αργολίδα (2003-2009).

Πηγή: ΕΕΕ

Η αύξηση αυτή ενδεχομένως να οφείλεται σε μια σημαντική παράμετρο που σχετίζεται με ποιοτικές μεταβολές στις παρεχόμενες υπηρεσίες δηλαδή τη σταδιακή, μετά το έτος 2005, αναβάθμιση των ξενοδοχειακών μονάδων σε σχέση με την κατηγορία που ανήκαν. Όσο μικρό και να είναι το ποσοστό των αναβαθμισμένων ξενοδοχείων, η μεταβολή αυτή δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη μια και μπορούμε να πούμε ότι υποδηλώνει μια αναπτυξιακή τάση. Ο ισχυρισμός μας βασίζεται κυρίως στην ανάπτυξη μιας ξενοδοχειακής μονάδας 5 αστέρων το έτος 2009 αλλά και δύο 4 αστέρων που προέκυψαν είτε ως νέες μονάδες είτε από αναβάθμιση, με όσα μπορεί να συνεπάγεται για την τοπική κοινωνία κάτι τέτοιο. Στο ακόλουθο διάγραμμα αποτυπώνονται οι μεταβολές αυτές.

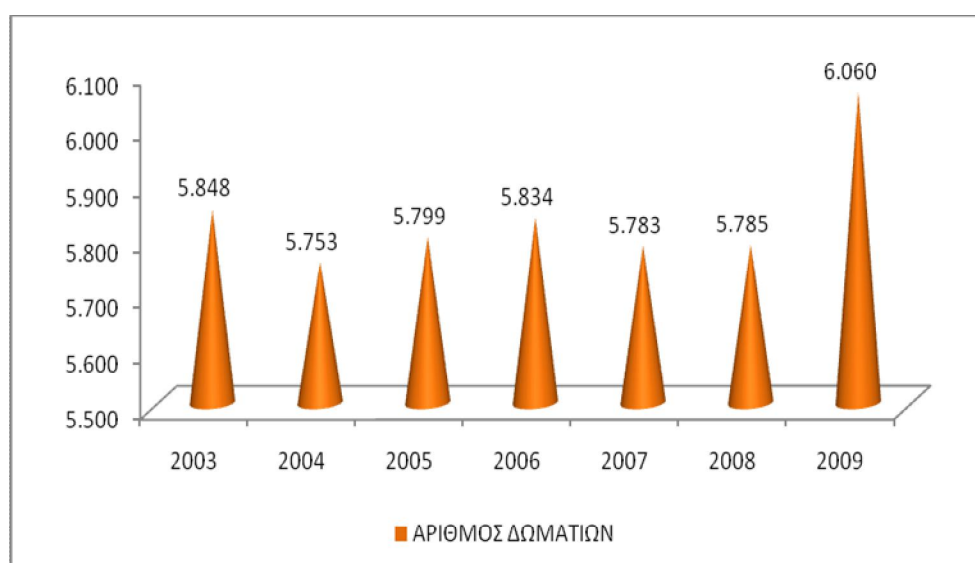
Διάγραμμα 4: Η εξέλιξη της κατάταξης των ξενοδοχειακών μονάδων στην Αργολίδα (2005-2009).

Πηγή: ΞΕΕ

Εκτός από τις ξενοδοχειακές μονάδες στο νομό Αργολίδας υπάρχει και ικανοποιητικός βαθμός ενοικιαζόμενων δωματίων ο οποίος από το έτος 2004 εμφανίζει μείωση, και ακόλουθη αύξηση μέχρι το 2006. Αξιοσημείωτο είναι ότι η πτώση και στασιμότητα τη διετία 2007-2008 ακολουθείται από μια σχετικά σημαντική αύξηση το 2009 (+4,5% από το 2008 και +3,5% από το 2003).

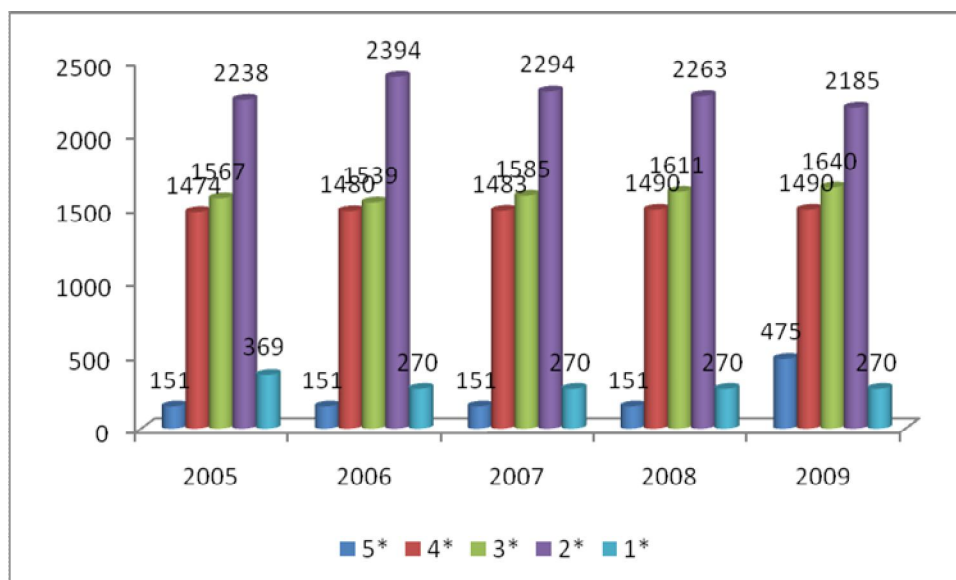
Διάγραμμα 5: Η εξέλιξη του αριθμού των δωματίων στην Αργολίδα (2003-2009).

Πηγή: ΞΕΕ

Εδώ όμως οι μεταβολές στην κατηγορία είναι εξαιρετικά σημαντικές με τα ενοικιαζόμενα δωμάτια στην κατηγορία 5* να υπερτριπλασιάζονται ταυτόχρονα με την αρκετά σημαντική μείωση εκείνων που ανήκουν στην κατηγορία 1*, όπως φαίνεται και στο ακόλουθο διάγραμμα.

Διάγραμμα 6: Η εξέλιξη της κατάταξης των ενοικιαζόμενων δωματίων στην Αργολίδα (2005-2009).

Πηγή: ΞΕΕ

Η ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών που παρέχονται από τα ενοικιαζόμενα δωμάτια μπορεί να ενισχύει την πρόβλεψη που εκφράσαμε στα προηγούμενα περί αναπτυξιακής τάσης στον τουριστικό τομέα, και συνολικότερα στο Νομό. Όπως δε έχουμε υποστηρίξει η αύξηση της τουριστικής κίνησης συσχετίζεται με τα έργα υποδομών, εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας, που διευκόλυναν και επιτάχυναν την πρόσβαση στους τουριστικούς προορισμούς του Νομού, καθώς και με την πολιτιστική δραστηριότητα που αναπτύχθηκε με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων 2004.

Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να συσχετίσουμε την αύξηση του αριθμού των ξενοδοχειακών μονάδων και την αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών με την καταγραφή της κίνησης των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων, προκειμένου να αντλήσουμε συμπεράσματα για την πορεία του «τουριστικού προϊόντος» στο Νομό Αργολίδας, στο χρονικό διάστημα 1997- 2008. Στους πίνακες που ακολουθούν καταγράφεται η διαχρονική εξέλιξη των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων.

Πίνακας 28: Αφίξεις τουριστών Ν. Αργολίδας 1997- 2008

ΕΤΟΣ	ΑΦΙΞΕΙΣ
1997	270.450
1998	283.174 (+ 4,70%)
1999	228.698 (- 19,24%)
2000	237.449 (+ 3,83%)
2001	205.269 (- 13,52%)
2002	205.250 (- 0,01%)
2003	197.583 (- 3,74%)
2004	219.601 (+ 10,73%)
2005	282.834 (+ 28,30%)
2006	269.301 (- 4,78%)
2007	298.674 (+ 10,91%)
2008	268.695 (- 10,04%)

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι οι αφίξεις των τουριστών στο Νομό Αργολίδας παρουσιάζουν διακυμάνσεις στο εξεταζόμενο χρονικό διάστημα 1997-2008. Συγκεκριμένα στο διάστημα από 1999- 2003 οι αφίξεις μειώνονται. Ειδικότερα αναφέρουμε ότι το έτος 1998 έως το 2003 οι αφίξεις τουριστών μειώθηκαν κατά 30,2%. Αναλογικά, η μεγαλύτερη μείωση σημειώνεται το έτος 2003, με ποσοστό 3,74% σε σχέση με τις αφίξεις του 2002. Η πορεία αυτή αντιστρέφεται από το 2004 (+ 10,73%), έτος διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων και παραμένει σε συνθήκες διαρκούς αύξησης μέχρι το 2007, δεδομένου ότι η μικρή κάμψη του 2006 (- 4,78%) δεν αξιολογείται σημαντική σε σχέση με τη συνολικότερη πορεία, που ξεκίνησε από το 2004. Από το 2008 παρουσιάζεται νέα μείωση (- 10,04%) στον αριθμό των αφίξεων που, εφόσον τα δεδομένα που εξετάζουμε, δηλαδή τα έργα υποδομής, τα πολιτιστικά δρώμενα, η αύξηση και η αναβάθμιση των τουριστικών μονάδων, δεν μεταβάλλονται, θα αποδώσουμε στα χαρακτηριστικά και τις εκδηλώσεις της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Συνοψίζοντας την αναφορά μας στην παράμετρο των αφίξεων, εκτιμούμε ότι η συνολική κίνηση των αφίξεων στο χρονικό διάστημα από 1997- 2008 κρίνεται θετική, εφόσον στο μεγαλύτερο διάστημα αυτής παρατηρήθηκε αύξηση του αριθμού που αφίχθησαν στο Νομό.

Η παραπάνω εκτίμηση ενισχύεται από την αξιολόγηση του αριθμού των διανυκτερεύσεων στους τουριστικούς προορισμούς του Νομού Αργολίδας. Στον πίνακα 29 που ακολουθεί καταγράφεται η κίνηση των διανυκτερεύσεων στο χρονικό διάστημα 1997- 2008.

Πίνακας 29: Διανυκτερεύσεις Ν. Αργολίδας 1997- 2008

ΕΤΟΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ
1997	679.656
1998	767.681 (+ 12,95%)
1999	526.270 (- 31,45%)
2000	598.092 (+ 13,65%)
2001	525.243 (- 12,18%)
2002	513.926 (- 2,15%)
2003	517.823 (+ 0,76%)
2004	555.345 (+ 7,25%)
2005	714.975 (+ 28,74%)
2006	603.933 (- 15,53%)
2007	737.104 (+ 22,05%)
2008	643.098 (- 12,75%)

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι οι διακυμάνσεις του αριθμού των διανυκτερεύσεων είναι μεγαλύτερες από τις αφίξεις, γεγονός που δημιουργεί δυσκολίες στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Συγκεκριμένα στην προολυμπιακή περίοδο, δηλαδή στο διάστημα 1997- 2003, ο αριθμός των διανυκτερεύσεων παρουσιάζεται γενικά πτωτικός. Η μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται το έτος 1999 (- 31,45%) σε σχέση με το 1998. Αντίθετα, στην ολυμπιακή και μεταολυμπιακή περίοδο, δηλαδή στο διάστημα 2004- 2008 παρατηρείται αύξηση του αριθμού των διανυκτερεύσεων. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώνεται στα έτη 2005- + 28,74%, σε σχέση με το 2004- και 2007- + 22,05% σε σχέση με το 2006. Ωστόσο και οι υποπερίοδοι της κάμψης, δηλαδή τα έτη 2006 και 2008, αξιολογούνται θετικότερες συγκριτικά με τα έτη 1999- 2003.

Τα αίτια της διακύμανσης του αριθμού των διανυκτερεύσεων διαφοροποιούνται στην προολυμπιακή, ολυμπιακή και μεταολυμπιακή περίοδο. Στο πρώτο διάστημα, δηλαδή από 1997- 2003, η μείωση του αριθμού των διανυκτερεύσεων αποδίδεται στην «ωρίμανση», που επέφερε την «κόπωση» του τουριστικού προϊόντος⁸⁷, όσο και σε εξωγενείς- διεθνείς παράγοντες, όπως η πτώση των δίδυμων πύργων, το έτος 2001, που δημιούργησε ανασφάλειες και περιόρισε τις μετακινήσεις των πληθυσμών. Αντίστοιχα, η μείωση που παρατηρείται στην μεταολυμπιακή περίοδο, και ιδιαίτερα το έτος 2008 μπορεί να αποδοθεί στην διεθνή οικονομική κρίση. Συνοψίζοντας με την

⁸⁷ Κ. Δαγκλή, οπ.π.

παράμετρο των διανυκτερεύσεων, εκτιμούμε ότι το αποτέλεσμα για το «τουριστικό προϊόν» στην περίοδο 1997- 2008 μπορεί να εκτιμηθεί ως θετικό.

Η θετική αποτίμηση της διαχρονικής πορείας του αριθμού των διανυκτερεύσεων, στο εξεταζόμενο διάστημα 1997- 2005 εξειδικεύεται στην αξιολόγηση της μέσης διάρκειας των διανυκτερεύσεων ανά τουρίστα στο ίδιο διάστημα, που αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 30: Μέση διάρκεια των διανυκτερεύσεων ανά τουρίστα

ΕΤΟΣ	Μέση διάρκεια διανυκτερεύσεων ανά τουρίστα
1997	2,5
1998	2,7
1999	2,3
2000	2,5
2001	2,5
2002	2,5
2003	2,6
2004	2,5
2005	2,5
2006	2,24
2007	2,46
2008	2,4

Από τον πίνακα 30 προκύπτει ότι δεν υπάρχουν σημαντικές διακυμάνσεις στη μέση διάρκεια των διανυκτερεύσεων, που κυμαίνεται, κατά μέσο όρο στις 2,5 ημέρες, ανεξάρτητα από τις περιόδους «κόπωσης», ύφεσης και ανάκαμψης του τουριστικού προϊόντος. Η αναλογία αυτή (2,5 ημέρες) αποκτά μονιμότερα χαρακτηριστικά στην μεταολυμπιακή περίοδο, που φαίνεται ότι δεν επηρεάζεται από τη διεθνή οικονομική ύφεση, δεδομένου ότι το 2008, έτος που εκδηλώνεται η οικονομική ύφεση σε τομείς της ελληνικής οικονομίας και, ειδικότερα, στον τουρισμό- μείωση αριθμού αφίξεων και διανυκτερεύσεων- αυτή παραμένει σταθερή.

Ωστόσο η παραπάνω εκτίμηση δεν έχει ισχύ στην παράμετρο της πληρότητας των ξενοδοχειακών μονάδων του νομού στη μεταολυμπιακή περίοδο, δηλαδή στα έτη 2005- 2008. Συγκεκριμένα όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 31 παρατηρείται σημαντική πτώση στο ποσοστό πληρότητας των ξενοδοχειακών μονάδων της Αργολίδας που γίνεται ακόμη πιο σημαντική αν λάβουμε υπ' όψιν μας ότι αναφερόμαστε στην περίοδο υψηλής ζήτησης (Ιούνιος-Σεπτέμβριος) και μοιάζει απειλητική για την ανάπτυξη όταν εστιάσουμε στο μήνα Αύγουστο κατά τον οποίο παραδοσιακά διαπιστώνεται πολλή μεγάλη αύξηση του αριθμού ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών στη χώρα μας.

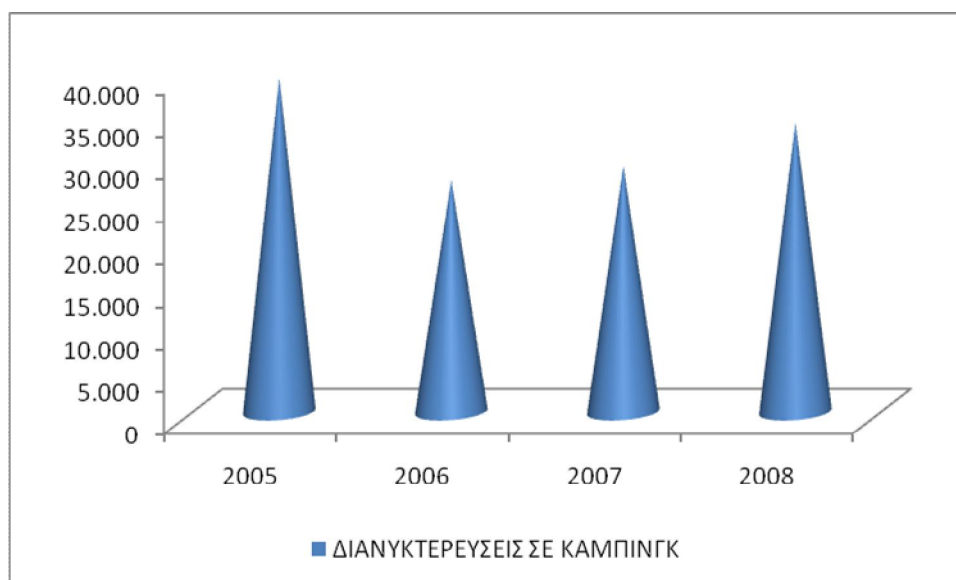
Πίνακας 31: Η εξέλιξη της πληρότητας των ξενοδοχείων στην Αργολίδα κατά τους μήνες αιχμής (2005-2008).

ΕΤΗ /ΜΗΝΕΣ	2005	2006	2007	2008
ΙΟΥΝΙΟΣ	48,38%	45,50%	46,70%	40,20%
ΙΟΥΛΙΟΣ	74,44%	67,50%	69,20%	65,20%
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	104,33%	81,30%	77,80%	80,00%
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	46,76%	53,20%	38,40%	40,50%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Κάτι αντίστοιχο υποδεικνύει και ο μειούμενος την ίδια περίοδο αριθμός διανυκτερεύσεων στα κάμπινγκ του Νομού την ίδια μεταολυμπιακή περίοδο.

Διάγραμμα 7: Η εξέλιξη του αριθμού διανυκτερεύσεων σε κάμπινγκ της Αργολίδας (2005-2009).

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Σε ότι αφορά στην προέλευση των τουριστών που καταλύουν σε ξενοδοχειακού τύπου μονάδες οι αριθμοί του Πίνακα 32 δηλώνουν άμεσα τη μείωση των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών τουριστών και την αύξηση των αντίστοιχων των Ελλήνων με το συνολικό αριθμό να εμφανίζει διακυμάνσεις κατ' έτος στην περίοδο αυτή (2005-2008) ενώ στα κάμπινγκ προτιμούν να διανυκτερεύουν κυρίως οι αλλοδαποί (~75%).

Πίνακας 32: Διανυκτερεύσεις ημεδαπών και αλλοδαπών σε ξενοδοχειακού τύπου μονάδες (2005-2008).

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ/ΕΤΗ	2005	2006	2007	2008
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	415.011	300.736	324.193	237.677
ΕΛΛΗΝΕΣ	299.964	303.197	412.911	405.421
ΣΥΝΟΛΟ	714.975	603.933	737.104	643.098

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Τα στοιχεία που αναφέρθηκαν μέχρι τώρα δείχνουν ότι στην προσπάθειά τους για περαιτέρω ανάπτυξη του τόπου τους, οι κάτοικοι της Αργολίδας επιχειρούν την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος η οποία υποστηρίζεται όχι μόνο από την ιστορική αξία της περιοχής, αλλά και από τα έργα υποδομών που ολοκληρώθηκαν με την ευκαιρία της διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Οι προσπάθειες αυτές, ιδιαίτερα στην μεταολυμπιακή περίοδο (2005- 2008), περιορίζονται ή ανακόπτονται εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής ύφεσης και των επιπτώσεών της στην ελληνική οικονομία. Αυτό σημαίνει ότι παρόλο που οι περιφερειακές επενδύσεις, εν προκειμένω στο Νομό Αργολίδας, στον τομέα του Τουρισμού δεν είχαν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η αναποτελεσματικότητα αυτή οφείλεται στις τοπικές επιλογές, αλλά σε ευρύτερους παράγοντες.

Οι πολιτικές που ασκούνται στη χώρα μας στον τομέα του Τουρισμού χαρακτηρίζονται από ασυνέχεια, έλλειψη μακροπρόθεσμων στόχων και εξαιρετικά πολύπλοκο θεσμικό πλαίσιο⁸⁸ που λειτουργεί από μόνο αποτρεπτικά όχι μόνο για ξένες επενδύσεις αλλά και για εγχώριες ώστε να υπάρξει πραγματική περιφερειακή ανάπτυξη και όχι βραχυπρόθεσμη κερδοφορία στηριζόμενη σε μεγάλες διοργανώσεις. Για όλα αυτά τα ζητήματα τοποθετήθηκε πρόσφατα το Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας⁸⁹ εν όψει της ψήφισης του νέου αναπτυξιακού Νόμου. Παρουσιάζοντας την κατάσταση που επικρατεί στον ελληνικό τουρισμό αναφέρει μάλιστα ότι σε εθνικό επίπεδο παρατηρείται πλεονάζουσα παραγωγική δυναμικότητα της τάξης του 190,5% (προσφορά περισσότερων μονάδων από την πραγματική ζήτηση. Αυτό ίσως εξηγεί

⁸⁸ Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, Επενδυτική Νομοθεσία
<http://nomothesia.ependyseis.gr/eu-law/categoryAction.do?action=displayCategory&categoryId=1>

⁸⁹ <http://www.grhotels.gr>

και το φαινόμενο της χαμηλής πληρότητας στο Νομό Αργολίδας παρά τις προσπάθειες ποιοτικής αναβάθμισης των υπηρεσιών.

Οι αντιφάσεις που παρουσιάζονται ανάμεσα στην αύξηση του αριθμού των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων, στη μέση διάρκεια των διανυκτερεύσεων ανά τουρίστα και την πληρότητα των τουριστικών υποδομών (ξενοδοχείων, ενοικιαζόμενων δωματίων, κάμπινγκ) στο Νομό Αργολίδας μπορούν να ερμηνεύσουν τις ωφέλειες που προέκυψαν από την ανάληψη και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, τις εθνικές ανεπάρκειες στην υποστήριξη του τουριστικού προϊόντος και την επιρροή του παγκόσμιου παράγοντα στην πορεία της εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης.

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ:

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας και η ανάπτυξη της Αργολίδας

Μεγάλα γεγονότα, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, ιδιαίτερα όταν διεξάγονται σε μικρές χώρες, όπως η Ελλάδα, θέτουν προβληματισμούς για τις προτεραιότητες και τις πολιτικές που πρέπει να ασκηθούν σε διεθνές, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, ώστε να δημιουργηθούν μακροπρόθεσμα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά οφέλη.

Η παρούσα εργασία, χωρίς να παραβλέπει τις διεθνείς και εθνικές διαστάσεις του γεγονότος, εστίασε στη διερεύνηση των συνεπειών που είχαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην περιφερειακή ανάπτυξη. Η σχέση εθνικού- περιφερειακού προσεγγίζεται με την περιπτωσιολογική μελέτη του Νομού Αργολίδας. Η έμφαση είναι προφανής και αφορά στο περιφερειακό- τοπικό επίπεδο. Ο εθνικός παράγοντας προσεγγίζεται από τους προγραμματισμούς, τους προϋπολογισμούς των έργων και τις στοχευμένες δράσεις που έγιναν στο Νομό Αργολίδας (λ.χ. τα πολιτιστικά δρώμενα), στο χρονικό διάστημα 1996- 2009.

Προκειμένου να διερευνηθούν τα οφέλη και οι συνέπειες των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στο Νομό Αργολίδας επιλέξαμε να περιορίσουμε το εύρος της «περιφερειακής ανάπτυξης» και να τη μελετήσουμε από τις παραμέτρους των έργων υποδομής, των πολιτιστικών δρώμενων και του τουρισμού. Συγκεκριμένα:

-Τα **έργα υποδομής** αποτελούν έναν αυτόνομο «πόρο», γιατί υλοποιούν τα προγράμματα δημοσίων επενδύσεων, δημιουργούν θέσεις εργασίας και η ολοκλήρωσή τους δημιουργεί μονιμότερα αποτελέσματα στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας και των περιφερειών. Ωστόσο, στην περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 και των «μεγάλων έργων» που έγιναν, δεν μπορούμε να αναφερόμαστε σε συνολικά οικονομικά οφέλη, εφόσον οι δείκτες απασχόλησης αυξάνονται μόνο κατά τις περιόδους εκτέλεσης των έργων, των οποίων η ολοκλήρωση μεγιστοποιεί, έστω και πρόσκαιρα την ανεργία.

-Τα **πολιτιστικά δρώμενα** έχουν πολλαπλές σημασίες: Αποτελούν κοινωνικά και πολιτιστικά γεγονότα που συμβάλλουν στην εθνική και περιφερειακή αναγνώριση. Αποτελούν, επίσης, έναν αυτόνομο «πόρο», που προσελκύει δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις (κεφάλαια), δημιουργεί θέσεις εργασίας,

παράγει προϊόντα (λ.χ. θεάματα) και συμβάλλει στην δημιουργία μιας «πολιτιστικής» αγοράς.

-Ο **Τουρισμός** εξαρτάται και αξιοποιεί τα οφέλη των έργων υποδομής και των πολιτιστικών δρώμενων μεγεθύνοντας τα οικονομικά οφέλη, προς όφελος της εθνικής οικονομίας και της περιφερειακής ανάπτυξης, ενώ, παράλληλα, αποτελεί έναν αυτόνομο «πόρο» με εξέχουσα θέση στην ελληνική οικονομία.

Οι παραπάνω παράμετροι προσεγγίζονται σε ένα εύρος δεκαπέντε ετών, από το 1996- 2009, στο οποίο εξετάζονται η προολυμπιακή περίοδος, με τα έργα υποδομής και τα πολιτιστικά δρώμενα που έγιναν στο Νομό Αργολίδας, η περίοδος διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων και η μεταολυμπιακή περίοδος, έως το 2009, ως προς την τουριστική ανάπτυξη.

Όπως εξετάσαμε στο κεφάλαιο δεύτερο ο Νομός Αργολίδας εντάχθηκε και δέχθηκε τις θετικές επιδράσεις του Προγράμματος «Αθήνα 2004». Παράλληλα οι πόροι που διατέθηκαν από τους προϋπολογισμούς των Υπουργείων Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης συνέβαλαν στην ανάπτυξη ή τη βελτίωση βασικών υποδομών του Νομού, όπως οι οδικοί άξονες, τα αντιπλημμυρικά έργα και οι βιολογικοί καθαρισμοί, οι αναπλάσεις, οι αρχαιολογικές αναστηλώσεις, τα πολιτιστικά και αθλητικά έργα.

Όπως προκύπτει από τους πίνακες 1-3, στο διάστημα 1996-2004, αναπτύχθηκαν και βελτιώθηκαν σημαντικοί οδικοί άξονες, που βοήθησαν τις μετακινήσεις των κατοίκων και των επισκεπτών στο εθνικό και νομαρχιακό δίκτυο. Λόγου χάρη, η οδική σύνδεση των αρχαιολογικών χώρων Μυκηνών- Ηραίου- Δενδρά, ή η οδική σύνδεση των Μυκηνών με την Εθνική Οδό Άργους- Κορίνθου διευκόλυναν την πρόσβαση των επισκεπτών και πολλαπλασίασαν τις επιλογές τους στους επισκέψιμους αρχαιολογικούς, ιστορικούς χώρους, αλλά και τις τουριστικές περιοχές του νόμου, ενώ συνέβαλαν στην βελτίωση της εσωτερικής ζωής, υποβοηθώντας τις επικοινωνίες και τις ανταλλαγές μεταξύ των κατοίκων. Αντίστοιχα, έργα όπως η κατασκευή της γέφυρας του ποταμού Ξηριά στο Άργος, ή η βελτίωση της οδού Άργους- Νέας Κίου διευκόλυναν τις εσωτερικές μετακινήσεις και την οικονομία του νομού σε τομείς ευαίσθητους, όπως η γεωργία, το εμπόριο.

Σε ανάλογη κατεύθυνση η κατασκευή, βελτίωση και συντήρηση των αποχετευτικών και αντιπλημμυρικών έργων, καθώς και των έργων βιολογικού καθαρισμού, συνολικού προϋπολογισμού 46.860.000. ευρώ είχαν σκοπό τη βελτίωση

των συνθηκών ζωής των κατοίκων και παραμονής των επισκεπτών και των τουριστών σε ένα καθαρότερο και πιο υγιές περιβάλλον, απαλλαγμένο από τα απόβλητα και τα απορρίμματα. Η σημασία, μάλιστα, που δόθηκε στην καθαριότητα και το περιβάλλον προκύπτει και από το γεγονός ότι ο προϋπολογισμός των αποχετευτικών και αντιπλημμυρικών έργων, καθώς και των έργων βιολογικού καθαρισμού καλύπτει το 58,04% του συνολικού προϋπολογισμού που διατέθηκε για τα έργα υποδομής και αφορούσε στο ποσό των 80.726.801,89 ευρώ. Ωστόσο η προσβασιμότητα του Νομού θα πρέπει να κριθεί και με υπερτοπικά κριτήρια, δεδομένου ότι υποδομές όπως η κατασκευή του νέου αεροδρομίου, της Αττικής οδού (μέσω της οποίας διευκολύνεται η έξοδος των κατοίκων και των επισκεπτών προς τις εθνικές οδούς Αθηνών- Κορίνθου και Αθηνών- Λαμίας) και του προαστικού σιδηροδρόμου συνέβαλαν, επίσης, στην ταχύτερη και ασφαλέστερη μετακίνηση μεγαλύτερου αριθμού κατοίκων, επισκεπτών και τουριστών⁹⁰ προς τις διάφορες περιοχές του Νομού. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να εκτιμηθεί ως πλεονέκτημα η γειτνίαση με την Αθήνα, την πόλη που ανέλαβε και διοργάνωσε τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004.

Το συγκριτικό πλεονέκτημα της γειτνίασης του Νομού Αργολίδας με την Αθήνα αντιστρέφεται σε σχέση με τα πολιτιστικά έργα και τα δρώμενα, που έγιναν στο Νομό στο χρονικό διάστημα 2001-2004, δεδομένου ότι η ιστορία, τα αρχαιολογικά ευρήματα, οι χώροι και τα μνημεία, όπως και οι πολιτιστικοί θεσμοί, που φιλοξενούνται σε αυτά, όπως το Φεστιβάλ Επιδαύρου, είναι διεθνώς γνωστά και αναγνωρισμένα. Από αυτήν την άποψη υποστηρίζαμε ότι ο Νομός Αργολίδας, μέσω των αρχαιολογικών χώρων και των πολιτιστικών θεσμών συνέβαλε στην υπόθεση της δημοσιότητας των Ολυμπιακών Αγώνων και της εθνικής αναγνώρισης. Η θέση αυτή ενισχύεται από την απόκλιση που μπορεί να παρατηρήσει κανείς ανάμεσα στον προϋπολογισμό που διατέθηκε για πολιτιστικές υποδομές και παρεμβάσεις και την εμβέλεια των πολιτιστικών δρώμενων που έγιναν στο Νομό την περίοδο 2001- 2004. Όπως προκύπτει από τον πίνακα 9, που αφορά στον προϋπολογισμό των πολιτιστικών υποδομών, το ποσό που διατέθηκε για τον πολιτισμό ανερχόταν στα 9.353.278, 67 ευρώ, και αφορούσε το 9,74% του συνολικού ποσού που διατέθηκε για τα έργα του

---

⁹⁰ Βλ. P. Karkatsoulis, N. Michalopoulos & V. Moutsakatou, “The national identity as a motivational factor for better performance in the public sector, The case of the volunteers of the Athens 2004 Olympic Games”, σελ. 584

Νομού (96.054.092,37). Αλλά και το ποσό αυτό κατά 83,02% αφορούσε σε έργα υπερτοπικής σημασίας, κυρίως αναστηλώσεις των αρχαιολογικών μνημείων της Επιδαύρου, των Μυκηνών και της Τίρυνθας, και μόνο ένα ποσοστό 16,98% (δηλαδή το ποσόν των 1.588.278,67 ευρώ) του συνολικού προϋπολογισμού των πολιτιστικών υποδομών (9.353.278,67 ευρώ), διατέθηκε για έργα τοπικής σημασίας, που θα είχαν στόχο την ανάπτυξη του τοπικού πολιτισμού.

Από την άποψη των πολιτιστικών δρώμενων, σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις που έγιναν στο Νομό Αργολίδας στο διάστημα 2001- 2004, ήταν ενταγμένες στο πρόγραμμα της «Πολιτιστικής Ολυμπιάδας» και του «Ελληνικού Φεστιβάλ» (Πίνακες 17- 22) και αφορούσαν σε δραστηριότητες διεθνούς ακτινοβολίας και όχι σε τοπικές πρωτοβουλίες και προσπάθειες. Εξαιρέση σε αυτήν την πραγματικότητα αποτέλεσε το Διεθνές Φεστιβάλ Κλασικής Ναυπλίου. Ο θεσμός αυτός, προϊόν των προσπαθειών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εξαιτίας της πολιτιστικής πολιτικής, των επιλογών και των πρωτοβουλιών που αναπτύσσει, επί, σχεδόν, είκοσι συνεχή έτη, έχει τύχει της διεθνούς ακτινοβολίας και αναγνώρισης. Για τους λόγους αυτούς προσελκύει διεθνείς συμμετοχές καλλιτεχνών. Έτσι, στο διάστημα από 2001- 2004, το «Φεστιβάλ Ναυπλίου» συνδιοργάνωσε με την «Πολιτιστική Ολυμπιάδα» μουσικές εκδηλώσεις.

Τα πολιτιστικά δρώμενα που έγιναν στο Νομό Αργολίδας στο διάστημα 2001- 2004 ήταν αποτέλεσμα ενός κεντρικού σχεδιασμού που επιχείρησε, με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, να προβάλλει την εθνική ταυτότητα και τα ιδιαίτερα πολιτιστικά και πολιτισμικά γνωρίσματα⁹¹, με επίκεντρο έναν τόπο που είναι διεθνώς γνωστός για την ιστορία και τον πολιτισμό του, όπως η Αργολίδα. Για το λόγο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί τυχαίο ότι τα πολιτιστικά έργα και τα δρώμενα συγκεντρώθηκαν μεταξύ ενός πολιτιστικού- τουριστικού⁹² άξονα που περιλάμβανε την Αρχαία Επίδαυρο, τις Μυκήνες, το Ναύπλιο, το Άργος, το Τολό, τη Νέα Κίο και την Ερμιόνη.

Ο παραπάνω πολιτιστικός- τουριστικός άξονας στηρίχθηκε και υποστήριξε το πρότυπο της εθνικής τουριστικής ανάπτυξης, δηλαδή το μαζικό τουρισμό, που

---

⁹¹ Βλ. P. Karkatsoulis, N. Michalopoulos & V. Moutsakatou, “The national identity as a motivational factor for better performance in the public sector, The case of the volunteers of the Athens 2004 Olympic Games”, σελ. 581

⁹² Βλ. Κορίνα Δαγκλή, Ολυμπιακοί Αγώνες 2004, Θετικές και Αρνητικές Επιπτώσεις στον Τουρισμό, σελ. 1- 19

αξιοποιεί το «*συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας «ήλιος και θάλασσα»*⁹³ και τα ειδικά πλεονεκτήματα της ιστορίας και του πολιτισμού. Όπως παρατηρεί η Κ. Δαγκλή⁹⁴ «*το μοντέλο αυτό, αρχίζει τα τελευταία χρόνια να παρουσιάζει σημεία κόπωσης*». Η «κόπωση» αυτή γίνεται ορατή στην περίπτωση του Νομού Αργολίδας, ιδιαίτερα στην προολυμπιακή περίοδο και ειδικότερα στο έτος 1999. Όπως είχαμε την ευκαιρία να αναπτύξουμε στο σχετικό κεφάλαιο η μείωση του αριθμού των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων των ετών 2000- 2001 έχει περισσότερο σχέση με διεθνείς παράγοντες και συγκεκριμένα με την τρομοκρατική επίθεση στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης (11/09/2001). Η διεθνής ανασφάλεια και η εγκατάσταση του συναισθήματος του φόβου περιόρισε τις μετακινήσεις των πληθυσμών για λόγους αναψυχής και μείωσε τη δυναμική του εθνικού τουριστικού προϊόντος σε μια περίοδο που χαρακτηρίστηκε από αύξηση των ρυθμών ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με τους Α. Σάμιτας, Π. Ζούνης, Δ. Καινούργιος⁹⁵ «*την εποχή που η Ελλάδα ανέλαβε τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων, υπολογισμένο ως κατά κεφαλή ΑΕΠ, με βάση την αγοραστική δύναμη, ισοδυναμούσε περίπου με το 65% του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ελλάδα πέτυχε το 2001 πραγματικό ρυθμό ανάπτυξης 4%, ξεπερνώντας τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (1,6%,) κατά 2,4%. Το 2002 η Ελλάδα σημείωσε ρυθμό ανάπτυξης 3,8% έναντι 1,1% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Commission, 2003) η μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας το 2003 θα ήταν 4,1% έναντι μηδενικής ανάπτυξης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέλος, σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής(European Commission, 2003) η μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας το 2004 θα ήταν τελικά 4,2% και το 2,5% 3,4% ». Όπως επισημαίνουν οι συγγραφείς, η ανάπτυξη που επετεύχθη «*βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στα ολυμπιακά έργα*».*

Στην παραπάνω άποψη συνηγορούν και τα στοιχεία που προέκυψαν από τη μελέτη της τουριστικής ανάπτυξης του Νομού Αργολίδας. Οι ωφέλειες που δημιουργήθηκαν από την προετοιμασία και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 γίνονται εμφανείς στους ρυθμούς ανάπτυξης των τουριστικών υποδομών του Νομού, όσο και στους αριθμούς των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων, καθώς και στη μέση

---

⁹³ Κ. Δαγκλή, οπ.π., σελ. 1- 19

⁹⁴ Κ. Δαγκλή, οπ.π., σελ. 2

⁹⁵ Α. Σάμιτας, Π. Ζούνης, Δ. Καινούργιος, οπ.π., σελ. 3

διάρκεια των διανυκτερεύσεων ανά τουρίστα. Όπως εξετάσαμε η αύξηση του τουριστικού προϊόντος στο Νομό Αργολίδας, κυρίως την ολυμπιακή και μεταολυμπιακή περίοδο (2004- 2008), υπήρξε το αποτέλεσμα μιας συνολικότερης προσπάθειας που αφορούσε στη δημιουργία βασικών εθνικών και περιφερειακών έργων υποδομής, στην πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη. Από τη θετική πορεία των τουριστικών μεγεθών θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 συνέβαλαν στην περιφερειακή ανάπτυξη, ακόμα και σε αντίθεση με τη διεθνώς αρνητική οικονομική και πολιτική συγκυρία. Οι επιπτώσεις αυτής της συγκυρίας αρχίζουν να γίνονται εμφανείς στην εθνική οικονομία και την περιφερειακή ανάπτυξη λίγα χρόνια αργότερα. Η περίοδος 2005- 2007 κλείνει το μεταολυμπιακό κύκλο των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων που δημιούργησαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004. Το 2008 η ελληνική οικονομία εισέρχεται στη δίνη της διεθνούς οικονομικής κρίσης για να βυθιστεί, ένα χρόνο αργότερα, στο εύρος των δικών της προβλημάτων της υψηλής ανεργίας, του αρνητικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, του κρατικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους⁹⁶.

---

⁹⁶ Α. Σάμιτας, Π. Ζούνης, Δ. Καινούργιος, *οπ.π.*, σελ. 3

V. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004, η οικονομική κρίση και η περιφερειακή ανάπτυξη

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 προετοιμάστηκαν και διοργανώθηκαν σε μια αρνητική διεθνή συγκυρία που στιγματίστηκε από την τρομοκρατική επίθεση στις ΗΠΑ και την εκδήλωση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής- οικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά η μοναδικότητα, η σημασία και η εμβέλεια του γεγονότος κατόρθωσε να αντιστρέψει τους αριθμούς και να δώσει ώθηση στην ελληνική οικονομία. Η περίπτωση του Νομού Αργολίδας, παρά τις θετικές ιδιαιτερότητες, απέδειξε ότι η ώθηση αυτή συνέβαλε στην ανάπτυξη του τουρισμού και την προώθηση του τουριστικού προϊόντος, στην ολυμπιακή και μεταολυμπιακή περίοδο. Η οικονομική- τουριστική ανάκαμψη διεκόπη, επίσης, από εξωγενείς παράγοντες και συγκεκριμένα την ύφεση της διεθνούς και ευρωπαϊκής οικονομίας. Ωστόσο, στο πλαίσιο των διαδικασιών της οικονομικής παγκοσμιοποίησης οι παράγοντες αυτοί καθορίζουν τις εθνικές προοπτικές. Από τις προοπτικές αυτές εξαρτώνται η εθνική οικονομία και η περιφερειακή ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό, και δεδομένων των συγκυριών που μεσολάβησαν, η συμβολή των Ολυμπιακών Αγώνων στην περιφερειακή ανάπτυξη, και ειδικότερα στην ανάπτυξη του Νομού Αργολίδας, αποτελεί απλά και μόνο μια υπόθεση εργασίας.

Η υπόθεση αυτή ελέγχεται ως προς τους στόχους της ολυμπιακής διοργάνωσης. Ειδικότερα, στον τομέα του τουρισμού οι στόχοι αυτοί αφορούσαν:

- Στην προσέλκυση τουριστών υψηλού εισοδήματος και η δημιουργία μιας μόνιμης τουριστικής πελατείας.
- Στη δημιουργία μιας ευνοϊκής τουριστικής εικόνας για τη χώρα.
- Στη δημιουργία και τον εκσυγχρονισμό των τουριστικών υποδομών.
- Στη χρησιμοποίηση των διεθνών μέσων επικοινωνίας και μεταφοράς⁹⁷.

---

⁹⁷ Γ. Παπανίκος, *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και οι επιπτώσεις στον ελληνικό τουρισμό*, ΙΤΕΠ, Αθήνα 1999, σελ. 28

Οι στόχοι της ολυμπιακής διοργάνωσης ελέγχονται επίσης και ως προς τον παράγοντα του χρόνου, δεδομένου ότι, στο διάστημα που ακολούθησε το έτος 2004, η εικόνα της χώρας, συμπεριλαμβανομένης και της τουριστικής εικόνας, μετεβλήθη εξαιτίας της διόγκωσης του χρέους και του δημόσιου ελλείμματος, δηλαδή από παράγοντες ανεξάρτητους προς την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων και τις θετικές συνέπειές τους στην περιφερειακή και τουριστική ανάπτυξη.

Η σημασία των τουριστικών στόχων θα πρέπει να προσεγγισθεί σε συνάρτηση με τη θέση του τουρισμού στην ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με τον Κ. Ντελέζο ο τουρισμός συμβάλλει αμέσως με το 5,5% και έμμεσα με το 15,5% στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, ενώ συμμετέχει με ποσοστό 18% στη διάρθρωση της απασχόλησης, εφόσον εκτιμάται ότι απασχολεί, άμεσα και έμμεσα, 690.000 άτομα⁹⁸.

Η συμβολή του τουρισμού στα μεγέθη της ελληνικής οικονομίας εξετάζεται, επίσης, από την άποψη του προτύπου ανάπτυξής του. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω το πρότυπο του μαζικού τουρισμού δεν επιτρέπει τη διαφοροποίηση του «προϊόντος», ακόμα και όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν, όπως συμβαίνει με την περίπτωση του Νομού Αργολίδας, που συνδυάζει τη διαφυγή, μέσω του μύθου και της ιστορίας, την ψυχαγωγία, μέσω των πολιτιστικών δρώμενων, τη διασκέδαση στις όμορφες παραλίες, τη γειτνίαση με την Αττική, την εύκολη πρόσβαση και τη δυνατότητα χρήσης των εθνικών αξόνων και των διεθνών μέσων μεταφοράς (αεροδρόμιο). Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 επιχείρησαν να ανατρέψουν το παραπάνω πρότυπο, προωθώντας την ενότητα ανάμεσα στις σημασίες και τις διαστάσεις της ανάπτυξης και τα δρώμενα του πολιτισμού και του αθλητισμού. Στην περίπτωση του Νομού Αργολίδας, τα στοιχεία από τον αριθμό των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων αποτελούν μαρτυρία για τη θετική απόκριση των επισκεπτών- τουριστών και αποδεικνύουν την επιτυχία του εγχειρήματος.

Ωστόσο, η διεθνής οικονομική ύφεση και η κρίση που ακολούθησε τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 αποδεικνύουν, επίσης, ότι τα όρια του γεγονότος. Οι διεθνείς αρνητικοί δείκτες επέδρασαν με ταχύτερους ρυθμούς στην κρίση της ελληνικής οικονομίας, ενώ, στο προηγούμενο διάστημα 1997- 2004, τα χρόνια προβλήματα και οι παθογένειες του «ελληνικού τρόπου» ανάπτυξης- υψηλή ανεργία, αρνητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, δημόσιο έλλειμμα και χρέος-

---

⁹⁸ Κ. Ντελέζος, Ανακάμπτει ο Τουρισμός έπειτα από πενταετή ύφεση, *ΤΑ ΝΕΑ*, 24/09/2005, Αρ.Φ. 18348, σελ. 5

απεκρύβησαν και υποτιμήθηκαν μπροστά στην εθνική ανάγκη της διεθνούς αναγνώρισης, μέσω της επιτυχούς διοργάνωσης ενός μεγάλου γεγονότος διεθνούς σημασίας και εμβέλειας όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Από αυτήν την άποψη οι Ολυμπιακοί Αγώνες βοήθησαν την υπέρβαση, και η επιτυχής διοργάνωσή τους αποτέλεσε την απόδειξη της εθνικής υπεροχής.

Στον παραπάνω κανόνα η περίπτωση του Νομού Αργολίδας αποτελεί την ευτυχή απόκλιση. Η ανάπτυξη του Νομού σε όλο το διάστημα της ανάληψης, της προετοιμασίας, της διοργάνωσης και της μεταολυμπιακής εποχής, που διήρκεσε από το 1997 έως το 2008, έτος που εκδηλώνεται η διεθνής οικονομική κρίση, στηρίχθηκε στην ενότητα ανάπτυξη- πολιτισμός- τουρισμός και στις παράλληλες παρεμβάσεις του κράτους και των περιφερειακών και τοπικών αρχών (Νομαρχία, Δήμοι), με θετικά ποσοτικά και ποιοτικά αποτελέσματα στους οικονομικούς δείκτες. Από αυτήν την άποψη, πράγματι, οι Ολυμπιακοί Αγώνες, όπως κάθε μεγάλη πολιτιστική-αθλητική διοργάνωση, έδωσαν τα κίνητρα και τα εργαλεία για την επίτευξη της εσωτερικής ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής, που αποτελεί την προοπτική κάθε εθνικής κοινωνίας.

Οι παραπάνω όροι είναι αναγκαίο να επανεξεταστούν στο πλαίσιο που δημιουργούν η διεθνής οικονομική κρίση, οι εθνικοί δείκτες και οι ανάγκες της περιφέρειας και των πολιτών της. Αλλά ακόμα και στο νέο περιβάλλον οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 μπορούν να θυμίσουν τον τρόπο που μια κοινότητα και μια κοινωνία θέτουν στόχους και υλοποιούν τα οράματά τους, ενισχύοντας την αυτοπεποίθηση των ανθρώπων, ενισχύοντας την κοινή δράση των φορέων και των πολιτών και συμβάλλοντας στη μεγέθυνση των οικονομικών δεικτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- Jenkins R., *Κοινωνική Ταυτότητα*, Μετάφραση: Κ. Γεωργοπούλου, Σαββάλας, Αθήνα, 2007
- Groote P., "Economic & Tourism Aspects of the Olympic Games", *Tourism Review*, Vol. 60 Iss: 3.
- Kapareliotis I., Panopoulos A., Panigyrakis G., "The influence of the Olympic Games on Beijing consumers' perceptions of their city tourism development", *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, Vol. 22, Iss: 1, Athens, 2010.
- Karkatsoulis P., Michalopoulos N., Moutsakatou V, "The national identity as a motivational factor for better performance in the public sector, The case of the volunteers of the Athens 2004 Olympic Games", *International Journal of Productivity and Performance Management*, Vol. 54, No. 7, Athens, 2005.
- Kasimati E., Dawson P., "Assessing the impact of the 2004 Olympic Games on the Greek economy: A small macroeconometric model", *Economic Modelling*, Volume 26, Issue: 1, Athens, January 2009.
- Marris T., "The Role and impact of mega-events and attractions on regional and national tourism development resolutions", *Tourism Review*, Vol. 42 Iss: 4, London, 1993.
- Papadopoulos S., "The tourism phenomenon: An examination of important theories and concepts", *Tourism Review*, Vol. 41 Iss: 3, Bradford, 1993.
- Papadopoulos S., "World Tourism: An economic analysis", *Tourism Review*, Vol. 42 Iss: 1, Bradford, 1993.
- Smith A., *Εθνική Ταυτότητα*, Μετάφραση: Ε. Πέππα, Οδυσσέας, Αθήνα, 2000.
- Stein H.F., «Ethnicity, Identity and Ideology», *The School Review*, Vol. 83, No. 2, Feb. 1975.
- Yinger J., «Ethnicity», *Annual Review of Sociology*, Vol. 11, 1985.

Ελληνόγλωσση

- Αλιβιζάτος Νίκος, Τα Συντάγματα του Αγώνα 1821-1828 *Ιστορικά του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, 3^{ος} τόμος, 12^ο τεύχος, εκδ. ΤΑ ΝΕΑ, Αθήνα, 2004.
- Γεράσης Γ., *Η νεοελληνική ταυτότητα και οι μυθικοί μετασχηματισμοί της*, Ροές, Αθήνα, 1989
- Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Περιφερειακό επιχειρησιακό πρόγραμμα Πελοποννήσου, Περιφέρεια Πελοποννήσου 2000-2006, ειδική υπηρεσία διαχείρισης, Τρίπολη, 2000.
- Δαγκλή Κ., Ολυμπιακοί Αγώνες 2004, Θετικές και Αρνητικές Επιπτώσεις στον Τουρισμό, <http://library.tee.gr>
- Δήμος Ναυπλίου, *Επιχειρησιακό σχέδιο δράσης Δήμου Ναυπλίου 2008-2010*, Διάμετρος Ε.Π.Ε., Ναύπλιο, 2008.
- Δουλκέρη Τ., *Αθλητισμός, Κοινωνία και Μ.Μ.Ε.: η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2007.
- Ε.Σ.Υ.Ε., *Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδος, Απογραφή 2001*, Αθήνα, 2003.
- Ζηβάς Δ., Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τμήμα Αρχιτεκτόνων, *ΝΑΥΠΛΙΟ, Αναγνώριση ανάλυση του ιστορικού κέντρου*, Δημοσιεύσεις Διπλωματικών Εργασιών, Αθήνα, 1984.
- Καψή Ν., Μπενάκη Ε., *Ολυμπιακοί Αγώνες και επιχειρήσεις στήριξη και προσδοκία κέρδους*, εκδόσεις Κέρκυρα, Αθήνα, 2004.
- Κύρου Α., Στο Σταυροδρόμι του Αργολικού, τόμος Α', Αθήνα, 1990.
- Μεσσάρης Δ., *Ολυμπιακοί Αγώνες 2004 και Τουρισμός: η Περιβαλλοντική και Περιφερειακή Διάσταση*, <http://library.tee.gr>
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδος, Τμήμα Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, *Αναπτυξιακή φυσιογνωμία του Νομού Αργολίδος*, Ναύπλιο, 2000.
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδας, Τμήμα Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, *Προετοιμασία της Περιφέρειας Πελοποννήσου για το σχεδιασμό του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου ανάπτυξης της Δ' Προγραμματικής περιόδου (2007 – 2013)*.
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αργολίδος, Μακροχρόνιο Πρότυπο Ανάπτυξης Αργολίδας, *Δομικές Παρεμβάσεις. Σχέδιο Ανάπτυξης.*, Ναύπλιο, 2000.
- Ντελέζος Κ., Ανακάμπτει ο Τουρισμός έπειτα από πενταετή ύφεση, *ΤΑ ΝΕΑ*, 24/09/2005, Αρ.Φ. 18348, 2005.

- Πανούσης Γ., Πολιτιστική Ολυμπιάδα και Ανθρώπινα Δικαιώματα, <http://www.biopolitics.gr>
- Παπαδημητρίου Δήμητρα, *Διοίκηση αθλητικών οργανισμών και επιχειρήσεων*, κεφ. Διεθνής αθλητική βιομηχανία, εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα, 2005
- Παπανίκος Γ., *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και οι επιπτώσεις στον ελληνικό τουρισμό*, ΙΤΕΠ, Αθήνα, 1999.
- Παχυγιάννη Φ., «ΑΡΓΟΛΙΔΑ: Ένας χώρος 50.000 ετών συνεχούς ανθρώπινης παρουσίας» στο *Ελλάβρος – Άργος, για τα γράμματα και τις τέχνες*, τευχ. 12, εκδ. Ιωάννης Ρηγόπουλος, Άργος, 1995.
- Περιφέρεια Πελοποννήσου, *Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Πελοποννήσου 2000-2006*, Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, ειδική υπηρεσία διαχείρισης, Αθήνα, 2000.
- Περιφέρεια Πελοποννήσου, *Περιφερειακός Σχεδιασμός διαχείρισης στερεών αποβλήτων Περιφέρειας Πελοποννήσου*, Φεβρουάριος, Αθήνα, 2005.
- Περιφέρεια Πελοποννήσου, *Περιφερειακό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (Ν. 2742/1999)*, Αθήνα, 2002.
- Σάμιτας Α., Ζούνης Π., Καινούργιος Δ., “Η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στο επιχειρηματικό περιβάλλον και οι προσδοκίες των εθνικών χορηγών”, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Volume 1, Πατρα, 2004.

Δικτυακοί Τόποι

<http://www.culture.gr>
http://www.cultural_olympiad.gr
<http://www.greekfestival.gr>
http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=2374
<http://www.argolida.gr>
http://www.argolida.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=64&Itemid=129
<http://www.argoliki.gr>
<http://www.argolikivivliothiki.gr>
<http://www.argosculture.gr>
<http://www.nafpliofestival.gr>
<http://www.nafplia.gr>
<http://www.mikines.gr>
<http://www.neakios.gr>
<http://www.wikipaideia.gr>
<http://www.golden-greece.gr>
http://library.tee.gr/digital/m1861_drakopoulou.gr,
http://library.tee.gr/digital/m1861_sinoptekthesi.gr,
http://library.tee.gr/digital/m1861/m1861_messaris.pdf
http://library.tee.gr/digital/m1861_sinoptekthesi.gr
<http://www.peloponnisos.gr/index.php?option=content&task=view&id=85#2>
http://www.peloponnisos.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=79
http://www.economics.gr/AllMedia/_gr/
<http://el.wikipedia.org>.
http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%BF%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CE%91%CF%81%CE%B3%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B1%CF%82
Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων,
<http://www.sete.gr/files/Media/Ebook/ELLHNIKOS%20TOYRISMOS%202010%20FINAL.pdf>
Ελληνική Στατιστική Αρχή, Βάση Δεδομένων
<http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/PAGE-database>,

Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, <http://www.grhotels.gr>.

Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, Επενδυτική Νομοθεσία,
<http://nomothesia.ependyseis.gr/eulaw/categoryAction.do?action=displayCategory&categoryId=1>.

World Tourism Organization <http://www.unwto.org/aboutwto/why/en/why.php?op=1>.